

Lagutskottets betänkande

1985/86: 34

om inriktningen av konsumentpolitiken
(prop. 1985/86:100, bil. 9, C 4 och C 5,
prop. 1985/86:121)

LU
1985/86: 34

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet *dels* proposition 1985/86:100 i vad avser, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, preliminärt beräknade anslag till konsumentverket och allmänna reklamationsnämnden, *dels* proposition 1985/86:121 vari lämnas förslag om konsumentpolitikens mål och inriktning, förslag till omorganisation av konsumentverket samt förslag till anslag till konsumentverket och allmänna reklamationsnämnden, *dels* 11 motioner väckta med anledning av proposition 121, *dels* 13 fristående motioner.

Under beredningen av ärendet har utskottet vid hearings med konsumentverket och allmänna reklamationsnämnden inhämtat synpunkter på förslagen i proposition 121 och motionerna. Utskottet har vidare vid besök i Landskrona inhämtat upplysningar om ett lokalt projekt för reklamationshantering. Till utskottet har inkommit skrivelser från Scientologikyrkan i Stockholm och Skånes handelskammare.

Utskottet tillstyrker förslaget om konsumentpolitikens mål och inriktning, förslaget till omorganisation av konsumentverket och förslaget till anslag till konsumentverket. I fråga om allmänna reklamationsnämnden föreslår utskottet med anledning av motioner från m, fp och vpk ett i förhållande till regeringens förslag med 400 000 kr. förhöjt anslag. Vidare föreslås att regeringen med anledning av en motion (s) ges till känna att regeringen i fråga om marknadsföringen av s. k. personlighetskurser noggrant bör följa utvecklingen och vidta de åtgärder som kan bli erforderliga.

Till betänkandet har fogats 30 reservationer, varav 7 (m, fp, c), 4 (m, fp), 3 (fp, c), 10 (m), 2 (fp) och 4 (c) samt fyra särskilda yttranden.

Propositionerna

I proposition 1985/86:100 bilaga 9 (finansdepartementet) punkterna C 4 och C 5 föreslår regeringen att riksdagen

dels, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Konsumentverket* för budgetåret 1986/87 beräknar ett förslagsanslag av 45 651 000 kr.,

dels, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Allmänna reklamationsnämnden* för budgetåret 1986/87 beräknar ett förslagsanslag av 8 262 000 kr.

I proposition 1985/86: 121 föreslår regeringen (finansdepartementet) att riksdagen

1. godkänner den inriktning av konsumentpolitiken som föredragande statsrådet Bengt K. Å. Johansson har förordat.

2. godkänner huvuddragen i den omorganisation av konsumentverket som föredraganden har förordat.

3. till *Konsumentverket* för budgetåret 1986/87 under sjunde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 50 001 000 kr..

4. till *Allmänna reklamationsnämnden* för budgetåret 1986/87 under sjunde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 8 424 000 kr.

Motionsyrkanden

Motioner väckta med anledning av proposition 121

Motion 1985/86: 400 av Allan Ekström (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår förslaget att beskära anslaget till allmänna reklamationsnämnden med 700 000 kr. och överför motsvarande belopp från anslaget till konsumentverket.

2. att riksdagen avslår förslaget i vad det ger konsumentvägledare befogenhet att hantera rättstvister mellan enskilda på grund av köp eller rättshandling.

Motion 1985/86: 401 av Birgitta Hambræus (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en bredare information till konsumenterna som hjälper dem ta större ansvar.

Motion 1985/86: 402 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen godkänner den i motionen förordade inriktningen av konsumentpolitiken.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om konsumentverkets verksamhet.

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om allmänna reklamationsnämndens verksamhet.

4. att riksdagen till *Konsumentverket* för budgetåret 1986/87 under sjunde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 45 651 000 kr..

5. att riksdagen till *Allmänna reklamationsnämnden* för budgetåret 1986/87 under sjunde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 9 124 000 kr..

6. att riksdagen beslutar att hos regeringen anhålla om förslag i besparingssyfte som syftar till sammanslagning av statens pris- och kartellnämnd och konsumentverket i enlighet med vad som anförts i motionen.

Motion 1985/86: 403 av Maj-Lis Lööw m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av en lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam.

Motion 1985/86: 404 av Kersti Johansson m. fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad

som i motionen anförts om obligatorisk teoretisk och praktisk undervisning i ämnet konsumentkunskap på samtliga av gymnasieskolans linjer.

2. att riksdagen beslutar uttala vad i motionen anförts om ett primärkommunalt ansvar för den lokala konsumentverksamheten.

3. att riksdagen beslutar med avslag på propositionen i denna del uttala behovet av en regional konsumentpolitisk verksamhet så som i motionen anförts.

4. att riksdagen beslutar av regeringen begära förslag till medelsanvisning så att hushållningssällskapens konsumentupplysande verksamhet kan bevaras och utvecklas.

5. att riksdagen beslutar om sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om konsumentverkets ansvar för information och råd till de lokala kommunala konsumentorganen samt behovet av medel till verket för denna verksamhet.

6. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om konsumentverkets ansvar för utbildning av konsumentvägledare.

7. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om betydelsen av ett bevarat glesbygdsstöd.

8. att riksdagen beslutar avslå förslaget om inrättande av ett partssammansatt råd att knytas till allmänna reklamationsnämnden.

9. att riksdagen beslutar som sin mening uttala vad i motionen anförts om det konsumentpolitiska verksamhetsområdet samt behovet av fri konkurrens mellan privat och offentlig varu- och tjänsteproduktion.

10. att riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av stimulans för lokal produktion och decentralisering av produktionsresurserna.

Motion 1985/86: 405 av Ulla Orring m. fl. (fp) vari yrkas, såvitt nu är i fråga,

2. att riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts angående ett stärkt konsumentinflytande över den offentliga sektorns produktion av varor och tjänster.

3. att riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts angående konsumentverkets framtida verksamhet.

4. att riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts angående en förlängning av konsumtionslinjen samt ett bibehållande av specialkurserna.

5. att riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om att särskilda medel inte bör ges till studieförbunden för utbildning av förtroendevalda.

6. att riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om att inga särskilda medel bör tillskjutas konsumentverket för att följa utvecklingen av s. k. livsstilsreklam.

7. att riksdagen hos regeringen begär att konsumentverket får i uppdrag att arbeta för ett system med frivillig varudeklaration för vissa varor.

8. att riksdagen hos regeringen begär att konsumentverket får i uppdrag att tillsammans med televerket studera hur konsumentinformation kan

komma konsumenterna till del genom datatekniken i enlighet med vad i motionen anförts.

10. att riksdagen avslår förslaget om inrättande av ett särskilt råd knutet till allmänna reklamationsnämnden.

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i övrigt anförts i motionen om inriktningen av konsumentpolitiken.

12. att riksdagen beslutar att till *Konsumentverket* för budgetåret 1986/87 under sjunde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 700 000 kr. reducerat anslag om 49 300 000 kr..

13. att riksdagen beslutar att till *Allmänna reklamationsnämnden* för budgetåret 1986/87 under sjunde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 700 000 kr. förhöjt anslag om 9 124 000 kr.

Yrkande 1 i motionen har överlämnats till näringsutskottet och yrkande 9 till kulturutskottet.

Motion 1985/86: 406 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om erforderliga åtgärder för att möjliggöra kommunernas utbyggnad av den egna konsumentverksamheten i enlighet med vad som anförts i motionen.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om allmänna reklamationsnämndens fortsatta verksamhet.

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en höjning av reklamskatten.

Motion 1985/86: 407 av Roland Sundgren (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att information om varors miljövänlighet bör komma till stånd samt att regeringen anger vilket ämbetsverk som skall ha ansvaret härför.

Motion 1985/86: 408 av Marianne Carlström (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av rimliga resurser, utbildade lärare och klara direktiv.

Motion 1985/86: 409 av Grethe Lundblad m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av lagstiftning inom konsumentpolitiken.

Motion 1985/86: 410 av Roland Sundgren m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ytterligare åtgärder för att trygga alla kategorier av konsumenters tillgång till dagligvarubutik inom rimligt avstånd från sin bostad.

Motioner väckta under allmänna motionstiden

Motion 1985/86: L204 av Oswald Söderqvist (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att begränsa kommersialiseringen av julfirandet.

Motion 1985/86: L225 av Kurt Ove Johansson och Lars-Erik Lövdén (båda s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till lag om klarprismärkning inom dagligvaruhandeln.

Motion 1985/86: L231 av Torgny Larsson (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till lag om förbud mot försäljning av krigsleksaker.

Motion 1985/86: L234 av Grethe Lundblad m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen uttalar sig för en förstärkning av lagstiftningen om prisinformation.

Motion 1985/86: L241 av Erkki Tammenoksa m. fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring i konsumentkreditlagen med innebörden att kontokrediter skall betalas med lägst en tiondel av skulden och under minst tio av årets månader,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring i konsumentkreditlagen med innebörden att minsta tillåtna betalning skall vara 200 kr.,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring i konsumentkreditlagen med innebörden att vid köp av vara av värde över 1 000 kr. på kreditkort kreditkostnaden skall anges i kronor.

Motion 1985/86: L242 av Kersti Johansson m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att 500 000 kr. anslås till den verksamhet som hushållningssällskapen bedriver inom hem- och hushållsområdet, att utgå ur förslagsanslaget till konsumentverket enligt proposition 1985/86: 100, bil. 9.

Motion 1985/86: L250 av Nils Berndtson och Tore Claeson (båda vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande prismärkning av varor i butikerna.

Motion 1985/86: L252 av Gunnar Björk i Gävle och Gunnel Jonäng (båda c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär ett förslag om stöd för den hemkonsulentverksamhet som bedrivs av hushållningssällskapen.

Motion 1985/86: L260 av Margitta Edgren m. fl. (fp) vari – med hänvisning till vad som anförts i motion K412 – yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om normarbete kring datorstödda varuöversikter riktade direkt till konsument.

Motion 1985/86: L280 av Olle Westberg m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning om hur samhället skall möta utbudet av oseriösa s. k. personlighetskurser och likartad verksamhet.

Motion 1985/86: L281 av Gudrun Norberg (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att hushållningssällskapen bör få statsbidrag för hemkonsulenter till minst 60% av lönekostnaden,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att nämnda statsbidrag finansieras genom handelsgödsels- och växtskyddsmedelsavgifterna.

Motion 1985/86: Ub840 av Ulla Orring m. fl. (fp) vari yrkas, såvitt nu är i fråga,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om forskning på det konsumentpolitiska området.

Motionsyrkandet har av utbildningsutskottet överlämnats till lagutskottet.

Motion 1985/86: L284 av Ulla Orring m. fl. (fp) vari – med hänvisning till vad som anförts i motion Ub840 – yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om produktkvalitetsinformation särskilt för livsmedel.

LU 1985/86: 34

Yttranden från andra utskott

I ärendet har lagutskottet inhämtat yttranden från konstitutionsutskottet, skatteutskottet, utbildningsutskottet och näringsutskottet. Yttrandena har fogats till betänkandet som *bilaga 1–bilaga 4*.

Utskottet

Inledning

Riktlinjer för den statliga konsumentpolitiken fastställdes år 1972 (prop. 1972: 33, NU 40). Enligt 1972 års riksdagsbeslut skulle målet för konsumentpolitiken vara att stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden. I första hand skulle detta mål söka nås genom att hushållens möjlighet att planera den egna verksamheten förbättrades, något som kunde ske genom att hushållen försågs med bättre information om marknadens utbud och om olika sätt att tillgodose de egna behoven. Den producentpåverkan som konsumentmyndigheterna skulle utöva borde i första hand åstadkommas genom ett frivilligt samarbete med näringslivet i obundna former. Konsumentpolitiken skulle också inriktas på att ta till vara svaga gruppers intressen. I riksdagsbeslutet förespråkades vidare en utbyggnad av den kommunala konsumentverksamheten. I samband med att riktlinjerna för den framtida konsumentpolitiken fastställdes inrättades konsumentverket som central förvaltningsmyndighet för konsumentfrågor.

År 1975 drogs närmare riktlinjer upp för den kommunala konsumentverksamheten (prop. 1975: 40, NU 26). Riktlinjerna syftade till en väsentlig utbyggnad av kommunernas medverkan i konsumentpolitiken. I propositionen hade också föreslagits en indragning av hemkonsulenttjänsterna vid länsstyrelserna men förslaget i denna del avvisades av riksdagen. Konsumentverket fick därvid sin nuvarande uppbyggnad, vilket innebar bl. a. att verkets chef även blev konsumentombudsman (KO). Allmänna reklamationenämnden, som inrättats på försök år 1968, var till en början knuten till konsumentverket men blev den 1 januari 1981 en självständig statlig myndighet. Hemkonsulentverksamheten vid länsstyrelserna upphörde vid utgången av år 1984.

På det konsumentpolitiska området har också skett en intensiv lagstiftningsverksamhet av såväl marknadsrättslig som civilrättslig natur. Inom den marknadsrättsliga lagstiftningen är av särskild betydelse den år 1975 tillkomna marknadsföringslagen, som ersatte lagen om otillbörlig marknadsföring från år 1970. Marknadsföringslagen liksom även 1971 års lag om avtalsvillkor i konsumentförhållanden har till syfte att skydda konsumenten

terna som kollektiv genom att påverka företagens marknadsföring samt deras avtalsvillkor och därvid främst de villkor som ingår i de på olika områden gällande standardavtalen. Med de båda lagarna som grund träffar konsumentverket överenskommelser med olika företag och näringslivets branschorganisationer om förbättringar av marknadsföring och avtalsvillkor. Konsumentverket utfärdar vidare med stöd av marknadsföringslagen riktlinjer rörande företagens marknadsföring, information och produktutformning. En närmare redogörelse för riktlinjesystemet finns intagen i lagutskottets betänkande LU 1985/86: 10 med anledning av proposition 1984/85: 213 med förslag till lag om ändring i marknadsföringslagen m. m. Som utskottet underströk i sistnämnda ärende är riktlinjerna endast rekommendationer. Följer ett företag inte i sin verksamhet en riktlinje kan KO föra talan i marknadsdomstolen som prövar om den av företaget vidtagna åtgärderna strider mot marknadsföringslagen. Marknadsdomstolens beslut är tvingande.

Den civilrättsliga lagstiftningen på konsumentområdet reglerar förhållandet mellan näringsidkaren och en enskild konsument. Reglerna är i stor utsträckning av tvingande natur. I andra fall är de dispositiva. Som exempel på civilrättslig lagstiftning av särskild betydelse för konsumenterna kan här nämnas 1973 års konsumentköplag, 1977 års konsumentkreditlag, 1980 års konsumentförsäkringslag samt 1981 års hemförsäljningslag som ersätter en tidigare hemförsäljningslag från år 1971. Den av riksdagen senast antagna civilrättsliga lagen på konsumentområdet är konsumenttjänstlagen som träder i kraft den 1 juli 1986. Lagstiftningsverksamheten på området är inte avslutad i och med införandet av konsumenttjänstlagen. För närvarande bereds inom justitiedepartementet bl. a. ett av en särskild kommitté avgivet förslag till en ny konsumentköplag.

Även om sålunda en rad konsumentpolitiska reformer genomförts sedan 1972 års konsumentpolitiska beslut bygger dock alltjämt den konsumentpolitiska verksamheten och organisationen av verksamheten på de förutsättningar som gällde vid 1972 års beslut. Mot bakgrund härav och den utveckling som därefter skett på såväl det ekonomiska som det tekniska området tillsattes i mars 1983 den konsumentpolitiska kommittén med uppdrag att bl. a. ta ställning till de centrala målen för konsumentpolitiken, vilka prioriteringar som borde gälla och om tyngdpunkten i konsumentpolitiken behövde förskjutas i någon riktning.

Konsumentpolitiska kommittén avgav i september 1985 betänkandet (SOU 1985: 32) Hushållning för välfärd. Den framtida konsumentpolitikens inriktning. Betänkandet har efter sedvanlig remissbehandling lagts till grund för proposition 121. Till grund för propositionen ligger därjämte en av konsumentverket i februari 1986 föreslagen omorganisation av verket. Motivet för förslaget är behovet av en anpassning av verkets organisation till de nya krav som kommer att ställas på verket och till de resurser verket disponerar.

I det följande behandlar utskottet de delar av propositionerna 121 och 100 som berörs i motionerna eller som utskottet i övrigt funnit anledning att kommentera. Vidare behandlas vissa konsumentpolitiska frågor som tagits upp i motioner väckta under den allmänna motionstiden 1986.

Proposition 100

I proposition 100 bil. 9 föreslås i avvaktan på beredningen av de frågor som hänger samman med konsumentpolitiska kommitténs förslag och på en särskild proposition i ämnet att till konsumentverket och allmänna reklamationsnämnden beräknas anslag som är oförändrade i förhållande till anslagen för löpande budgetår.

Proposition 121

I propositionen markeras inledningsvis det samband som finns mellan pris-, konkurrens- och konsumentpolitik. En fungerande, effektiv konkurrens erfordras för att skapa sådana förhållanden på marknaden som ger konsumenterna tillgång till goda och ändamålsenliga varor till så lågt pris och till så förmånliga villkor i övrigt som är möjliga. I propositionen understryks att bl. a. konsumentpolitiska insatser behövs för att motverka de ofullkomligheter som ändock finns i det marknadsekonomiska systemet. Också den allmänna ekonomiska politikens betydelse för konsumenten betonas.

I propositionen föreslås att målet för konsumentpolitiken skall vara att stödja hushållen i deras strävan att effektivt utnyttja sina resurser samt att stärka konsumenternas ställning på marknaden. Konsumentpolitiken föreslås sålunda bli tydligare inriktad på hushållsekonomiska frågor och då särskilt på hushållens baskonsumtion.

Tre särskilt viktiga utvecklingslinjer utpekas i propositionen. För det första skall den lokala verksamheten ges hög prioritet. Utbyggnaden, som skall ske genom kommunernas frivilliga åtaganden, bör ha som mål att konsumentpolitisk verksamhet inrättas i alla kommuner. Vidare bör de lokala konsumentmyndigheternas arbetsuppgifter och myndigheternas samarbete med andra intressenter ges större omfattning. Bl. a. föreslås att reklamationshanteringen decentraliseras ytterligare. För det andra skall särskilt utsatta grupper stödjas, vilket bl. a. tar sig uttryck i förslag om ökade insatser från det allmänna när det gäller budgetrådgivning. För det tredje förordas att fler grupper i samhället engageras i konsumentpolitiken. Konsumenternas möjligheter att påverka produktion och distribution av varor och tjänster kan på det sättet förstärkas. Ett ökat engagemang från organisationer eftersträvas. Vidare föreslås i propositionen att företagen skall ha ett större ansvar för att förbättra konsumenternas förhållanden.

För att uppnå målet med konsumentpolitiken föreslås vidare särskilda insatser när det gäller att utveckla konsumenternas kunskaper genom utbildning, konsumentinformation och information från företagen m. m. Forskning och andra undersökningar om konsumenternas förhållanden föreslås få hög prioritet. Konsumentverket föreslås vidare tillföras medel för vissa åtgärder när det gäller livsstilsreklam och könsdiskriminerande reklam.

Några organisationsfrågor behandlas i propositionen. Allmänna reklamationsnämnden föreslås bestå som en självständig central myndighet.

För att nämndens verksamhet löpande skall kunna värderas i ett konsumentpolitiskt perspektiv föreslås att ett råd med företrädare för konsumenter, näringsliv och kommuner knyts till nämnden. En omorganisation av konsumentverket föreslås också.

För att förverkliga de förslag som lämnas föreslås att konsumentverket fr. o. m. budgetåret 1986/87 tillförs sammanlagt 1,8 milj. kr. Resurstillskottet föreslås bli finansierat genom att medel som frigörs hos allmänna reklamationsnämnden på grund av den ökade decentraliseringen m. m., beräknade till 700 000 kr. förs över till konsumentverket, genom att andra överföringar inom sjunde huvudtiteln görs samt genom att verket tillförs resurser från tionde huvudtiteln anslag för utredningar m. m. Inom konsumentverket bör vidare vissa resurser omfördelas för att möjliggöra den inriktning av verksamheten som förordas i propositionen.

Allmänna synpunkter

Den konsumentpolitik som bedrivits sedan 1972 har, såsom framhålls i propositionen, varit i många avseenden framgångsrik. Här må nämnas att den allmänna konsumentinformationen ökat väsentligt, att konsumenternas medvetande också ökat samt att stödet till konsumenterna vid klagomål utvecklats kraftigt. Vidare har reklamationshanteringen särskilt på lokal nivå men också på central nivå hos allmänna reklamationsnämnden kommit att få allt större betydelse. En påtaglig sanering av marknaden har skett då det gäller marknadsföring och oskäligen avtalsvillkor. Härjämte har ett systematiskt arbete med produktsäkerhetsfrågor etablerats och med stöd av bl. a. konsumentverkets riktlinjer har farliga varor stoppats. Genom den civilrättsliga lagstiftning vilken utskottet inledningsvis redovisat har konsumenterna fått ett betydande skydd när det gäller den enskilda köp- eller avtalssituationen.

Att konsumentpolitiken varit framgångsrik innebär emellertid inte att den skulle vara utan brister. Med hänsyn härtill och till att det gått mer än tio år sedan 1972 års konsumentpolitiska beslut har det funnits ett behov av att se över konsumentpolitikens mål och inriktning och att närmare utreda vilka svagheter som den nuvarande politiken har och hur dessa skall kunna elimineras. Som utskottet inledningsvis redovisat har en sådan översyn gjorts av konsumentpolitiska kommittén.

Kommitténs betänkande med förslag till den framtida konsumentpolitikens inriktning har under remissbehandlingen blivit föremål för en ganska omfattande kritik. Dels har kritik riktats mot bristen på mer djupgående analyser av det hittills bedrivna konsumentpolitiska arbetet och avsaknaden av en mer framtidsinriktad analys av förutsättningarna för konsumentpolitiken. Dels har beklagats att kommittén redovisat en så omfattande oenighet också i bedömningen av centrala frågor. Enligt utskottets mening får kritiken så till vida anses riktig som att det hade varit värdefullt om en mer djupgående analys av konsumentpolitiken hade kunnat göras. Kommittén arbetade emellertid under en snäv tidsram. Med hänsyn härtill och till uppdragets räckvidd var det inte möjligt för kommittén att göra en sådan mer samlad utvärdering och bedömning av konsumentpolitiken som

hade varit önskvärd. Kommitténs arbete i förening med vissa andra utredningar på det konsumentpolitiska området, t. ex. det av utskottet hösten 1985 behandlade riktlinjearbetet inom konsumentverket, samt de omfattande remissyttranden som lämnats över kommitténs betänkande utgör emellertid en god grund för de förslag som nu läggs fram i propositionen.

Utskottet vill stryka under det värdefulla i att riksdagen nu efter snart 15 år åter får ta ställning till ett förslag om konsumentpolitikens mål och inriktning. Redan det förhållandet att en proposition i ämnet tagits fram bör kunna vitalisera den konsumentpolitiska debatten. Samtidigt torde ett nytt konsumentpolitiskt beslut av statsmakterna komma att innebära ett vidgat stöd åt och en ökad förståelse för konsumentmyndigheternas verksamhet. Ett konsumentpolitiskt beslut bör också kunna utgöra ett incitament för enskilda och olika organisationer till ett ökat engagemang i konsumentpolitiska frågor.

När det gäller propositionens innehåll vill utskottet till en början helt allmänt uttrycka sin tillfredsställelse över att föredragande statsrådet i propositionen på ett sätt som tidigare inte skett beskriver konsumentpolitiken i ett brett samhällsekonomiskt perspektiv och därvid betonar den utomordentliga betydelse för konsumenterna som den ekonomiska utvecklingen i samhället har. Det är vidare värdefullt att det i propositionen kraftigt markeras det nära samband som finns mellan pris-, konkurrens- och konsumentpolitik. Till propositionens beskrivning av det marknadsekonomiska systemet och förhållandet mellan konkurrens- och konsumentpolitiken och de synpunkter därpå som anförs i ett par motioner återkommer utskottet i det närmast följande avsnittet.

Konsumentpolitiska kommittén har också, som tidigare nämnts, kritiserats för bl. a. den stora ocnighet som rått i centrala frågor. Under propositionsarbetet har föredragande statsrådet uppenbarligen sökt nå mera breda lösningar. Även om propositionen föranlett ett flertal motionsyrkanden kan utskottet likväl konstatera att det synes hos de politiska partierna – även om de använder något olika formuleringar – råda en stor uppslutning kring propositionens förslag att det centrala målet för konsumentpolitiken skall vara att stödja hushållen i deras strävan att effektivt utnyttja sina resurser samt att stärka konsumenternas ställning på marknaden. Sålunda framhålls i motion 402 (m) att målet för konsumentpolitiken bör vara att stödja konsumenterna i deras ställning på marknaden och att ge konsumenterna hjälp att utnyttja sina resurser på bästa sätt utifrån egna prioriteringar. I motion 404 (c) understryks att målet för konsumentpolitiken bör vara att skapa förutsättningar för enskilda konsumenter att medvetet och effektivt kunna hushålla med sina resurser medan i motion 405 (fp) framhålls att målet bör vara att underlätta för konsumenten att välja det som från konsumentens egen utgångspunkt är rationellt och se till att den information och de kunskaper som konsumenten behöver för att fatta rationella beslut föreligger.

Även när det gäller de i propositionen utpekade tre huvudlinjerna för konsumentpolitiken, nämligen utveckling av den lokala konsumentpolitiska verksamheten, stöd åt särskilt utsatta grupper bl. a. genom budgetrådgivning samt ett engagemang i konsumentpolitiken av fler grupper i

samhället råder en bred uppslutning. De synpunkter som härvidlag anförs i de tre ovannämnda motionerna markerar i huvudsak vissa nyansskillnader och skillnader i den vikt man vill fästa vid en del av huvudlinjerna. Enligt utskottets mening är det inte minst för de konsumentvårdande organens verksamhet värdefullt att det sålunda råder en stor politisk uppslutning om den grundläggande inriktningen av konsumentpolitiken. Utskottet återkommer till en del av motionärernas synpunkter i de följande avsnitten liksom till vissa speciella frågor där meningarna är betydligt mer delade.

I detta avsnitt vill utskottet avslutningsvis understryka att konsumentverket spelar en viktig roll när det gäller att omsätta förslagen i propositionen i praktiskt handlande. I viss mån innebär förslagen att andra prioriteringar än som tillämpats hittills måste göras. Utskottet kommer att närmare behandla konsumentverkets verksamhet i samband med att utskottet behandlar förslaget om omorganisation av verket.

Marknadsekonomi och konkurrenspolitik m. m.

Konsumentpolitiken bedrivs som framgår av det tidigare anförda inom det marknadsekonomiska systemet. Effektiviteten i det systemet är därför av största betydelse för konsumenterna. I propositionen (s. 7) anförs att marknadsekonomin i praktiken har många brister, som på olika sätt försämrar konsumenternas situation. Föredragande statsrådet hänvisar härvidlag till vad kommittén anført och han ansluter sig i huvudsak till den beskrivning av bristerna i marknadsekonomin som kommittén lämnat. En politik i konsumenternas intresse bör, framhåller statsrådet, ta fasta på marknadsekonomin goda sidor och främja dessa. Centralt är därvid "att konsumentintresset kanaliseras så att produktion och konsumtion anpassas till det" och att konkurrensen är god. Statsrådet anför vidare att marknadsekonomin brister måste korrigeras på ett sådant sätt att en rättvisare fördelning av både materiella och icke materiella tillgångar och en god hushållning med natur- och produktionsresurser uppnås.

Särskild uppmärksamhet ägnas i propositionen åt konkurrenspolitiken. I ett särskilt avsnitt (avsnitt 3.2) behandlas sambandet mellan pris-, konkurrens- och konsumentpolitik. Konkurrenspolitiken skall medverka till att effektiviteten inom näringslivet främjas och priserna pressas. Som en positiv effekt nämns att konkurrensen kan driva fram en bredd i utbudet. Härigenom ökar konsumenternas möjligheter att träffa rationella val men också deras svårigheter. Konsumentpolitiska åtgärder kan, anförs det, ofta leda till förbättrad pris- och prestationskonkurrens, men de kan också i vissa fall begränsa konkurrensen så att det uppstår negativa konsekvenser för konsumenterna. Sammanfattningsvis slås det i propositionen fast att fortsatta och intensifierade insatser för att befrämja konkurrensen är av central betydelse för konsumenterna. Härvid erinras om de uppgifter som fullgörs av statens pris- och kartellnämnd (SPK) och näringsfrihetsombudsmannen (NO).

Marknadsekonomin och konkurrenspolitiken diskuteras i motionerna 402 (m) och 405 (fp).

I den förra motionen anförs vissa betänkligheter mot resonemanget om

marknadsekonomins brister. Motionärerna vill för sin del särskilt betona fördelarna med det marknadsekonomiska systemet. I ett sådant system har konsumenten en stark ställning och det är, framhålls det, konsumenterna som ytterst avgör utbudet av varor. Marknadsekonomi i Sverige är visserligen inte helt fri från brister. Sålunda kan felaktigt utformad reklam eller olika konkurrenshämmande faktorer ge negativa effekter. Dessa kan dock motverkas bl. a. genom lämplig lagstiftning. Kvar står emellertid, hävdar motionärerna, att marknadsekonomi har visat sig överlägsen alla andra ekonomiska system när det gäller att anpassa produktionen av varor och tjänster till konsumenternas önskemål och att hålla kostnaderna nere. I motionen uttalas vidare om konkurrenspolitiken att den i större utsträckning än i dag bör ses som ett viktigt konsumentpolitiskt medel.

I motion 405 framhålls bl. a. att marknadsekonomi förvisso inte löser alla problem, men motionärerna tror dock inte att konsumenternas intressen bäst tillvaratas genom den typ av förhandlingar som förespråkas i propositionen. Motionärerna motsätter sig därför att man försöker främja konsumenternas intressen genom "en fördjupning av den svenska förhandlingsekonomi" som vidgar fältet för ett politiskt och ekonomiskt maktspel mellan olika intressegrupper. Motionärerna varnar för att samhällsingripanden av detta slag kan ge upphov till en kumulativ process som urholkar marknadsekonomins förmåga att fungera. Den bästa konsumentpolitiken är i stället, menar motionärerna, att skapa goda förutsättningar för konkurrens. Monopol, kartellbildningar och prissamverkan motverkas bäst genom en lagstiftning mot konkurrensbegränsning. Samhället bör, sägs det avslutningsvis i detta avsnitt av motionen, begränsa sig till att ange spelreglerna på den fria marknaden i syfte att främja marknadsekonomins existens och funktionssätt.

Beträffande båda motionerna gäller att de ovan refererade synpunkterna avses komma till uttryck i de riktlinjer för konsumentpolitiken som motionärerna begär att riksdagen skall uttala sig för (yrkande I resp. yrkande II).

I sitt yttrande till lagutskottet anser näringsutskottet (bilaga 4) att propositionen ger en korrekt och realistisk bild av konsumentpolitikens allmänna förutsättningar. Det föreligger inte något förslag om att det marknadsekonomiska systemet skall uppges eller väsentligen förändras. Marknadsekonomins brister får man dock inte bortse från. Enighet tycks råda om att dessa brister i första hand bör bekämpas genom lagstiftning och att konkurrenslagstiftningen därvid spelar en nyckelroll. Näringsutskottet vill från sina utgångspunkter understryka det som i propositionen sägs om effektiv konkurrens som ett led i konsumentpolitiken. Fortsatta och intensifierade insatser för att befrämja konkurrensen bör alltså utgöra ett viktigt inslag i denna politik. Något särskilt uttalande av riksdagen om att detta bör vara fallet "i större utsträckning än i dag" – såsom sägs i motion 402 (m) – eller att monopol-tendenser etc. skall motverkas genom "en lagstiftning mot konkurrensbegränsning" – såsom sägs i motion 405 (fp) – finner näringsutskottet inte motiverat. En sådan lagstiftning finns ju sedan länge. Någon närmare vägledning skulle regeringen och de konsumentpolitiska organen inte få genom uttalanden av detta slag. Gentemot den förstnämnda

motionen vill näringsutskottet framhålla att moderata samlingspartiet vid tillkomsten av den nuvarande konkurrenslagen (1982: 729) motsatte sig en viktig del av denna, nämligen bestämmelserna om fusionskontroll (NU 1981/82: 55 res. 1). Motionärernas plädering för att konkurrenspolitiken skall utnyttjas "i större utsträckning än i dag" ter sig mot denna bakgrund inte helt övertygande.

Lagutskottet ansluter sig i denna del till näringsutskottets ställningstagande och avstyrker således att riksdagen gör de i motionerna 402 och 405 begärda uttalandena.

I detta sammanhang behandlar utskottet också en i motion 404 (c) väckt fråga om betydelsen för konsumenterna av en *decentraliserad produktion*.

I motion 404 framhålls att utvecklingen inom näringslivet inneburit att små och medelstora företag slagits ut och att storföretag bildats genom företagsammanslagningar. Utvecklingen mot allt större företagsbildningar har fortsatt genom uppkomsten av multinationella företag, som nu behärskar stora delar av marknaden. Resultatet har, sägs det i motionen, blivit en mer och mer fjärrstyrd produktion och minskad närservice. Motionärerna anser att det ligger i konsumenternas intresse att den angivna utvecklingen begränsas och att små och medelstora företag ges möjlighet att fortleva och konkurrera på sunda villkor. Genom åtgärder med denna inriktning skulle man kunna åstadkomma en decentraliserad produktion vilket har flera fördelar. Fler orter och kommuner skulle sålunda få ökade möjligheter att leva vidare och kunna erbjuda sina invånare god service. Mindre företag ger vidare bättre möjligheter till insyn och påverkan på produktionen. Också från distributions- och transportekonomisk synpunkt skulle en decentralisering av tillverkningen vara fördelaktig för konsumenterna. Motionärerna yrkar att riksdagen skall som sin mening ge regeringen till känna vad de har anfört om stimulans för lokal produktion och decentralisering av produktionsresurserna (yrkande 10).

Näringsutskottet erinrar i sitt yttrande om vissa riksdagsbeslut i småföretagsfrågor (NU 1983/84: 42, NU 1985/86: 14 och NU 1985/86: 15). Vidare hänvisas till att statens industriverk nyligen av regeringen fått i uppdrag att utreda frågan om uppköp av familjeägda små och medelstora industriföretag samt att det i konkurrenslagen finns bestämmelser om kontroll av företagsförvärv (fusionskontroll).

I yttrandet konstaterar näringsutskottet i likhet med motionärerna att det finns en påtaglig tendens till att mindre företag går upp i stora företagsenheter och till att multinationella företag får en framträdande position på olika delmarknader. Samtidigt pågår fortlöpande en nybildning av små företag, vilkas utveckling och fortbestånd på olika sätt främjas av statsmakterna. En tendens är vidare att stora företag koncentrerar sin produktion till ett mindre antal tillverkningsställen.

Att näringslivet till stor del utgörs av små och medelstora företag är enligt näringsutskottet angeläget i många hänseenden. En sådan sammansättning av näringslivet bidrar till mångfald och förnyelse inom industri, handel och tjänsteproduktion, och den är av central betydelse från regionalpolitisk synpunkt. Enligt näringsutskottets mening kan en sådan decentraliserad produktion som motionärerna förespråkar också i många fall

medföra särskilda fördelar för konsumenterna. Möjligheterna till insyn i och påverkan på produktionen kan emellertid ibland, fortsätter näringsutskottet, vara större när tillverkaren är ett storföretag, som måste hantera ett stort antal kundkontakter och som bevakas av massmedierna än när det är fråga om ett litet, utanför lokaliseringssorten kanske relativt okänt företag. Produktion eller distribution i stor skala kan också medföra lägre kostnader och andra fördelar för konsumenterna. Sammanfattningsvis finner näringsutskottet att de beskrivna tendenserna bör bedömas på ett väsentligt mera nyanserat sätt än vad som är fallet i motionen.

Under alla omständigheter gäller, anser näringsutskottet, att ett sådant allmänt uttalande av riksdagen som det motionärerna förordar inte kan få någon påtaglig styrande effekt på den konsumentpolitiska verksamhet som propositionen avser. Frågan om i vilken mån och hur lokal produktion och decentralisering av produktionsresurserna skall främjas bör lämpligen prövas i andra sammanhang, t. ex. närings- och regionalpolitiska.

Lagsutskottet ansluter sig till näringsutskottets uppfattning och avstyrker därmed bifall till yrkande 10 i motion 404.

Konsumenterna och den offentliga sektorn

Det har länge varit en kontroversiell fråga huruvida de konsumentpolitiska organens aktionsfär skall omfatta även offentliga regleringar och offentlig service. År 1972 avvisades tanken på att hänföra alla samhällsproblem där en godtagbar måluppfyllelse inte förelåg till konsumentpolitiken. Den definition på den statliga konsumentpolitiken som då fastställdes innebär att konsumentpolitiken skall avse de problem som hänger samman med konsumenternas köp och användning av varor och tjänster, som bjuds ut på den privata marknaden eller på marknader som arbetar enligt likartade principer. I propositionen föreslås inga ändringar när det gäller denna avgränsning av det konsumentpolitiska området.

I motionerna 402 (m), 404 (c) och 405 (fp) kritiseras ställningstagandet i propositionen. Kritiken sker mot bakgrund av att ett flertal remissinstanser framhållit den stora betydelse som offentlig konsumtion numera har för hushållen och därför beklagat att kommittén inte behandlat den offentliga sektorn och offentliga regleringar.

Motionärerna i motion 402 ifrågasätter om det är en riktig utgångspunkt att endast den privata marknaden och inte den offentliga verksamheten skall omfattas av konsumentpolitiken. De hänvisar till att den offentliga konsumtionen under de senaste 20 åren ökat från 23% till 38% av den totala konsumtionen. Enligt motionärernas uppfattning har medborgarnas ställning i motsats till vad som gäller inom den privata sektorn försvagats ju större den offentliga sektorn har blivit. En viktig orsak till detta förhållande är, framhåller motionärerna, att medborgaren ofta inte har något alternativ, då han uppträder som konsument av offentlig service. Att det inte finns något alternativ är i många fall en naturlig följd av att det exempelvis måste finnas myndigheter som exklusivt tillämpar viss lagstiftning. Motionärerna anser emellertid att det i vissa sammanhang skulle vara fullt möjligt – och önskvärt – med konkurrerande privata alternativ till det

allmännas utbud. Mot bakgrund av det anförda menar motionärerna att man bör överväga "hur förhållandet mellan konsumenten och den offentliga servicen kan förbättras genom konsumentpolitiska åtgärder". Motionärerna yrkar att riksdagen skall inom ramen för inriktningen av konsumentpolitiken godkänna vad de sålunda anfört (yrkande 1 delvis).

I motion 404 anføres att det för enskilda människor är viktigt att privat och offentligt producerade och tillhandahållna varor styrs av samma regler för marknadsföring, reklamation, produktsäkerhet m. m. Motionärerna konstaterar med förvåning att propositionen avvisar en sådan helhetssyn. Särskilt anmärkningsvärt finner motionärerna föredragande statsrådets ställningstagande vara när det ses i förhållande till andra principiella uttalanden i propositionen. Bl. a. framhålls i propositionen att en effektiv konkurrens är ett led i konsumentpolitiken, en principiell syn som motionärerna delar. Mot bakgrund av det anförda anser motionärerna att den offentliga sektorn bör få möjligheter att verka i fri och lika konkurrens med den privata. Enligt motionärernas mening har den offentliga varu- och tjänsteproduktionen goda förutsättningar att hävda sig. Motionärernas tilltro till denna produktion leder dem till ett "ställningstagande för de enskilda konsumenterna och för den offentliga servicens kvalitet". Riksdagen bör därför besluta att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om att konsumentpolitikens arbetsområde bör omfatta såväl privat som offentlig varu- och tjänsteproduktion (yrkande 9).

I motion 405 (fp) slutligen konstateras att det är en allvarlig brist i propositionen att inte den offentliga sektorn berörs i de förslag som framförs. Detta är, framhålls det, desto mer beklagligt som den nuvarande konsumentpolitiken inte omfattar huvuddelen av produktionen av offentliga varor och tjänster. Motionärerna pekar på att, om ett företag har en monopolställning, konsumenten alltid har en svag ställning. Därför bör konsumentpolitiken enligt motionärernas mening ha som mål att motverka monopolbildningar oavsett om de finns på den privata eller på den offentliga sidan. Hittills har endast de statliga företagen kunnat nås av konsumentpolitiska åtgärder; övriga varor och tjänster tillhandahållna av det allmänna ligger utanför. Samtidigt är det, framhåller motionärerna, uppenbart att de varor och tjänster som produceras av den offentliga sektorn är av utomordentligt stor betydelse för den enskilde konsumenten. Den enskilde har oftast inte något annat val än att använda de varor och tjänster som det offentliga tillhandahåller. Mot bakgrund av det anförda bör, hävdar motionärerna, den framtida konsumentpolitiken vara inriktad på att stärka konsumenternas påverkan på offentligt producerade varor och tjänster. Det föreslås kunna ske genom att t. ex. referensgrupper knyts till de offentliga producenterna. Bland de offentliga företagen har postverket, televerket och statens järnvägar en särställning då de producerar tjänster som i hög grad påverkar den enskildes vardag. Här är en stark konsumentpåverkan av särskild vikt. Det kan därför, menar motionärerna, finnas anledning att se över konsumentinflytandet även i de statliga verken. Vad som sålunda anförts i motionen om ett stärkt konsumentinflytande över den offentliga sektorns produktion bör, yrkar motionärerna, ges regeringens till känna (yrkande 2).

Med anledning av vad som anförts särskilt i motion 402 vill utskottet stryka under att konsumentpolitiken inte omfattar enbart den privata marknaden. Som utskottet redovisat i det föregående omfattar det allmännas konsumentpolitik också offentlig verksamhet som bedrivs på marknader som arbetar enligt likartade principer som den privata marknaden gör. Det innebär bl. a. att konsumentmyndigheternas arbetsområde och den marknadsrättsliga lagstiftningen avser även de statliga bolagen liksom de affärsdrivande verken. Som anføres i propositionen (s. 12) gäller det samma i viss mån också andra delar av den offentliga sektorn.

Utskottet delar för sin del föredragande statsrådets uppfattning att man inte bör hänföra alla samhällsproblem till konsumentpolitiken. En alltför vittgående definition av begreppet konsumentpolitik kan enligt utskottets mening leda till osäkerhet och förvirring samt skapa gränsdragningsproblem när det gäller olika myndigheters ansvarsområden. En avgränsning av det konsumentpolitiska begreppet är därför nödvändig. Den i propositionen föreslagna och ovan redovisade avgränsningen finner utskottet lämplig. Utskottet anser därför att någon ändring i enlighet med motionärernas önskemål i motionerna 402, 404 och 405 inte bör ske.

Utskottet vill tillägga att det förhållandet att en offentlig verksamhet inte omfattas av det allmännas konsumentpolitik självfallet inte hindrar att man kan lägga konsumentpolitiska aspekter även på problemen i en sådan verksamhet. Dessa aspekter får dock prövas och beaktas inom den sektor av den offentliga verksamheten som närmast är berörd av problemen. Utskottet vill också helt allmänt peka på att medborgarna inte saknar möjlighet att påverka den offentliga verksamheten. Genom den politiska demokratin har medborgarna sålunda ett betydande inflytande på den offentliga sektorn. Som framhålls i propositionen är det vidare konsumentpolitikens roll i det breda perspektivet att fästa ansvariga politikernas, myndigheternas, intresseorganisationernas, företags m. fl. uppmärksamhet på förhållanden som påverkar konsumenternas och hushållens situation.

Enligt utskottets mening saknas mot bakgrund av det anförda anledning för riksdagen att som begärs i motion 405 hemställa om översyn av konsumentinflytandet i de statliga verken eller att i enlighet med motionärernas önskemål göra några särskilda uttalanden om inrättandet av referensgrupper hos den offentliga producenten.

På anförda skäl avstyrker således utskottet bifall till motionerna 402, 404 och 405 i denna del.

I propositionen berörs också de *regleringar* som finns inom den offentliga sektorn. Föredragande statsrådet konstaterar att dessa i vissa fall innebär ingrepp i marknadsprisbildningen. SPK har redan tidigare i sin ordinarie verksamhet ofta belyst konsekvenserna för pris- och konkurrensförhållanden av skilda offentliga regleringar. Föredragande statsrådet betecknar det som angeläget att ytterligare insatser görs för att "belysa och förstärka konsumentintresset" inom de reglerade områdena. Det är önskvärt att SPK:s tidigare arbete på detta sätt fullföljs, anför han. Detta bör, uttalar han vidare, komma till uttryck i SPK:s instruktion genom att där anges att SPK i anslutning till sin utredningsverksamhet särskilt skall belysa hur

offentliga regleringar påverkar pris- och konkurrensförhållanden och därmed konsumenterna.

Näringsutskottet, som bereder frågor som rör SPK, välkomnar i sitt uttalande ett sådant tillägg till SPK:s instruktion, vilket det ligger inom regeringens kompetensområde att besluta om. På detta sätt tillgodoses enligt näringsutskottets mening till en del de önskemål som, enligt vad som framgår av propositionen, åtskilliga remissinstanser har framfört om att de offentliga regleringarna skulle uppmärksammas inom konsumentpolitikens ram.

Lagutskottet har i denna del ingen annan mening än den näringsutskottet gett uttryck för.

Lagutskottet vill slutligen under detta avsnitt hänvisa till vad som i propositionen sägs om att den offentliga sektorns förnyelse för närvarande är ett viktigt reformområde. Sålunda bör, påpekas det, möjligheterna för den enskilde att påverka innehållet i den offentliga verksamheten ökas. Detsamma gäller möjligheterna att inom den offentliga sektorn välja olika alternativ, t. ex. daghem, skola, läkare. Vidare skall kampen mot byråkrati och krångel drivas vidare, service och effektivitet främjas samt ansvar och befogenheter delegeras och decentraliseras. Enligt utskottets mening kommer dessa åtgärder att få en utomordentligt stor betydelse för de enskilda konsumenterna. I detta sammanhang hänvisar utskottet till att regeringen i dagarna till riksdagen har överlämnat en skrivelse (skr. 1985/86: 165) vari redogörs för bl. a. vad som hittills har gjorts i fråga om regelförenklingar. Vidare redogörs i skrivelsen för de statliga myndigheternas arbete med att förbättra den statliga servicen, främst erfarenheterna hos de s. k. intensivmyndigheterna.

Konsumentinflytande

I den allmänna debatten har ofta påtalats som en svaghet att Sverige saknar en brett förankrad allmän konsumentrörelse av den typ som finns i en del andra länder, t. ex. Consumers Union i USA. Det förhållandet att någon sådan rörelse inte vuxit fram i Sverige innebär emellertid inte att frivilliga konsumentpolitiska insatser saknas. Inom ramen för den verksamhet som olika frivilliga organisationer bedriver har organisationerna ofta att beakta konsumentpolitiska aspekter. Sålunda har de fackliga organisationerna ägnat konsumentpolitiska frågor stort utrymme. Det är också rent allmänt så att fackliga frågor och konsumentpolitiken har många beröringspunkter. En del intressen när det gäller att upprätthålla och stärka konsumenternas kunskap, inflytande, defaktighet och deltagande, i fråga om produktion och distribution kanaliseras genom konsumentkooperationen. Andra exempel på organisationer som i sin verksamhet också beaktar konsumentpolitiska frågor är handikapporganisationerna som lägger brukarsynpunkter på butikernas, produkternas och informationens utformning. Sålunda har de aktivt tagit del bl. a. i frågorna om prismärkning på varor. Utskottet återkommer till dessa frågor i ett senare avsnitt. Hyresgäströrelsen och villaägarorganisationerna har på bostadskonsumtionens område åtskilliga aktiviteter kring boendefrågor. Pensionärsor-

ganisationerna ägnar sig åt äldres konsumtionsproblem. Husmodersförbundet Hem och samhälle arbetar med frågor som rör hushållens ekonomi. Hushållningssällskapens hemkonsulenter och konsumentgillenas konsumentguider ger råd och erbjuder utbildning i kost- och hushållsekonomiska frågor. Inom ramen för sin miljö- och resursbevarande målsättning utvecklar Jordens vänner förslag till individuella konsumtionsmönster.

En sektor, inom vilken det finns en stark konsumentrörelse, är bilsektorn. Motororganisationerna, som M och MHF, driver sedan länge en bred verksamhet kring bilismens olika konsumentfrågor, t. ex. genom information om olika bilar, testning av nya bilmodeller, konditionstester av äldre bilar vid särskilda teststationer, olika initiativ i skatte-, pris- och försäkringsfrågor inom bilsektorn och i väg- och parkeringsfrågor, m. m.

Det anförda visar sålunda att det finns ett stort antal frivilliga organisationer som var och en inom sitt verksamhetsområde aktivt driver konsumentfrågor.

I propositionen framhålls vikten av ett starkt konsumentinflytande i samhället. Bl. a. måste konsumenternas möjligheter att påverka produktion och distribution av varor och tjänster förstärkas. Vidare framhålls angelägenheten av en förstärkning av samarbetet mellan de organisationer som företräder konsumenterna. Kommittén har föreslagit att i sådant syfte ett särskilt till konsumentverket knutet konsumentforum skulle bildas, vari LO, TCO, konsumentkooperationen och andra organisationer skulle ingå. Förslaget mötte viss kritik under remissbehandlingen. Under hänvisning till det konsumentråd kompletterat med ett forum för folkrörelser som KF, LO, TCO, Folksam och OK nyligen tagit initiativ till och till att den av organisationerna vidtagna åtgärden kompletterar det allmännas insatser på ett värdefullt sätt finner föredragande statsrådet det inte påkallat med något sådant till konsumentverket anknutet konsumentforum som kommittén hade föreslagit. I propositionen understryks vidare den mycket viktiga roll som de frivilliga organisationerna kan spela på det lokala planet. De offentliga konsumentorganen föreslås få i uppgift att stödja och stimulera de organisationer som arbetar för konsumentintressena. Konsumentverket tillförs särskilda medel för stöd till de frivilliga organisationerna att användas, t. ex. i form av stöd till särskilda projekt, stöd till utbildningsverksamhet m. m. Enligt förslaget till medelsanvisning skall konsumentverket för bl. a. detta ändamål erhålla 900 000 kr. Anslaget skall också användas till olika andra utbildningsinsatser vilka utskottet kommer att redovisa närmare i ett följande avsnitt.

Frågor som berör konsumentinflytandet och de frivilliga organisationerna tas upp i några motioner.

I motion 402 (m) framhålls att det är positivt om olika organisationer eller företag visar intresse för konsumentfrågor. Det är däremot inte givet att de i propositionen nämnda KF, LO, TCO, Folksam och OK kan anses företräda konsumentintressen. Det ter sig vidare enligt motionärernas mening närmast stötande att regeringen i en proposition uppmanar ett statligt verk att ge ekonomiska bidrag till organisationer som – med ett undantag när – har starka bindningar till det socialdemokratiska partiet

och i vissa fall t. o. m. ger detta parti ekonomiskt stöd. Motionärerna har i annat sammanhang betecknat sådana fenomen som "intressekorruption".

Motionärerna i motion 405 (fp) behandlar frågor om konsumentinflytandet i samband med att de redovisar sin syn på den lokala konsumentpolitiska verksamheten. De framhåller att det enligt folkpartiets synsätt behövs en fri och obunden konsumentrörelse. I motionen pekas på att Sverige i stort sett saknar en frivillig konsumentrörelse. Enligt motionärernas förmenande borde en sådan konsumentrörelse vara till gagn för alla konsumenter. Motionärerna anser det därför viktigt att man uppmuntrar till lokala initiativ för en aktiv och bred konsumentrörelse som representerar den enskilde konsumenten. I övrigt understryks i motionen att samarbetet med de befintliga frivilliga organisationerna är ett viktigt inslag i den lokala konsumentpolitiska verksamheten. Motionärerna framhåller att studieförbunden, invandrar- och handikapporganisationer, pensionärsorganisationerna, Husmodersförbundet Hem och samhälle m. fl. utgör en viktig informations- och kunskapskälla för ett aktivt och utvidgat konsumentpolitiskt arbete. Vad motionärerna anfört bör enligt deras mening ges regeringen till känna (yrkande II delvis).

Utskottet vill för sin del understryka att konsumenternas inflytande, när det gäller produktion och distribution av varor samt information om varor och tjänster, är av utomordentlig betydelse. De frivilliga organisationerna spelar härvid en viktig roll. Genom de olika organisationerna kanaliseras de enskilda konsumenternas engagemang i olika konsumentfrågor och de ges möjlighet att på ett effektivt sätt påverka olika beslutsfattare hos myndigheter och företag.

Mot bakgrund av det anförda är det självfallet av värde, som framhålls i motion 405, att ha en "fri och obunden" konsumentrörelse. Utskottet vill emellertid stryka under att de olika organisationerna som arbetar med konsumentfrågor som regel också är fria och obundna i varje fall från statliga och kommunala intressen samt näringslivsintressen. Om motionärerna menar att med fri och obunden rörelse skall avses en rörelse som är fri från alla andra intressen än rena konsumentintressen så är det riktigt att en sådan rörelse i stort sett saknas. Utskottet har för sin del svårt att tro att – med den struktur de frivilliga organisationerna har i dag – det i Sverige skulle växa fram en rikstäckande konsumentrörelse av den karaktär som finns i en del andra länder. I varje fall får en sådan organisationstillväxt ses på mycket lång sikt. Annorlunda kan emellertid förhållandet bli när det gäller den lokala konsumentverksamheten.

Den ökade satsningen på frivillig konsumentverksamhet som förespråkas i propositionen och som utskottet ställer sig bakom måste därför utgå från den organisationsstruktur som vi i dag har. Utskottet vill peka på att det i sig ligger ett stort värde i att många olika organisationer och intressenter engagerar sig i konsumentpolitiska frågor. Härigenom kan ett brett spektrum av olika frågor och problem bli diskuterade och beaktade. Eftersom organisationerna ofta arbetar inom helt olika samhällssektorer får varje organisation en erfarenhet och en inblick i förhållandena på sitt område som en rikstäckande konsumentrörelse skulle ha svårt att få. Utskottet vill också framhålla att genom det stora antal organisationer som

finns och den bredd de representerar kan kontakt nås med människor som annars inte är lätta att nå med konsumentpolitiska aktiviteter.

Att det finns ett så stort antal intressenter som arbetar på det konsumentpolitiska området medför emellertid också vissa risker. Bl. a. kan en splittring ske när det gäller de övergripande konsumentpolitiska målen och det kan vara svårt att få till stånd engagemang i samlande lösningar. Med hänsyn härtill finner utskottet, i likhet med föredragande statsrådet, att det initiativ som tagits till bildande av ett konsumentråd kompletterat med forum för folkrörelser är värdefullt. Om detta forum får en bred anslutning från rörelser som i sin verksamhet också ägnar sig åt konsumentfrågor bör det kunna bli ett organ som kan ge ett samlat uttryck för konsumenternas uppfattningar och åsikter i centrala och övergripande konsumentpolitiska frågor.

Utskottet delar helt den uppfattning som kommit till uttryck i propositionen och i motion 405, nämligen att de frivilliga organisationernas konsumentverksamhet har sin största betydelse på det lokala planet. Genom samarbetet med de frivilliga organisationerna kan konsumentpolitiken ges en viktig lokal förankring. De frivilliga organisationerna har genom en fri och värderingsinriktad opinionsbildning goda möjligheter att påverka olika beslutsfattare inom den offentliga sektorn och inom näringslivet. Vidare har organisationerna möjlighet att också hjälpa och stödja enskilda konsumenter på ett effektivt sätt. De lokala frivilliga organisationerna kan också göra betydande insatser när det gäller att följa upp efterlevnaden av konsumentverkets riktlinjer och andra centrala konsumentpolitiska beslut. Ett ökat engagemang inom organisationerna på lokal nivå är således en väsentlig förutsättning för att konsumentpolitiken lokalt men även centralt skall kunna utvecklas på önskvärdt sätt.

Som framgår av vad utskottet anfört i det föregående är det inte osannolikt att det på lokal nivå kan växa fram särskilda fristående konsumentgrupper. Utskottet vill hänvisa till att sådana inslag i konsumentverksamheten redan förekommer. Särskild uppmärksamhet har härvid den s. k. Hultsfredsgruppen fått. Gruppen, som är mycket aktiv, har i första hand ägnat sig åt frågor om matkvalitet men har även tagit upp andra konsumentfrågor. Gruppen har redan fått efterföljare på andra närliggande orter. Enligt vad konsumentverket har upplyst är gruppens arbete av stort intresse från konsumentens synpunkt, och den har fått stort utrymme i lokalpressen. Verket har kontaktats av företrädare för gruppen men har hittills endast kunnat lämna en blygsam hjälp. I huvudsak har den inskränkt sig till praktiska råd när det gällt bildandet av gruppen och efterföljare på andra orter. Diskussioner har också förts om medverkan i särskilda projekt.

Enligt utskottets mening måste man se positivt på engagemang av den karaktär som Hultsfredsgruppen visat. När i propositionen framhålls att de offentliga konsumentorganen skall stödja och stimulera de organisationer som arbetar för konsumentintressena avses därmed självfallet inte enbart de redan etablerade organisationerna utan även nya framväxande rörelser. Utskottet förutsätter därför att även sådana rörelser skall kunna få del av det stöd som konsumentverket tillförs särskilda medel för. Genom vad utskottet nu anfört får de synpunkter som framförs i motion 405 anses ha

blivit tillgodosedda. Något särskilt tillkännagivande till regeringen är därför inte erforderligt.

När det gäller vad som anförs i motion 402 (m) om att propositionen "uppmärksammar ett statligt verk att ge ekonomiska bidrag till organisationer som har starka bindningar till det socialdemokratiska partiet" har utskottet svårt att förstå hur det som anförs i propositionen kan ges en sådan tolkning. Som utskottet framhållit i det föregående konstaterar föredragande statsrådet att det konsumentråd kompletterat med ett forum för folk-rörelser som bildats av KF m. fl. organisationer kompletterat det allmännas insatser på ett värdefullt sätt. Detta uttalande har ingen direkt koppling till vad som längre fram i propositionstexten anförs om att det är en viktig uppgift för de offentliga organen att stödja och stimulera de organisationer som verkar för konsumentintressen. Utskottet vill också framhålla att det inte någonstans i propositionen sägs att stödet skall lämnas i form av ekonomiska bidrag till organisationernas verksamhet, något som för övrigt med hänsyn till de relativt blygsamma medel som konsumentverket tillförs inte är möjligt att göra.

Det stöd och den hjälp som konsumentverket med användandet av de härför anslagna medlen kan ge de frivilliga organisationerna är enligt utskottets mening i första hand att ta fram och överlämna informationsmaterial, att ge råd och annan hjälp i olika konsumentfrågor och att medverka i olika utbildningsinsatser. Vidare bör konsumentverket kunna stödja särskilda projekt som har konsumentpolitisk betydelse. Stödet till organisationerna får avse endast konsumentverksamhet men kan lämnas till såväl stora som små konsumentorganisationer.

Som utskottet anfört i det föregående bör även rörelser och organisationer av den typ som Hultsfredsgruppen representerar kunna bli delaktiga av stödåtgärderna.

Av motion 402 framgår inte klart vad motionärerna yrkar i denna del. Om motionärerna avser att några medel för stöd till frivilligorganisationerna inte skall tillföras konsumentverket eller att anvisade medel inte skall få användas i samarbetet med konsumentrådet, kan utskottet med hänsyn till det ovan anförda inte ställa sig bakom motionärernas yrkande. Utskottet tillstyrker att konsumentverket tillförs de under detta avsnitt i propositionen föreslagna medlen och avstyrker bifall till motion 402 i denna del.

Under detta avsnitt behandlar utskottet avslutningsvis en fråga om särskilt stöd till en frivillig organisationsform, nämligen hushållningssällskapen. I flera fristående motioner har begärts att statligt stöd skall utgå till *hushållningssällskapens hemkonsulentverksamhet*.

Motionärerna i motionerna L242 (c), L252 (c), L281 (fp) och 404 beklagar att hemkonsulentverksamheten avvecklades den 1 januari 1985. Man framhåller att behovet av ökad konsumentrådgivning lett till att hushållningssällskapens hemkonsulenter fått en större arbetsbörda särskilt i sådana kommuner som saknar en tillfredsställande konsumentrådgivning.

I motion L242 pekas på att, efter det att hemkonsulentverksamheten vid länsstyrelserna upphörde, man har noterat en mycket stark efterfrågan på

de tjänster som utförs av hemkonsulenterna vid hushållningssällskapen. Motionärerna framhåller att hushållningssällskapens konsumentpolitiska verksamhet i dag är beroende av de medel sällskapen själva kan bidra med. Verksamheten har från att vara en hjälp för medlemmarna utvecklats vidare och efterfrågas i dag av en bred allmänhet. Motionärerna anser att den resurs som således finns vid hushållningssällskapen är väsentlig och att det nyttiga arbete sällskapen utför inom det hushållsekonomiska området borde lönas bättre från det allmännas sida än vad som hittills varit fallet. Det kan inte vara riktigt, framhåller motionärerna, att de uppgifter som åvilar det allmänna skall utföras av frivilliga organisationer utan ersättning. I motionen yrkas därför att 500 000 kr. anslås till den verksamhet som hushållningssällskapen bedriver inom hem- och hushållningsområdet. Medel för denna utgift bör tas av konsumentverkets anslag.

Behovet av statligt stöd till hushållningssällskapens hemkonsulentorganisation understryks också i motion L252 (c). Motionärerna i den motionen anser att ett statligt stöd kan motiveras särskilt av det förhållandet att sällskapens konsulenter med sina specialkunskaper i kost- och näringsfrågor samt hushållsekonomi skulle kunna medverka till en önskvärd breddning av hela konsumentrådgivningen till gagn för alla konsumenter. Samtidigt skulle de kommunala konsumentvägledarna avlastas en arbetsuppgift som de vanligen inte behärskar. I motionen yrkas därför att riksdagen hos regeringen begär förslag om stöd för den hemkonsulentverksamhet som bedrivs av hushållningssällskapen. Medel härför bör kunna tas från konsumentverkets anslag.

Motionären i motion L281 (fp) anser att hushållningssällskapens hemkonsulentverksamhet skulle behöva inriktas mera på de konsumentgrupper som har det största behovet av utbildning och råd. Motionären yrkar i bl. a. detta syfte att riksdagen ger regeringen till känna att hushållningssällskapen bör få statsbidrag för sina hemkonsulenter med belopp motsvarande minst 60% av lönekostnaden (yrkande 1). Statsbidraget bör kunna finansieras genom de av lantbruken betalade handelsgodsets- och växtskyddsmedelsavgifterna (yrkande 2).

Även i motion 404 (c) berörs hushållningssällskapens verksamhet. Motionären anför att sällskapens konsumentpolitiska verksamhet huvudsakligen inriktats på demonstration, utställnings- och utbildningsverksamhet inom sällskapens arbetsområde. Den personal som engageras i verksamheten har en bred konsumentutbildning och är väl skickad att utföra dessa regionalt riktade arbetsuppgifter. Företrädare för hushållningssällskapen har också förklarat sig beredda att delta i en sådan verksamhet. Samhället bör enligt motionärernas mening ta till vara denna kompetens. Det anförda visar, anser motionärerna, tydligt behovet av en regionalt verksam konsumentverksamhet av det slag som hushållningssällskapen bedriver. Riksdagen bör därför uttala behovet av en regional konsumentverksamhet i enlighet med vad motionärerna anført samt begära förslag till medelsanvisning för verksamheten (yrkandena 3 och 4).

Frågan om stöd till hushållningssällskapens hemkonsulentverksamhet behandlades även vid föregående års riksmöte med anledning av motionsyrkanden liknande de nu föreliggande. I sitt av riksdagen godkända betän-

kande LU 1984/85:39 anförde utskottet (s. 11) att den verksamhet som hushållningssällskapens hemkonsulenter bedriver är i många hänseenden värdefull. Särskilt viktiga är de insatser som görs på kostområdet. Enligt vad utskottet hade inhämtat hade konsumentverket, som också såg mycket positivt på hushållningssällskapens verksamhet, etablerat kontakter med sällskapen för att ta reda på hur verket skulle kunna stödja verksamheten. Det hade därvid framkommit att hushållningssällskapen hade ett stort intresse av att få informations- och utbildningsmaterial. Problemet var att hushållningssällskapen i första hand efterfrågade material om kostinformation, något som konsumentverket då saknade. Man arbetade dock inom verket med att söka få fram kursmaterial till skolor när det gäller kostinformation. Hur problemet med kostnaderna för informationsmaterialet skulle lösas var då inte klart. Utskottet ansåg det angeläget att samarbetet mellan konsumentverket och hushållningssällskapen kunde fortsätta och breddas. Utskottet förutsatte att konsumentverket och regeringen i avvaktan på resultaten av konsumentpolitiska kommitténs arbete tog de initiativ som kunde vara erforderliga för att lösa de akuta ekonomiska problem som fanns när det gällde distribution av informations- och utbildningsmaterial till hushållningssällskapen. Tanken på ett införande av ett särskilt statsbidragssystem, vilket föreslagits i en motion, avvisade utskottet emellertid.

Konsumentverket har vid utskottets hearing i det nu aktuella ärendet framhållit att hushållningssällskapens hemkonsulenter är ett viktigt komplement till den lokala konsumentverksamheten, när det gäller kostrådgivning och information om livsmedel. Från konsumentverkets sida är man därför angelägen om en omfattande dialog med sällskapen. Sedan föregående år har man sammanställt ett informationspaket beträffande kostinformation. Även i övrigt sker ett visst överlämnande av informationsmaterial. Sedan sommaren 1985 bedrivs en försöksverksamhet med informationsöverlämnande till hushållningssällskapen. För informationsmaterialet betalar sällskapen en symbolisk abonnemangskostnad. Avsikten är att permanenta verksamheten. Fem kommuner köper konsumentvägledningstjänster från hushållningssällskapen.

Utskottet understryker ånyo den vikt som bör fästas vid hushållningssällskapens hemkonsulentverksamhet särskilt när det gäller kostrådgivnings- och livsmedelsområdet. Som framgår av det ovan anförda har sedan utskottet senast behandlade frågan ett nära samarbete etablerats mellan konsumentverket och hushållningssällskapen, och sällskapen erhåller redan stöd i form av informationsmaterial till kraftigt subventionerat pris. Det är enligt utskottets mening viktigt att detta samarbete fortsätter och om möjligt intensifieras. Därest ytterligare stöd till sällskapens verksamhet skulle behövas finns möjlighet för konsumentverket att lämna bidrag inom ramen för det allmänna stöd till frivilligorganisationerna som utskottet redovisat och tillstyrkt i det föregående. Däremot anser utskottet inte att det finns skäl att under anslaget till konsumentverket beräkna medel för stöd till hushållningssällskapens hemkonsulentverksamhet såsom yrkas i motionerna L242, L252 och 404 eller att bevilja särskilt statsbidrag till

sällskapens hemkonsulentverksamhet såsom motionären i motion L281 yrkar.

L.U 1985/86: 34

På anförda skäl avstyrker utskottet bifall till motionerna L.242, L.252, L.281 yrkandena 1 och 2 samt 404 yrkandena 3-4.

Företagens ansvar och egenåtgärder

En central roll i konsumentpolitiken spelas av företagen och deras branschorganisationer. Företagens ansvar för utvecklingen på marknaden och vad som betecknas företagens egenåtgärder behandlades ingående av riksdagen under hösten 1985 i samband med att vissa ändringar i bl. a. marknadsföringslagen beslutades (prop. 1984/85: 213, L.U 1985/86: 10). Som konsumentpolitisk målsättning angavs att det på marknaden skulle förekomma ett stort inslag av initiativ från näringslivets sida när det gäller att spåra och lösa konsumentproblem. Näringslivet borde vidare ta ett betydligt mer aktivt ansvar för att gällande regler och överenskommelser följdes och för att den etiska standarden m. m. på olika områden höjdes. Sammanfattningsvis konstaterade utskottet i sitt betänkande att näringslivets egenåtgärder borde utgöra en grundval för utvecklingen på marknaden. En sådan i viss mån förändrad rollfördelning var enligt utskottets mening naturlig med hänsyn till grundprincipen om företagens förstahandsansvar för produktutveckling och marknadsföring. Konsumentverket skulle dock alltjämt ha det övergripande ansvaret för utvecklingen på området.

I den nu aktuella propositionen framhåller föredragande statsrådet att den rollfördelning mellan det allmänna och näringslivet som statsmakterna angett år 1985 skall ligga fast. Samtidigt förutsätter han att egenåtgärderna nu får en ökad omfattning jämfört med vad som hittills varit fallet. Statsrådet gör denna bedömning i förvisningen om att näringslivet har både kraft och eget intresse av att än mer än i dag ta tag i egenåtgärderna. I propositionen förordas vidare att egenåtgärderna i vissa delar bör spela en delvis friare roll än för närvarande. Alternativa lösningar på samma problem kan prövas, och lokala förhållanden kan få genomslag. Ökade egenåtgärder i delvis friare former än för närvarande är, framhålls det vidare, bl. a. nödvändigt för att konsumentverket skall avlastas arbete och kunna ägna mer resurser åt bl. a. hushållsekonomiska frågor.

Konsumentverket har vid utskottets hearing betonat vikten av att satsningen på näringslivets egenåtgärder fullföljs och förstärks. Verket har vidare hänvisat till att tre pilotprojekt om egenåtgärder inom näringslivet har påbörjats. Längst har man, såsom också redovisats i propositionen, kommit när det gäller marknadsföring vid telefonförsäljning, dvs. hemförsäljning per telefon. Direktförsäljningsföretagens förening har hösten 1985 antagit handlingsprogrammet Nöjda kunder vid teledirekthandel, vilket program innehåller bl. a. regler för hur kontakterna med konsumenterna skall tas, hur säljargumenteringen får vara utformad och hur avtal skall ingås. Man undersöker nu möjligheterna att få de icke föreningsanslutna företagen att godta och följa handlingsprogrammet. När det gäller genomförandet av de övriga projekten som avser marknadsföringen på hemelek-

tronikområdet samt prenumerationserbjudanden inom veckopressen har man stött på svårigheter av olika slag. Före sommaren 1986 emotser konsumentverket en rapport från Näringslivets delegation för marknadsrätt (NDM) om hur arbetet med projekten framskridit.

Utskottet vill som ett annat exempel på egenåtgärder inom näringslivet peka på att handelskamrarna nyligen över hela landet inrättat ett system med besiktningsmän. Den som har behov att få en vara besiktigad och värderad kan genom att vända sig till en av handelskammaren utsedd besiktningsman få en opartisk och objektiv värdering. Besiktningsmännen har kommit att utnyttjas särskilt i tvister mellan försäkringsbolag och konsumenter.

I motion 409 (s) framhålls att det inte går att i alla frågor lita blint på företagens självsanerande krafter. Motionärerna påpekar att det finns stor skillnad mellan olika branscher och företag vad gäller lyhördhet för konsumenternas önskemål. Det allmänna måste sätta gränser speciellt för mindre seriös information och marknadsföring. I motionen hänvisas till ett uttalande i propositionen om att det finns förhållanden på marknaden som behöver förbättras, bl. a. därför att strukturella förändringar på marknaden medfört att avståndet ökat i kommunikationerna mellan olika parter på marknaden. Motionärerna åberopar vidare att det genom konkurrenslagen ges möjligheter till långtgående åtgärder mot näringsidkare som agerar på ett felaktigt sätt i förhållande till andra näringsidkare. Det bör enligt motionärerna därför vara möjligt att ställa mer generella krav på näringsidkare när det gäller deras agerande i förhållande till de konsumenter som de skall betjäna. Med hänsyn härtill föreslår motionärerna att marknadsföringslagen kompletteras med en bestämmelse om att näringsidkare i sin produktutformning och marknadsföring skall medverka till att berättigade konsumentaspekter tillgodoses och att speciellt utsatta konsumentgruppers behov uppmärksammas. Med en sådan lagfäst "hänsynsregel" bör det enligt motionärernas uppfattning bli lättare för konsumentmyndigheter och olika företag och branscher att nå fram till praktiska handlingsregler i konsumentpolitiken. Motionärerna yrkar att vad sålunda anförts om behovet av lagstiftning i denna del ges regeringen till känna.

Utskottet noterar att den ändrade rollfördelningen mellan det allmänna och näringslivet som hösten 1985 beslutades av riksdagen nu föreslås ligga fast. Som utskottet då framhöll kan egenåtgärder inom näringslivet upplevas av de enskilda företagen som betydligt mer motiverade än en del av konsumentverkets riktlinjer, och egenåtgärderna är därför särskilt ägnade att fungera väl. En ökad satsning på näringslivets egenåtgärder är vidare, som framhålls i propositionen, en förutsättning för att konsumentverket skall i sin tur kunna satsa resurser på sådana områden av konsumentpolitiken som nu föreslås prioriteras.

Jämfört med höstens riksdagsbeslut innebär vad föredragande statsrådet anför den ändringen att det nu särskilt betonas att egenåtgärderna bör spela en friare roll än för närvarande. Därmed avses att egenåtgärderna bör i större utsträckning än tidigare kunna tas fram utan att konsumentverket i varje läge skall ha en uppfattning om dem. Som utskottet redovisat ovan bör systemet bli friare också i den meningen att alternativa lösningar på

samma problem kan prövas och att lokala förhållanden kan få genomslag. I propositionen lämnas en närmare redogörelse (s. 26) för hur systemet kan tänkas fungera.

Utskottet ser för sin del positivt på den nu föreslagna inriktningen mot ett friare system för egenåtgärder och följaktligen en mindre styrning från konsumentverkets sida. Det förhållandet att företagen nu förutsätts arbeta mer självständigt med olika konsumentfrämjande åtgärder bör kunna ge företagen en särskild motivation att med aktiva insatser och genom täta kontakter med konsumenterna ta fram kritiska synpunkter och skaffa sig kännedom om sådana behov hos konsumenterna som inte blivit tillgodosedda och att därefter på olika sätt söka åtgärda önskemålen. Utskottet vill också peka på att många gånger kommer ett sådant förfarande att gynna det egna affärsintresset vilket självfallet ökar förutsättningarna för att egenåtgärderna verkligen kommer till stånd. Det bör framhållas att företelesen med helt självständiga egenåtgärder inte i sig är någon nyhet. Redan i dag förekommer på marknaden åtskilliga egenåtgärder utan samråd med myndigheter. Det nya är samhällets uttalade tillit till sådana åtgärder. Den nedtoning av konsumentverkets styrning av egenåtgärderna som förordas i propositionen är som utskottet redan berört också nödvändig för att inom verket skall kunna frigöras resurser för andra viktiga konsumentändamål. Det arbete som de tre ovan redovisade pilotprojekten medfört för verkets del har sålunda varit betydande. Om alla egenåtgärder skulle initieras av verket eller om samråd med verket alltid behövde ske skulle det innebära att satsningen på egenåtgärder inte fick några positiva effekter för konsumentverkets möjligheter att omfördela sina resurser.

Det system som nu förordas kan sägas bygga på ett ömsesidigt förtroende mellan det allmänna och näringslivet. Det allmänna förväntar sig att näringslivet tar sitt ansvar för konsumenternas förhållanden, och näringslivet räknar med att det allmänna inte utan tungt vägande skäl griper in och reglerar områden där egenåtgärder har förutsättningar att kunna spela en roll. Samtidigt innebär systemet en utmaning till näringslivet att visa att man verkligen kan leva upp till det givna förtroendet och till de positiva reaktioner och utfästelser som man lämnat under remissbehandlingen av särskilt riktlinjekommitténs förslag men också av konsumentpolitiska kommitténs betänkande.

Även i fortsättningen kommer konsumentverket att ha det övergripande ansvaret för utvecklingen på området. Med den nu förordade inriktningen blir konsumentverkets uppgift i första hand att stimulera företagen och branschorganisationerna att vidta egenåtgärder på sådana områden där det finns ett behov av egenåtgärder och där man inom företagen kanske inte varit medveten om behovet. Självfallet måste verket dock gripa in aktivt på sådana områden där det inte går att få till stånd några egenåtgärder eller där dessa bedöms helt otillräckliga. Som framhölls i 1985 års beslut förtjänar därvid frågorna om produktsäkerhet särskild uppmärksamhet.

Sammantaget innebär vad utskottet ovan anfört att utskottet tillstyrker vad som i förevarande avsnitt förordas i propositionen.

För att det nya systemet skall fungera tillfredsställande krävs hos alla aktörer på marknaden en god vilja och ett intresse av att genomföra

åtgärder som också har en positiv effekt för konsumenterna. Man kan emellertid inte bortse från att det finns oseriösa företag på marknaden och att det säkerligen kommer att finnas sådana även i fortsättningen, förhoppningsvis dock i mindre utsträckning än som nu torde vara fallet. Mot denna bakgrund har utskottet i och för sig förståelse för syftet med förslaget i motion 409 att i marknadsföringslagen införa en särskild "hänsynsregel" för näringsidkarna i deras förhållande till konsumenterna. En sådan regel skulle dock inte få någon självständig betydelse, och den skulle vara svår att knyta an till några sanktioner. Med hänsyn härtill och till att systemet med egenåtgärder bygger på samhällets förtroende för näringslivets egna insatser för att sanera marknaden, bör inte i varje fall för närvarande någon sådan regel som motionärerna föreslagit införas. Utskottet avstyrker därför bifall till motion 409 i denna del.

I detta sammanhang vill utskottet erinra om att i motion 402 (m) framhålls att konsumentpolitiken skall stimulera företagen till bättre information till konsumenterna. Vidare skall konsumentpolitiken utgöra ett stöd för näringslivet.

Utskottet anser att vad som anförts i detta avsnitt bör innebära en stimulans för företagen till förbättrade informationsinsatser. Konsumentpolitiken, som den nu beskrivits, bör också utgöra ett viktigt stöd för näringslivet när det gäller att verka på ett sätt som kan tillgodose konsumenternas berättigade anspråk. Genom vad som tagits upp i nu föreliggande avsnitt av betänkandet har enligt utskottets mening motionärernas önskemål blivit tillgodosedda.

Mot bakgrund av vad utskottet i ett tidigare avsnitt framhållit om betydelsen för konsumenterna av en effektiv konkurrens vill utskottet avslutningsvis peka på att med ett system med helt fria egenåtgärder också följer en risk för konkurrensbegränsande åtgärder. Så kan t. ex. bli fallet om i egenåtgärderna ingår någon form av prissamverkan eller om åtgärderna också leder till hinder för nyetablering. Självfallet är det angeläget att sådana effekter av egenåtgärderna motarbetas och förhindras. Utskottet vill därför stryka under att även NO har ett viktigt ansvar när det gäller utvecklingen på området.

Utbildning

Efter att i det föregående ha behandlat grunderna för konsumentpolitiken övergår utskottet nu till att pröva vilka speciella insatser som behövs för att målet för konsumentpolitiken skall kunna förverkligas. Mot bakgrund av den accelererande tekniska utvecklingen och den snabbt föränderliga marknaden är det enligt utskottets mening en mycket viktig uppgift att söka öka konsumenternas kunskaper, något som bör ske genom satsning på konsumentutbildning och information till konsumenterna. I förevarande avsnitt behandlar utskottet frågorna om konsumentutbildning och återkommer i följande avsnitt till informationsfrågorna.

I propositionen (s. 28) föreslås att konsumentverket ges ytterligare medel för arbetet med och stöd till konsumentutbildning. För olika utbildningsinsatser inbegripet det stöd till frivilliga organisationers verksamhet

som utskottet tillstyrkt i ett tidigare avsnitt tillförs konsumentverket enligt förslaget 0.9 milj. kr. Föredragande statsrådet anser det önskvärt att utbildningen i konsumentfrågor främjas på en rad utbildningsvägar. Det handlar enligt föredraganden om att ge eleverna vardagskunskaper som de har nytta av i livet och som kan gälla frågor om hushållsekonomi, kost, hälsa, bosättning etc. samt kunskaper om konsumenternas rättigheter och skyldigheter. Föredraganden vitsordar att konsumentpolitiska kommittén har i fråga om möjligheterna att ytterligare förbättra konsumentutbildningen i skolan lämnat viktiga synpunkter som är väl värda att överväga. Förändringarna kan dock, påpekar föredraganden, rymmas inom ramarna för de riktlinjer för skolans verksamhet som numera gäller. Föredraganden erinrar också om att ansvaret för att konsumentfrågor förankras i undervisningen i första hand ligger på lokal nivå.

Konsumentutbildning i grundskolan

I propositionen erinras om att i *grundskolan* har konsumentfrågorna fått ett ökat utrymme och att de förekommer som moment i flera ämnen.

I motion 408 (s) konstateras att det endast är i ämnet hemkunskap konsumentfrågor förekommer som huvudmoment och därmed får en enligt motionären seriös behandling. I motionen betonas att eleverna tidigt bör få kunskap om den påverkan de utsätts för genom t. ex. reklamen och att de tidigt bör få möjlighet att utvecklas till medvetna konsumenter. Motionären hemställer att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att skolöverstyrelsen (SÖ) bör ställa större krav på skolstyrelser och lärare, så att konsumentkunskapen får ett större utrymme i undervisningen.

Motionärerna i motion 405 (fp) framhåller att utbildningen i konsumentfrågor måste förbättras. Skolan bör ge en bra och praktiskt inriktad utbildning för alla i hushållning och matlagning. Motionärerna poängterar värdet av kunskaper i kost- och konsumentfrågor från tidig ålder. Enligt motionärernas mening är ämnet hemkunskap ett lågt prioriterat ämne som borde få ett större utrymme i grundskolan. Motionärerna inser att det inte är möjligt att få en ändring till stånd under överskådlig tid och understryker därför att ansträngningar måste göras för att höja kvaliteten på den undervisning som i dag ges i grundskolan. Motionärerna yrkar (yrkande 11 delvis) att vad de anfört ges regeringen till känna.

Utbildningsutskottet erinrar i sitt yttrande (bilaga 3) om att riksdagens beslut om ny läroplan för grundskolan (Lgr 80) innebär ökad undervisningstid för ämnet hemkunskap (prop. 1978/79: 180, UbU 45). Utbildningsutskottet påpekar vidare att konsumentekonomi utgör i detta ämne ett huvudmoment som lärarna är skyldiga att behandla. Detta förhållande utesluter inte att konsumentfrågor tas upp även i andra ämnen, t. ex. inom orienteringsämnena på lågstadiet, där hemkunskap numera förekommer som ett moment. Det nu anförda finner utbildningsutskottet ligga i linje med önskemålet att eleverna tidigt får möta de nu aktuella frågorna. Utbildningsutskottet erinrar vidare om att det i läroplanen inte anges att konsumentfrågorna skall vara samlade i något särskilt avsnitt. Av kursplanerna för de olika ämnena framgår att ansvaret för undervisningen har

blivit hela skolans angelägenhet, vilket innebär att de olika frågor som tas upp i utbildningen inte är uteslutande knutna till resp. ämne.

När det gäller yrkandet i motion 408 att SÖ skall kräva att man lokalt ägnar mer utrymme åt konsumentfrågorna i undervisningen erinrar utbildningsutskottet om att den nu gällande läroplanen för grundskolan började tillämpas så sent som läsåret 1982/83 och att den i fråga om undervisningen i mycket bygger på ett riksdagsbeslut om en långtgående decentralisering av ansvaret för skolorganisationens utformning (prop. 1975/76: 39, UbU 30). Genom denna decentralisering på skolområdet, framhåller utbildningsutskottet vidare, har den statliga styrningen begränsats till förmån för lokala avgöranden. Utskottet hänvisar vidare till att i de förbättringar av konsumentutbildningen som föredragande statsrådet funnit väl värda att överväga ingår också de insatser som konsumentnämnderna kan göra för att få med konsumentfrågorna i undervisningen.

Lagutskottet ansluter sig för sin del till de synpunkter utbildningsutskottet anfört. Härigenom får motionärernas önskemål om att eleverna tidigt bör få kunskap om konsumentfrågor och att en förbättring av kvaliteten på hemkunskapsundervisningen bör ske anses tillgodosedda. När det gäller kraven i motion 408 att SÖ skall begära att man lokalt ger mer utrymme åt konsumentfrågorna i undervisningen kan detta yrkande mot bakgrund av det tidigare riksdagsbeslutet om begränsning av den statliga styrningen inte bifallas.

På anförda skäl avstyrker utskottet bifall till motionerna 405 och 408, såvitt avser undervisning i konsumentfrågor i grundskolan.

Konsumentutbildning i gymnasieskolan

I motion 404 (c) yrkande I hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad motionärerna anför om behovet av obligatorisk undervisning, såväl teoretisk som praktisk, i konsumentkunskap på gymnasieskolans alla linjer. Motionärerna betonar vikten av att praktiska undervisningsmoment får komplettera de enbart teoretiska. Det gäller särskilt vid undervisning i hushållsekonomi och andra konsumentfrågor liksom i kost-, närings- och hälsolära.

Motionärerna hänvisar vidare till motion 1985/86: Ub824 (c), vari erinras om att flera offentliga utredningar på senare år har konstaterat att behovet av kunskaper om kost och näringslära är stort och viktigt. Sådana kunskaper beskrivs i den motionen som grunden för en mathållning som i sin tur ger den enskilde möjligheter till ett sunt liv, en god hälsa och en god prestationsförmåga i skola och arbetsliv.

Utbildningsutskottet förklarar i sitt yttrande att utskottet delar uppfattningen om värdet av dessa kunskaper. Utskottet erinrar också om att en arbetsgrupp för översyn av den gymnasiala yrkesutbildningen (ÖGY) har i sitt slutbetänkande (SOU 1986: 2, 3) En treårig yrkesutbildning föreslagit att kost- och näringsinslag bör tas in i undervisningen på ett stort antal av gymnasieskolans linjer, nämligen de yrkesinriktade. ÖGY har också föreslagit att utrymme i undervisningen bör beredas för såväl praktiska som teoretiska moment genom att det totala timtalet för elevernas studier ökas

inom ramen för en generell förlängning av linjerna. För de övriga mer teoretiska linjerna skulle enligt ÖGY ett tillskott av konsumentkunskap som ämne på samma sätt leda till ett ökat timantal. Alternativt skulle – inom oförändrade tidsramar – utrymme för något annat ämne behöva minskas eller helt slopas. ÖGY:s förslag remissbehandlas för närvarande.

Utbildningsutskottet vill under pågående remissbehandling av ÖGY:s betänkande inte uttala sig om några förändringar vare sig det gäller de yrkesinriktade linjerna eller de mer teoretiska linjerna. Utbildningsutskottet motiverar sin inställning med att ett försöks- och utvecklingsarbete kommer att bedrivas för båda linjekategorierna under ytterligare flera år framöver. Vidare har för de teoretiska linjerna skett flera timplaneförändringar på senare år, och utbildningsutskottet ser ett värde i att en framtida, samlad bedömning kan göras beträffande olika önskemål om förändringar på dessa linjer. Med hänvisning till det anförda anser utbildningsutskottet att lagutskottet bör avstyrka motionsyrkandet.

Lagutskottet ansluter sig till utbildningsutskottets ställningstagande med anledning av motionsyrkandet och avstyrker följaktligen bifall till motion 404 yrkande 1.

I motion 405 (fp) yrkande 4 hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den tvååriga *konsumtionslinjen* på försök bör förlängas med ett år och att specialkurserna på detta område bör behållas. Motionärerna hänvisar till att ÖGY föreslagit ett slopande av såväl konsumtionslinjen som specialkurserna. Om linjen förlängs till att bli treårig, vilket ÖGY föreslagit för övriga tvååriga linjer, och om kursplanerna ges ett utökat och fördjupat innehåll kan en god grund skapas för de studerande antingen de går ut i arbetslivet eller fortsätter sina studier vid högskolan. Specialkurserna med sin blandning av teori och praktik ökar, anför det vidare, elevernas självförtroende, omdömesförmåga och kritiska tänkande i konsumentfrågor samt väcker deras intresse för vidare utbildning.

Utbildningsutskottet hänvisar i sitt yttrande till att ÖGY i sitt ovan redovisade betänkande föreslagit en överföring av vissa delar av konsumtionslinjens stoff till alla yrkeslinjer. Mot bakgrund av vad motionärerna anför om att de aktuella specialkurserna kan stimulera vissa elevers självförtroende och öka deras intresse för vidare utbildning pekar utbildningsutskottet på att ÖGY föreslagit en introduktionsutbildning för bl. a. just denna grupp elever som ofta har obestämda yrkesplaner. Utbildningsutskottet hänvisar vidare till att utskottet i sitt betänkande UbU 1985/86: 16 om anslag till gymnasieskolor, m. m. behandlat ett antal motioner om den nuvarande konsumentekonomiska utbildningens framtid. Utbildningsutskottet har därvid beträffande kunskaper om kost, hälsa och bosättning uttryckt sin uppfattning om konsumtionsutbildningarnas värde. Med hänvisning till bl. a. den förestående beredningen av ÖGY:s förslag, som nu remissbehandlas, avstyrkte utbildningsutskottet de i detta sammanhang behandlade motionerna. Såvitt nu är i fråga finner utbildningsutskottet inte skäl att frångå sin tidigare gjorda bedömning.

Lagutskottet anser i likhet med utbildningsutskottet och i enlighet med ställningstagandet ovan till motion 404 yrkande 1 att riksdagen i avvaktan på regeringens prövning av ÖGY:s förslag inte bör vidta någon särskild åtgärd. Motion 405 yrkande 4 avstyrks därför av utskottet.

Vikten av *utbildning och fortbildning av lärare* betonas i propositionen (s. 29). Föredragande statsrådet erinrar om att universitets- och högskoleäm-
betet har ett ansvar för konsumentkunskapens plats i lärarutbildningen.
Även i konsumentverkets arbete ingår, påpekas det, stöd till utbildning
och fortbildning av lärare. I propositionen föreslås att konsumentverkets
arbete förstärks på detta område.

I förslaget att förstärka konsumentverkets insatser när det gäller stöd till
utbildning av lärare instämmer motionären i motion 408 (s). Motionären
konstaterar vidare att fortbildningen i konsumentkunskap i dag inte är
prioriterad av skolstyrelser och skolledare på det lokala planet. Motionä-
rerna anser därför att SÖ bör ge klara direktiv om att konsumentkunskap
skall prioriteras som fortbildning för alla lärarkategorier. I motion 405 (fp)
framhålls att lärarna måste ges fortbildning så att de har adekvata kunska-
per om hushållsekonomi och produktutbud. Detta är viktigt för att kvalite-
ten på hemkunskapsundervisningen skall kunna förbättras.

Enligt riksdagens beslut år 1981 (prop. 1980/81: 97. UbU 37) om perso-
nalutbildning i skolan skall fr. o. m. den 1 juli 1982 ansvaret för det pedago-
giska utvecklingsarbetet i huvudsak ligga på det regionala och lokala
planet. Skolstyrelsen, som är huvudman för skolan och dess personal, har
ansvaret för att planera personalutbildningen. Kommunerna får statsbi-
drag till lokal skolutveckling för att finansiera kostnader för personalut-
bildning och andra utvecklingsåtgärder. Skolstyrelsen beslutar om utbild-
ning och personalens tjänstledighet i anledning härav. Staten utövar ett
inflytande över personalutbildningen främst genom att dels se till att det
inom högskolan finns ett visst utbud av kurser eller andra utbildningsmög-
ligheter för lärare och skolledare, dels ange vilka förmåner som får utgå vid
tjänstledighet för viss prioriterad utbildning. De centralt angivna, priorite-
rade områdena för fortbildning omprövas varje år.

Utbildningsutskottet anför i sitt yttrande att en rad önskemål om priori-
tering av nya fortbildningsområden har framförts från olika håll. För när-
varande pågår en översyn av fortbildningen. Bl. a. därför har regeringen
inte gjort några omprioriteringar under de senaste åren. Utbildningsutskot-
tet har emellertid erfarit att konsumentfrågor enligt gällande ordning tas
upp som ett område inom prioriterade ämnesövergripande fortbildnings-
teman. Utbildningsutskottet är mot bakgrund av det redovisade inte berett
att förorda någon särskild åtgärd av det slag som framförts i motion 408 i
nu berörd del.

Lagutskottet delar utbildningsutskottets uppfattning och föreslår att mo-
tion 408 avslås även i denna del.

Yrkandet i motion 405 om vikten av fortbildning för lärarna (yrkande II
delvis) anser lagutskottet vara tillgodosett genom de förslag som lämnas i
propositionen. Yrkandet bör därför inte föranleda någon åtgärd av riksdä-
gen.

Föredragande statsrådet framhåller att konsumentverkets samarbete med
olika fortbildningsorganisationer är viktigt. I propositionen pekas vidare
på att studieförbundens utbildning i konsumentfrågor i studiecirklar för

allmänheten är av ganska betydande omfattning. Statsrådet hänvisar till att konsumentpolitiska kommittén hade föreslagit ett *ökat ekonomiskt stöd till studieförbundens utbildning av bl. a. förtroendevalda*, dvs. främst konsumentnämnsledamöter, och att förslaget tillstyrktes av många remissinstanser. Han anser för egen del att det bör finnas möjligheter till ett sådant stöd och förutsätter att de medel som enligt förslaget skall tillföras konsumentverket för utbildning också kan användas för detta ändamål.

Förslaget om att konsumentverket skall kunna ge ekonomiskt stöd till studieförbundens utbildning av förtroendevalda kritiserats i motion 405 (fp). Motionärerna erkänner värdet av sådan utbildning men anser att kommunerna själva bör svara för denna. Förslaget bör därför avslås (yrkande 5).

Som lagutskottet tidigare anfört utgör utvecklingen av den lokala konsumentverksamheten ett synnerligen viktigt inslag när det gäller att uppnå målen för konsumentpolitiken. Det är därför enligt utskottets mening av stor betydelse att de förtroendevalda och då särskilt konsumentnämndernas ledamöter får utbildning i konsumentfrågor. Konsumentverket har också vid utskottets hearing betonat vikten av att konsumentnämnsledamöter utbildas i frågorna. Enligt lagutskottets mening bör ökade utbildningsinsatser kunna på ett betydelsefullt sätt främja utvecklingen av den lokala konsumentverksamheten. Studieförbunden spelar en ganska stor roll när det gäller konsumentutbildning för konsumentnämnsledamöter.

I likhet med utbildningsutskottet anser lagutskottet att det är rimligt att konsumentverket inom ramen för anslaget till utbildningsinsatser skall ha möjlighet att ge studieförbunden visst ekonomiskt stöd för utbildning av förtroendevalda. Lagutskottet tillstyrker förslaget i propositionen även i denna del och avstyrker följaktligen motion 405 yrkande 5.

Produktion av läromedel

I propositionen framhålls att det är en viktig uppgift för konsumentverket att bevaka att det finns aktuella och lämpliga läromedel. I vissa fall utarbetar verket självt läromedel och annat studiematerial, i andra fall söker verket initiera att sådana tas fram av andra. Föredragande statsrådet pekar också på att de läromedel och annat studiematerial som verket initierar och producerar på ett nyttigt sätt balanserar det underlag som näringslivet, ofta gratis, tillhandahåller skolorna. Enligt föredragandens mening bör produktionen av läromedel ges hög prioritet.

Motionärerna i motion 402 (m) ger uttryck för en annan uppfattning om konsumentverkets produktion av läromedel. Motionärerna framhåller sålunda att konsumentverket bör avstå från att behandla frågor som inte naturligen hör hemma bland verkets arbetsuppgifter. Konsumentverket bör därför minska sin produktion av läromedel. Verket kan däremot fungera som konsult och rådgivare till andra producenter av läromedel. Vad sålunda anförts yrkar motionärerna att riksdagen skall ge regeringen till känna (yrkande 2 delvis).

Utskottet vill understryka, att konsumentverket har viktiga uppgifter när det gäller utbildning och information till studerande och andra konsu-

menter, till konsumentvägledare, förtroendevalda och opinionsbildare. För att verket skall kunna fullgöra dessa uppgifter behöver verket tillgång till läromedel och annat studiematerial. Enligt utskottets mening är det nödvändigt att verket också självt producerar behövliga läromedel. Inte minst är en sådan produktion behövlig för att balansera näringslivets utbud till skolorna. Utskottet kan således inte biträda motionärernas yrkande om en neddragning av läromedelsproduktionen. Självfallet förhindrar inte en inriktning på egen produktion att verket, om så befinner lämpligt, också verkar som konsult till andra läromedelsproducenter, t. ex. privata förlag, något som för övrigt förekommer redan i dag.

På anförda skäl avstyrker utskottet bifall till motion 402 i denna del.

Allmän konsumentinformation

Redan under föregående avsnitt underströk utskottet behovet av ökade kunskaper hos konsumenterna för att målen med konsumentpolitiken skall kunna förverkligas. Vid sidan av utbildningsinsatser behövs en förbättrad information till konsumenterna. I detta avsnitt behandlar utskottet det allmännas ansvar för konsumentinformation. Utskottet behandlar därefter i de närmast följande avsnitten företagets informationsansvar.

I propositionen (s. 30) föreslås att i den allmänna konsumentinformationen mera vikt skall läggas vid hushållens större planeringsfrågor, budgetrådgivning och prisinformation. Konsumentverkets uppgifter blir främst att tillhandahålla underlag i olika avseenden för den allmänna konsumentinformationen. Det kan gälla att publicera information och stimulera till debatt och opinionsbildning i frågor som är av betydelse för konsumenterna. I verkets arbete kan också ingå att utarbeta och sammanställa mer övergripande information som inte kan komma fram genom enskilda företags eller branschorganisationernas försorg. Föredragande statsrådet understryker vidare att konsumentverkets publikationer måste få en bredare spridning än som hittills varit fallet. Föredraganden anser att konsumentverket bör söka träffa överenskommelser med olika branschorganisationer, konsumentkooperationen m. fl. om en ökad spridning exempelvis till köpställen. I propositionen betonas också att prisinformationen är en viktig uppgift som måste ges prioritet i konsumentpolitiken.

Utskottet har inte något att invända mot den beskrivning av inriktningen av den allmänna konsumentinformationen som sålunda lämnats i propositionen varför utskottet tillstyrker att riksdagen godkänner förslaget.

Ett viktigt underlag för konsumentinformationen utgör *varuprovningarna*. De kan utföras antingen inom konsumentverket eller läggas ut på andra provningsorgan. Medel för provningarna finns inom ramen för verkets anslag. Konsumentverket utför också varuprovningar på uppdrag. Uppdragsverksamheten bedrivs efter principen om full kostnadstäckning.

I propositionen (s. 33) erinras om att syftet med varuprovningsverksamheten är att främja utvecklingen av bättre produkter samt att utarbeta underlag för information. Vidare påpekas att konsumentverket förfogar över de enda statliga provningsresurserna i landet för funktionsundersökning av tvättmaskiner, diskmaskiner, torktumlare och köksfläktar samt att

efterfrågan från allmänheten och konsumentvägledare på information om dessa apparater är stor. Föredragande statsrådet anser att det arbete konsumentverket bedriver på området är viktigt och att det bör fortsätta. Han pekar vidare på att behovet av metodutveckling vad avser provning av konsumentvaror allmänt anses vara mycket stort. Med hänsyn härtill föreslås att konsumentverket bör överväga möjligheterna att utveckla och utöka verkets provningsverksamhet både vad avser volym och provningsområden. I detta syfte förordas också att man prövar en ordning som innebär att marknadsmissig hänsyn tas vid prissättningen och att konsumentverket tillåts få ekonomiskt överskott av provningarna.

Motionärerna i motion 405 (fp) instämmer i förslaget att konsumentverkets varuprovningens verksamhet skall utvecklas. I motionen påpekas att resultatet av varuprovningar är det som mest efterfrågas av konsumenterna i samband med rådgivning. Motionärerna understryker också vikten av ett utvidgat internationellt samarbete mellan olika provningslaboratorier. Genom en utökad provningsverksamhet kan man, framhålls det vidare, få en fortlöpande produktkontroll som är till gagn för såväl konsumenter som producenter. Motionärerna anser att en nackdel med den provningsverksamhet som konsumentverket bedriver på uppdrag är att det är fabrikanterna som bestämmer vilka varor som skall provas. För att en provning skall vara tillfredsställande från konsumentsynpunkt bör alla märkesvaror inom samma varugrupp provas jämsides. Konsumentverkets framtida provningsverksamhet bör enligt motionärerna bedrivas enligt de synpunkter som motionärerna anfört. Motionärerna yrkar att det anförda ges regeringen till känna (yrkande 3 delvis).

En motsatt inställning till förslaget om utvidgad varuprovningens verksamhet redovisas i motion 402 (m). Motionärerna ifrågasätter (yrkande 2 delvis) om det är eftersträvansvärt att konsumentverkets provningsverksamhet utvecklas och expanderar. Verksamheten har hittills främst avsett hushållskapitalvaror, och enligt motionärerna förefaller det lämpligare att provningen av varor inom denna förhållandevis begränsade varugrupp successivt överförs till statens provningsanstalt. Konsumentverket bör i framtiden, påpekas det vidare, även lägga ut provningar på andra lämpliga provningsinstitutioner.

Konsumentverket har uppgett att verket fått allt mindre resurser över för egna varuprovningar. Uppdragsverksamheten har däremot ökat. Provningsverksamheten domineras av tester av varors kvalitet. Möjligheterna att pröva varors livslängd är däremot mycket begränsade. Framför allt i sistnämnda hänseende krävs ökade satsningar på metodutveckling. Verket har för närvarande inte tillräckliga resurser för sådana satsningar. Erfarenheter av metodutveckling etc. kan dock ibland erhållas från andra länder, och det finns ett nordiskt samarbete på området. Enligt konsumentverket kan ökade intäkter från provningsverksamheten leda till att verket kan företa flera egna provningar vilket i sin tur kan främja metodutvecklingen. Av konkurrensskäl bedömer verket det dock inte vara möjligt att i någon nämnvärd grad höja priserna på uppdragsprovningarna.

Utskottet delar den uppfattning som föredraganden och konsumentverket gett uttryck för, nämligen att varuprovningens verksamheten ger ett bety-

delsefullt underlag för den allmänna konsumentinformationen. Med hänsyn härtill ser utskottet med tillfredsställelse att verkets erfarenheter på området nu tas till vara och att möjligheterna att vidareutveckla verksamheten övervägs. Utskottet delar också motionärernas i motion 405 uppfattning att resultatet av en provning av varor inom en varugrupp blir av större värde för konsumenterna om undersökningen omfattar merparten av de märkesvaror som finns. Det är därför viktigt att man inriktar sig på att få med så många märkesvaror som möjligt i testerna.

Det bör dock framhållas att förutsättningen för den uppdragsfinansierade provningsverksamheten är att företagen frivilligt vänder sig till konsumentverket för att få sina produkter testade. Mot denna bakgrund är det angeläget att verket också har resurser för egna kompletterande undersökningar. Utskottet ser därför positivt på vad som sägs i propositionen om att man, när det gäller varuprovningens verksamheten, bör pröva en ordning som innebär att marknadsmässiga hänsyn tas vid taxesättningen och att verket tillåts få ett ekonomiskt överskott av provningarna. Som verket framhållit torde emellertid av konkurrensskäl möjligheterna vara begränsade att få några mer betydande överskott. Utskottet kan också ställa sig bakom vad motionärerna anfört om betydelsen av ett utvidgat internationellt samarbete på området. Genom det anförda får motionärernas synpunkter enligt utskottets mening anses tillgodosedda, och motion 405 yrkande 3 bör därför inte i denna del föranleda någon riksdagens särskilda åtgärd.

Vad utskottet anfört ovan innebär att utskottet inte kan biträda förslaget i motion 402 om att överföra provningsverksamheten beträffande hushållskapitalvaror från konsumentverket till statens provningsanstalt. Utskottet erinrar också om att sådana propåer om överflyttning av varuprovningens verksamheten tidigare avvisats av riksdagen, senast vid föregående riksmöte (LU 1984/85: 39). Givetvis ankommer det på konsumentverket att bedöma om andra provningsinstitutioner i ett förekommande fall har bättre provningsresurser än verket. Utskottet utgår från att verket i sådana fall lägger ut provningarna på dessa organ, ett förfarande som för övrigt redan torde tillämpas. På anförda skäl avstyrker utskottet bifall till motion 402 yrkande 2 i denna del.

Företagens informationsansvar

Ansvar för marknadsföring av och information om varor och tjänster ligger i första hand hos de enskilda företagen. Som utskottet tidigare anfört har en påtaglig sanering av marknaden skett när det gäller vilseledande och otillbörlig marknadsföring. Det förhållandet utesluter emellertid inte att insatser görs för att ytterligare höja nivån på företagets information till konsumenterna.

I det följande behandlar utskottet vissa frågor om förbättrad marknadsföring och information till konsumenterna.

Prismärkning på varor

En viktig del i företagets information till konsumenterna utgörs prismärkningen på varor.

En allt större del av varusortimentet i handeln märks numera med den s. k. EAN-koden. Varumärkningen sker då med en sifferkod och en optiskt läsbar strecksymbol. I butikskassan avläses EAN-symbolen med en optisk läsare ansluten till en dator. Butiksdatorn identifierar varan, anger pris och övriga uppgifter. Uppgifterna noteras på kassakvittot och ger samtidigt butiken information om varuflödet genom butiken.

Konsumentverket har efter förhandlingar med representanter för handeln utfärdat riktlinjer för prisinformation till konsumenter vid marknadsföring av varor i detaljhandeln. Riktlinjerna trädde i kraft den 1 januari 1983. Om prisinformation i allmänhet gäller enligt riktlinjerna att den skall vara tydlig och lättläst och presenteras på ett sådant sätt att det inte uppstår någon tvekan om vilken vara den avser. När det gäller frågan var prisinformation skall finnas sägs att på säljställe skall prisinformation lämnas för varor som hålls tillgängliga för självbetjäning eller exponeras på sådant sätt att konsumenterna kan förbereda köp utan hjälp av personal. Prisinformationen skall vara placerad lätt åtkomlig på varan eller i dess närhet. Vidare bör prisinformation lämnas vid exponering i skyltfönster eller vid skyltning utanför säljstället, och det anges vara av särskild betydelse från konsumentsynpunkt att prisinformation lämnas för vissa närmare specificerade varugrupper. För en vara som beskrivs särskilt i annons, i katalog eller i annan skriftlig eller bildmässig framställning skall prisinformation lämnas. I förebyggande syfte träffade konsumentverket år 1979 en överenskommelse med näringslivet om att vid införandet av butiksdator den individuella prismärkningen skulle behållas till dess att en för konsumenterna tillfredsställande prisinformation och kontroll säkerställts. Konsumentverkets styrelse har i december 1984 beslutat att denna överenskommelse skall stå fast.

I propositionen anför föredragande statsrådet (s. 36) att konsumenterna har en grundläggande rätt att få fullgod prisinformation vid val av varor på säljstället. Enligt föredraganden är prisinformationen central också när det gäller priskonkurrensen företag emellan. Föredraganden hänvisar till de ovan redovisade riktlinjerna och till att förhandlingar pågår mellan konsumentverket och handeln om formerna för prisinformationen. Med hänsyn till de pågående förhandlingarna saknas enligt föredragandens mening anledning för statsmakterna att nu uttala sig i frågan.

Enligt motionärerna i motion L225 (s) ger samtliga hittills genomförda undersökningar om prisinformation stöd åt uppfattningen att klarprismärkningen bör bibehållas till dess att ett prisinformationssystem framtagits som stärker i stället för att försvaga konsumenternas ställning.

I motionen anförs vidare att det framstår som alltmer uppenbart att de parter som diskuterat frågan om prisinformation sedan 1979 inte kan lösa uppgiften. De rekommendationer som finns på området kan enligt motionärernas uppfattning knappast anses som tillräckligt bindande, och det är en uppenbar risk att handeln fortsätter att successivt minska klarprismärkningen. För att säkerställa konsumenternas rätt till god prisinformation och goda kontrollmöjligheter, vilket i dag innebär en klarprismärkning, finner motionärerna det nödvändigt att frågan snarast blir föremål för

lagstiftning. Motionärerna yrkar att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till lag om klarprismärkning inom dagligvaruhandeln.

I motion L234 (s) framhålls att lagstiftningen, när det gäller prisinformation, är bristfällig och att det därför krävs förbättringar i den konsumentpolitiska lagstiftningen. Enligt motionärerna skall prisinformation vara klar och entydig och finnas på eller mycket nära varan såväl vid skyltning i butiksfönster som i butikshyllan. Motionärerna yrkar att riksdagen uttalar sig för en förstärkning av lagstiftningen om prisinformation.

I motion L250 (vpk) hänvisas till resultatet av en undersökning som statistiska centralbyrån (SCB) utfört om konsumenternas inställning till prismärkningen på varor. Enligt motionärerna är det uppenbart, att det nya prismärkningssystem som införts i butiker med datakassor innebär en försämring för kunderna. Det är svårare att avläsa varans pris och det finns inga möjligheter för kunderna att innan varorna skall betalas vid kassan få en uppfattning om vad varorna totalt kommer att kosta. Motionärerna understryker att konsumenternas intressen måste hävdas och att den pågående utvecklingen när det gäller det nya prismärkningssystemet därför bör stoppas. I fortsättningen bör gälla att det skall finnas prismärkning direkt på varorna. Motionärerna yrkar att vad sålunda anförts ges regeringen till känna.

Frågan om prisinformation tas upp också i den med anledning av proposition 121 väckta motionen 409 (s). Motionärerna framhåller att det i dag brister i prisinformation vid skyltning och reklam. Detta förhållande är enligt motionärerna speciellt till förfång för hushåll med mindre inkomster och för konsumenter som har svårigheter när det gäller språkförståelse och fysisk rörlighet. Motionärerna hänvisar till att man i såväl Danmark som Schweiz har lagfäst konsumenternas rätt till prisinformation även vid reklam och skyltning; dock med rätt för konsumentmyndighet att meddela undantag om stora praktiska svårigheter lägger hinder i vägen. Lagarna i Danmark och Schweiz, som är från 1977 resp. 1978, synes ha fungerat väl. Enligt lagarna skall priserna på varorna anges redan i skyltfönstret. Motionärerna anser att det måste vara såväl i konsumenternas som i den fria konkurrensens intresse att en motsvarighet införs också i Sverige.

Motionärerna understryker att det inför den ökande datoriseringen av detaljhandels lager- och kassaverksamhet är viktigt att rätten till rejäl prisinformation slås fast. Enligt motionärerna är det för sent för hushållen att få reda på priset först när varan skall betalas i kassan; då är det svårt att ändra köpbeslutet. Motionärerna framhåller vidare att det i ett skede av den ekonomiska utvecklingen, då alla partier strävar efter att få ner prisökningstakten, är viktigt att praktiska möjligheter finns för konsumenterna att kunna avgöra rimligheten i prissättningen och kunna beivra prishöjningar eller prisskillnader vilka bedöms vara dåligt underbyggda. Med hänsyn till det anförda och under hänvisning till lagutskottets uttalande vid 1984/85 års riksmöte yrkar motionärerna att regeringen ges till känna att den skall återkomma till riksdagen med ett förslag till lag om prisinformation.

Frågan om prismärkning på varor har tidigare behandlats av riksdagen vid flera tillfällen. Som framhålls i motion 409 prövades frågan senast vid 1984/85 års riksmöte. I sitt av riksdagen godkända betänkande LU 1984/

85:39 uttalade lagutskottet (s. 13) att utskottet för sin del helt kunde ansluta sig till den uppfattning som avspeglas i konsumentverkets ställningstaganden och de då aktuella motionerna, nämligen att den individuella prismärkningen på varor måste bibehållas till dess att en för konsumenterna tillfredsställande prisinformation kunde säkerställas på annat sätt. Enligt utskottets mening borde – i avvaktan på bl. a. den i SPK:s regi pågående undersökningen om konsumenternas inställning till prisfrågan – inte några åtgärder vidtas från statsmakternas sida. Utskottet tillade att, om det skulle visa sig att det inte går att på frivillighetens väg få en tillfredsställande ordning till stånd, det emellertid är nödvändigt att regeringen tar upp frågan till behandling och därvid även prövar möjligheten till lagstiftning på området.

Sedan utskottet senast prövade frågan år 1985 har följande tre undersökningar om prismärkning gjorts.

SCB har på konsumentverkets uppdrag intervjuat 1863 konsumenter i 18 butiker i vilka datakassor införts och i vilka prislappsmärkningen ersatts av annan prisinformation. Resultatet visar bl. a. att något över hälften av konsumenterna i dessa butiker var missnöjda med prisinformationen samt att nästan två tredjedelar av konsumenterna åter vill ha prislappar på varorna, även om en sådan åtgärd kunde leda till högre priser.

Konsumentverket har tillsammans med handeln genomfört butiksförsök i vilka konsumentpaneler från fyra olika organisationer deltagit. Syftet var att bedöma de olika former för alternativ prisinformation som handeln föreslagit samt att belysa olika problem för konsumenterna i deras inköpsarbete. Konsumentpanelerna har i stort sett varit positiva till den alternativa prisinformationen (hylletiketter, prisskyltar, bildskyltar) som provades i försöksbutikerna även om förbättringar önskats på vissa punkter. Försöken har dock utmynnat i en osäkerhet om konsumenterna verkligen är beredda att avsätta extra tid och arbete för den hopsummering och kontroll av inslagna priser som i varje fall en del konsumenter regelmässigt vill kunna göra.

SPK har under 1985 genomfört en undersökning av prisinformationen i dagligvarubutiker. Resultaten från denna beräknas enligt vad konsumentverket upplyst bli publicerade under andra kvartalet 1986. En förundersökning 1984 antydde att prisinformationen i butikerna var bristfällig.

Utskottet vill i detta sammanhang också hänvisa till att marknadsdomstolen den 2 oktober 1985 på talan av KO beslutat att ett företag i Malmö skall vid marknadsföringen i bolagets butik av vissa livsmedel vara skyldig att på varorna eller i nära anslutning till dessa lämna uppgift om aktuellt pris per kilo eller liter av resp. vara, det s. k. jämförpriset. Uppgiftslämnandet skall ske enligt de principer som anges i en av SPK avgiven rapport om beräkning och presentation av ordinarie jämförpriser på livsmedel. Genom marknadsdomstolens avgörande har således konsumenternas positioner flyttats framåt i denna viktiga fråga.

Konsumentverket har i början av år 1986 tagit kontakt med ledningarna för resp. handelsblock för att söka överenskomma med dessa om att prislapparna tills vidare skall behållas. För att inte hindra utvecklingen skall dock handeln i särskilda testbutiker kunna pröva system med mins-

kad prislappsmärkning. Enligt vad som upplysts vid utskottets hearing med verket har positiva svar erhållits från de stora handelsblocken, KF, ICA, Vivo och Favör. En överenskommelse, som innebär att detaljhandeln utfäster sig att behålla prismärkningen på varorna i nuvarande utsträckning med undantag för vissa testbutiker, kan därför beräknas föreligga inom den närmaste tiden.

Utskottet konstaterar för sin del att de undersökningar som gjorts under 1985 talar för att man i varje fall tills vidare bör behålla prismärkningen på varorna. Utskottet hälsar därför med tillfredsställelse att det inom den närmaste tiden av allt att döma kommer att träffas en överenskommelse mellan konsumentverket och detaljhandeln om ett bibehållande av prislappsmärkningen.

Med hänsyn till det anförda och till det utredningsarbete som i övrigt pågår är det enligt utskottets mening inte för närvarande erforderligt med någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida. Genom vad som sålunda förekommit får också de önskemål som ligger till grund för motionärernas yrkande anses ha blivit i huvudsak tillgodosedda. Utskottet avstyrker därför bifall till motionsyrkandena i denna del.

Livsstilsreklam

Konsumentpolitiska kommittén föreslog att konsumentverket skulle få i uppdrag att samla olika intressenter för att diskutera reklamens innehåll, metoder och effekter samt föreslå metoder att motverka negativa drag i utvecklingen. Arbetet borde särskilt ta sikte på s. k. livsstilsreklam och reklam riktad till barn och ungdom. En utvärdering av insatserna borde göras inom en flerårsperiod.

I propositionen (s. 37) anføres att flera remissinstanser känt oro inför den s. k. livsstilsreklamens utveckling. I det sammanhanget återges delar av konsumentverkets remissvar i vilket bl. a. sägs att marknadsföringen under senare år i allt större utsträckning övergått till att arbeta med utstuderade psykologiska medel. Det är bild, färg och "action" som ofta dominerar reklamen medan det verbala budskapet har reducerats i betydelse och omfattning. Denna typ av reklam har underbyggts av utvecklingen i nya media, där budskapet präglas inte enbart av bild och färg utan även av ljud och rörelse samtidigt som utrymmet för information är minimalt. Vad som kännetecknar det som brukar betecknas som livsstilsreklam är att reklamen ofta utformas med utgångspunkt i avancerade beteendevetenskapliga modeller och att den på ett selektivt och systematiskt sätt utnyttjar de kunskaper som finns om konsumenternas förhållanden och attityder.

Föredragande statsrådet anser för sin del att frågan är alltför komplicerad för att några enkla slutsatser från statsmakterna nu kan dras och förordar i stället att en principiell debatt om reklamens natur initieras. Föredraganden pekar på att många parter har ett intresse i denna fråga och framhåller att det konsumentpolitiska råd som KF m. fl. bildat och som utskottet redogjort för i ett föregående avsnitt (s. 18) bör bli ett viktigt forum för diskussion om reklamens utveckling. Det är enligt föredragandens mening också nödvändigt med insatser från det allmännas sida.

Konsumentverket föreslås därför få i uppdrag att kontinuerligt och systematiskt följa reklamens utveckling från konsumentsynpunkt, föreslå åtgärder för att motverka negativa drag i utvecklingen, stödja andra parter engagemang i frågan och initiera debatt- och opinionsbildning. För detta ändamål föreslås i propositionen att verket tillförs 0,3 milj. kr.

Förslaget att konsumentverket skall ägna särskild uppmärksamhet åt den s. k. livsstilsreklamen kritiserar i motionerna 402 och 405.

Motionärerna i motion 402 (m) påpekar att varken den konsumentpolitiska kommittén eller regeringen har lyckats klargöra vad som avses med begreppet livsstilsreklam. Än mindre presenteras någon form av faktaunderlag som motiverar konsumentpolitiska åtgärder på området. Uttalandena i propositionen om livsstilsreklam förmedlar, anser motionärerna, ett intryck av oövertänt reklamrädsla förenat med en övertygelse att människor helt saknar förmåga att självständigt bedöma värdet av olika former av reklam. I motionen framhålls att marknadsföringslagen innehåller regler om hur reklam bör utformas och att marknadsdomstolen redan tillämpar särskilda regler vad beträffar reklam riktad till barn och ungdom. Motionärerna anser att kraven måste ställas högre än vad som gjorts i detta fall innan staten anslår medel. De yrkar därför (yrkande 2 delvis) att medel inte anslås för ändamålet.

Ett yrkande (yrkande 6) med samma syfte återfinns i motion 405 (fp). Motionärerna i den motionen anser att utbildning, självsanering i näringslivet och offentlig debatt bör vara verkningsfulla medel att sanera och motverka dålig reklam. I motionen hänvisas vidare till de av NDM framtagna etiska reglerna för reklam samt marknadsföringslagens regler om ingripande mot otillbörlig reklam och marknadsföring. Förslaget om särskilda medel till konsumentverket för studier av reklamens utveckling avvisas därför.

Konsumentverket har vid utskottets hearing framhållit att det beroende på ämnets oprecisa natur är förenat med vissa svårigheter att fullgöra det uppdrag som förslagets bli ålagt verket. Det är framför allt, menar man, svårt att definiera vad som menas med livsstilsreklam samt att kartlägga vilka problem denna typ av reklam kan skapa. Konsumentverket ser som sin huvuduppgift att i samarbete med berörda parter förbättra kunskaperna på området samt genom analyser och forskning söka komma fram till mera konkreta slutsatser om livsstilsreklamens innebörd och verkningar.

Enligt utskottets mening är det angeläget med en fortlöpande debatt och opinionsbildning om reklamens innehåll, metoder och effekter. Det är viktigt från konsumentsynpunkt att reklamens innehåll är balanserat och sakligt. Ingripande mot vilseledande reklam kan också ske med stöd av marknadsföringslagen.

Som framgår av redovisningen ovan kan konstateras att reklamen under senare år i vissa fall getts ett delvis annat innehåll än det traditionella utan att för den skull i princip bli vilseledande eller på annat sätt otillbörlig mot konsumenterna. Endast undantagsvis torde därför marknadsföringslagen kunna bli tillämplig på denna nya form av reklam. Utskottet anser i likhet med föredraganden att frågan om den s. k. livsstilsreklamen är komplicerad. Några säkra slutsatser om behovet av och eventuella lämpliga åtgär-

der för att motverka denna typ av reklam kan enligt utskottets mening inte dras nu. Mot bakgrund av den från flera håll uttalade oron för den pågående utvecklingen är det emellertid enligt utskottets mening angeläget att debatten och opinionsbildningen när det gäller reklamfrågorna inte stannar av. Med hänsyn till att konsumentverket har ett generellt ansvar att bevaka konsumenternas intressen i reklamen anser utskottet det naturligt att verket på det sätt som föreslås i propositionen får i uppdrag att initiera en fortsatt debatt på området och att följa utvecklingen och föreslå sådana åtgärder som kan visa sig erforderliga.

Enligt utskottets mening är det rimligt att verket tillförs särskilda medel för denna verksamhet. Utskottet tillstyrker följaktligen propositionens förslag och avstyrker bifall till motionerna 402 och 405 i motsvarande del.

Könsdiskriminerande reklam

I propositionen (s. 39) föreslås att konsumentverket får i uppdrag att i samarbete med berörda parter följa och dokumentera den könsdiskriminerande reklamens omfattning och utveckling. Verkets erfarenheter och bedömningar skall redovisas till regeringen senast vid utgången av år 1988. Verket föreslås få särskilda utredningsmedel, 0,2 milj. kr., för uppgiften.

I motion 403 (s) hänvisas till att minoritetsgrupper i samhället skyddas mot missaktning med anspelning på t. ex. ras, hudfärg och etniskt ursprung genom bestämmelser i tryckfrihetsförordningen och brottsbalken. Något motsvarande skydd för missaktning av kvinnor finns dock inte, trots att kvinnorna utgör en majoritet av befolkningen. Motionärerna hänvisar till att Norge har en lag som förbjuder könsdiskriminerande reklam. Enligt motionärerna torde det med hänsyn till den lagstiftning mot diskriminering som redan finns inte vara svårt att även i Sverige införa en lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam. Det är därför angeläget, framhålls det vidare, att utformningen av en sådan lagstiftning övervägs och beslutas utan dröjsmål. Motionärerna yrkar att det anförda skall ges regeringen till känna.

Utskottet finner det för egen del angeläget att understryka att sådana avarter inom reklamen som tar sig uttryck i framställningar av könsdiskriminerande natur och som kan upplevas som kränkande inte bör få förekomma. Utskottet har därför stor förståelse för motionärernas syfte med motionsyrkandet. Enligt utskottets mening finns det ett klart avståndstagande från denna form av reklam hos en bred allmänhet. Som framgår av kommittébetänkandet har även näringslivet sedan tio år tillbaka klart vänt sig mot den könsdiskriminerande reklamen. I den deklaration som NDM avgav 1976 och som utskottet anser värdefullt att här redovisa sägs följande.

Allmän enighet råder i dagens samhälle om att bilder och framställningar i textens form som uttrycker missaktning för endera könet, dvs. innefattar könsdiskriminering, inte bör få förekomma vare sig i reklam eller publicitet. Det ligger såväl i näringslivets som de enskilda företagens intresse att dessas reklam och kommersiella publicitet inte blir uppfattad som könsdiskriminerande. Vaksamhet mot könsdiskriminering i reklam och publici-

tet utgör ett led i en samhällelig åsiktsbildning med syfte att komma till rätta med förlagade uppfattningar om könsroller i samhället. Företagen bör söka medverka i denna åsiktsbildning. NDM uppmanar företagen att se till att könsdiskriminerande bilder, rubriker eller texter inte kommer till användning i reklam och kommersiell publicitet. Ett särskilt ansvar påvilar härvidlag reklambyråer och andra som framställer reklam och publicitet för företagens räkning.

Enligt utskottets mening har denna deklaration haft en sanerande effekt. Den typ av annonser som exempelvis framställer kvinnor som enbart sexobjekt är i dag sällan förekommande. Det är utskottets uppfattning att, när en sådan annons någon gång dyker upp på marknaden, den nästan omgående möts av ett kraftigt avståndstagande från en bred opinion, något som i regel har sådana negativa effekter för annonsören att annonsen ganska snart dras tillbaka. Enligt utskottets mening motiverar enbart de enstaka fall av rent kränkande reklam som någon gång förekommer inte införandet av en särskild lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam.

Ett svårare problem utgör däremot den schabloniserande reklam som kan sägas avspegla vissa värderingar och handlingssätt i samhället, som av en del människor kan upplevas som könsdiskriminerande och av andra som betydligt mer positiva och kanske roande. Utskottet delar föredragande statsrådets uppfattning att det är viktigt att reklamen återspeglar ett livsmönster som bygger på principen om kvinnors och mäns lika värde och på jämställdhet mellan könen. Enligt utskottets mening är lagstiftning inte något bra instrument när det gäller att komma till rätta med reklam som avviker från denna grundprincip och som på grund härav i vissa fall kan betraktas som könsdiskriminerande. Utskottet vill härvidlag hänvisa bl. a. till marknadsdomstolens remissyttrande, vari sägs att erfarenheterna av den av motionärerna åberopade lagstiftningen i Norge tyder på att en sådan lagstiftning leder till bedömnings- och gränsdragningsproblem som i det längsta bör undvikas. Med hänsyn till att denna typ av annonser oftast torde ha sin grund i okunnighet eller bristande omdöme hos annonsörer och reklambyråer finner utskottet de vägar som pekats på i propositionen vara att föredra framför en lagstiftning på området. Enligt utskottet bör lagstiftning tillgripas endast om det visar sig att det inte går att på annat sätt få till stånd en nödvändig sanering av marknaden. Utskottet finner på anförda skäl att motion 403 inte bör föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Förslaget i propositionen att det skall åligga konsumentverket att dokumentera den könsdiskriminerande reklamens omfattning och att följa dess utveckling och att senast vid utgången av år 1988 till regeringen redovisa sina erfarenheter och bedömningar har i övrigt inte mött några gensagor. Utskottet tillstyrker förslagen. Utskottet konstaterar att det inte föreligger något hinder för konsumentverket att i samarbete med jämställdhetsombudsmannen (JÄMO) före nämnda tidpunkt hos regeringen begära särskilda åtgärder, om så befinns nödvändigt.

I motion 402 (m) yrkas (yrkande 4) att anslaget till konsumentverket för nästa budgetår skall vara oförändrat. Förslaget innebär således att motionärerna avstyrker ett särskilt medelstillskott för det föreliggande uppdraget.

Utskottet anser för sin del att det är rimligt att verket får särskilda medel för utredningsuppdraget. Med hänsyn härtill tillstyrker utskottet bifall till propositionens förslag och avstyrker motion 402 i motsvarande del.

Utskottet vill till det ovan anförda föga att det är betydelsefullt att näringslivet bygger vidare på 1976 års deklARATION. Det är således viktigt med ökad information och utbildning till dem som sysslar med reklamen och med en bredare opinionsbildning. En annan möjlig åtgärd skulle kunna vara någon form av internt maskineri för övervakning av marknaden. Enligt utskottets mening bör åtgärder på det nu aktuella området falla väl inom ramen för vad utskottet i det föregående anför om behovet och vikten av egenåtgärder inom näringslivet. Just på detta område bör olika former av egenåtgärder kunna få stor betydelse och utgöra viktiga inslag i arbetet på att få till stånd en bra och riktig reklam.

Vissa särskilda frågor om marknadsföring

Under den allmänna motionstiden har väckts två motioner i vilka tagits upp några särskilda frågor som rör företagets och vissa andras marknadsföring.

I motion L280 (s) tas upp frågor som rör *marknadsföring av s. k. personlighetskurser*. Motionärerna menar att många människor anser sig ha behov av att förbättra sig själva i psykiskt avseende och att det därför också finns en marknad för olika former av personlighetskurser, där man t. ex. kan få lära sig att bli mer fantasifull, bli en bättre ledare, få bättre minne, bli mer intelligent etc. Inte minst har företagets intresse av att bereda de anställda tillfälle att delta i sådana kurser gett upphov till en lukrativ marknad för kursarrangörer. Motionärerna pekar på att det också finns åtskilliga exempel på att personlighetskurser säljs direkt till allmänheten. Osäkra människor förmås att betala ofta betydande summor till organisationer för deltagande i kurser vilka utlovas kunna leda till personlighetsförbättringar av olika slag. Motionärerna menar att det rimliga i vad som utlovas ofta kan ifrågasättas. Enligt motionärerna har det hänt att människor försatts i ett kraftigt ekonomiskt beroende av den organisation de sökt sig till. Det har också förekommit att minderåriga dras in i andra former av skadligt beroende. I motionen åberopas att myndigheterna i några fall fått anledning att granska verksamheter och kurser som är inriktade på personlighetsförändringar. Motionärerna hänvisar bl. a. till scientologikyrkans s. k. E-meter.

Oseriös verksamhet när det gäller personlighetskurser bör enligt motionärerna i första hand motverkas genom upplysning och opinionsbildning. Samhällets insatser på området bör inskränkas till ingripanden mot ekonomiska och andra oegentligheter. Samhället bör också ingripa då minderåriga utsätts för otillbörlig påverkan. Motionärerna framhåller att möjligheterna för myndigheterna att ingripa dock ofta är begränsade eftersom lurade konsumenter av flera skäl sällan påtalar missförhållandena. Det är också ibland oklart i vilka fall religions- och yttrandefriheten kan förhindra ingripande med stöd av marknadsföringslagen. Med hänvisning till det anförda yrkar motionärerna att riksdagen hos regeringen begär en utred-

ning om hur samhället skall möta utbudet av oseriösa s. k. personlighetskurser och annan likartad oseriös verksamhet.

Konsumentverket har vitsordat att marknadsföringen av s. k. personlighetskurser många gånger är oseriös och att människors själsliga nöd därvid utnyttjas på ett ofta otillbörligt sätt. Marknadsdomstolen har prövat påståenden i annonser om att man med hjälp av en s. k. E-meter skulle kunna mäta människans mentala tillstånd och förändringar av detta (MD 1976: 5). Invändningar mot att marknadsdomstolen inte kunde pröva ärendet med hänsyn till grundlagsskyddet för religions- och tryckfriheten godtog inte. Marknadsdomstolen ansåg att påståendena var uppenbart oriktiga och därför otillbörliga enligt marknadsföringslagen. KO har i ett fall från år 1980 med stöd av marknadsföringslagen beslutat om förbuds föreläggande beträffande marknadsföring av en kurs benämnd "Reningsgenomgången". I andra fall har marknadsföringen på frivillig väg korrigerats efter påpekanden från konsumentverket. Totalt har verket fått ett 40-tal anmälningar som rört marknadsföring av denna typ av kurser. Som exempel på anmälningar från de senaste åren kan nämnas anmälningar mot ett handelsbolag för direktreklam angående viss studieteknik ledande till "Bättre betyg" för barn samt anmälningar om viss marknadsföring av studier vid "journalisthögskola". Det rättsliga skyddet för tryckfriheten medför att ingripanden mot marknadsföringen kan ske endast i begränsad utsträckning. Konsumentverket har uppgett att verket inte har möjlighet att avsätta särskilda resurser för granskning av marknadsföringen på detta område.

Utskottet kan i likhet med motionärerna konstatera att utbudet och marknadsföringen av kurser av det slag som behandlas i motionen fått en ökande omfattning under senare år. Som belyses i motionen är det med hänsyn till verksamhetens inriktning på personlighets- och beteendepåverkan, som inte låter sig bedömas efter strikt objektiva kriterier, ofta förenat med svårigheter att kunna ingripa mot otillbörlig marknadsföring av verksamheten. Det kan också vara så att grundlagsskyddet för tryckfriheten och religionsfriheten hindrar ett ingripande med stöd av marknadsföringslagen.

Att marknadsföringsåtgärderna på detta område likväl ifrågasätts inte så sällan framgår inte minst av det stora antal anmälningar som inkommit till konsumentverket. Enligt utskottets mening förtjänar därför marknadsföringen av de s. k. personlighetskurserna och likartad verksamhet att uppmärksammas mera än vad som hittills varit fallet. Det bör ankomma på regeringen att noga följa utvecklingen på området och vidta de åtgärder som kan visa sig vara nödvändiga. Utskottet föreslår att riksdagen ger regeringen till känna vad utskottet sålunda anfört med anledning av motion L280.

I motion L204 (vpk) yrkas att riksdagen hos regeringen begär att åtgärder vidtas i syfte att begränsa *kommersialiseringen av julfirandet*. Enligt motionären tenderar julkommersen i takt med de ökade möjligheterna till alltmer påträngande reklam att på ett avgörande sätt påverka de enskilda hushållens ekonomi. Motionären anser att åtgärder behöver vidtas för att

begränsa den hysteri och det ekonomiska vansinne som julkommersen innebär. Reklamen och marknadsföringen inför julen bör därför regleras. Motionären förordar att julreklam inte bör få förekomma före den 13 december och att affärsmännen bör åläggas en viss återhållsamhet t. ex. genom att undvika alltför påträngande och uppseendeväckande julskyltning.

Enligt utskottets mening torde det råda delade meningar om i vilken utsträckning marknadsföringen inför julhandeln är negativ. Uppenbart förekommer det dock inslag i marknadsföringen som av en del upplevs som mindre trevliga. I den mån marknadsföringen kan anses som otillbörlig finns det emellertid möjlighet för konsumentmyndigheterna att ingripa med stöd av marknadsföringslagen. I de fall där missförhållanden i övrigt kan konstateras är det i första hand en sak för företagen att själva söka få en bättring till stånd. Utskottet vill också peka på möjligheterna för de lokala konsumentorganen att överenskomma med detaljhandels företrädare om hur julhandeln bör bedrivas. Att det skulle existera något behov av eller berättigade anspråk på ett generellt införande av en särskild tid under vilken julreklam skall få förekomma har utskottet inte kunnat finna. Utskottet avstyrker på anförda skäl bifall till motion L204.

Information på produkterna m. m.

I propositionen förordas att produktinformationen förbättras (s. 40). Informationen förutsätts i ökad utsträckning tas fram genom näringslivets försorg. Det framhålls vidare att konsumentverket liksom hittills bör ta initiativ till utveckling av standardiserad information främst genom frivilliga överenskommelser mellan verket och berörda branschorganisationer. Samarbetet kan också ta sig uttryck i att riktlinjer utarbetas. Konsumentverket skall även söka träffa överenskommelser med olika branscher om information från företagen till verket om olika produkters grunddata m. m. som underlag för marknadsöversikter. Det förutsätts att verket fortlöpande prövar möjligheterna att ta ny teknik till hjälp vid spridningen av konsumentinformation.

Frågan om *standardiserad varuinformation* behandlas i motion 405 (fp). Motionärerna yrkar (yrkande 7) att riksdagen hos regeringen begär att konsumentverket får i uppdrag att arbeta för ett system med frivillig varudeklaration för vissa varor. I motionen understryks att en av de mest angelägna konsumentfrågorna är att ge konsumenten tillgång till en ändamålsenlig information om varorna i den vardagliga köpsituationen. Informationen bör utformas så att jämförelser mellan olika alternativ underlättas. Motionärerna anser att det i dag, trots en allmän förbättring av de konsumentpolitiska åtgärderna, är svårare än någonsin att i butiken få en objektiv konsumentinformation. Motionärerna hänvisar till ett förslag från varuprovningsskommittén av innebörd att man på frivillig väg skulle söka bygga upp ett varudeklarationssystem i samarbete med näringslivet. Ett sådant system med igenkänningstecken skulle, påpekas det, gagna den marknadsföring som seriösa och ansvarskännande företag bedriver. Systemet gör det också lättare för konsumenten att välja rätt vara till rätt pris.

En utvecklingsmodell kan enligt motionärerna vara den som möbelbranschen tillämpar. Den branschens "Möbelfakta" är en tillförlitlig och av konsumenterna efterfrågad information. Motionärerna efterlyser initiativ från konsumentverket när det gäller att i samarbete med andra organ stimulera till ett frivilligt varudeklarationssystem för vissa varor.

Frågan om informationen till konsumenterna om produkters kvalitet tas också upp i motion L284 (fp). Motiveringen till motionen finns i av samma motionärer väckta motion Ub840. Motionärerna framhåller att informationen till konsumenterna om produkters kvalitet har försämrats under åren. Det tidigare systemet med varudeklarationer har försvunnit, och konsumenten står oftast, anser motionärerna, utan information om kvalitetsdifferenser. Enligt motionärernas mening måste den sakkunskap om varors och tjänsters kvalitet som finns inom näringslivet nu komma fram till konsumenten, och därför behövs ökat samarbete mellan konsumenterna, näringslivet och konsumentorganisationerna. I motionen pekas på att konsumenten känner stor osäkerhet om livsmedlens kvalitet samtidigt som konsumenten inte har tid och råd att misslyckas och göra dåliga inköp. Vidare hänvisas till att dagens konsument ofta har bristfälliga grundkunskaper om råvarorna, deras egenskaper och hantering. Enligt motionärerna finns det förutsättningar att tillmötesgå konsumenternas krav på bra produkter och en fungerande produktkvalitetsinformation. Motionärerna understryker att det är ett nationellt intresse att åstadkomma kvalitetsregler inom särskilt livsmedelshandeln och yrkar att det anförda skall ges regeringen till känna.

Motionärernas yrkande i motion 405 att konsumentverket bör få i uppdrag att arbeta för ett system med frivillig varudeklaration (yrkande 7) har som bakgrund ett av varuprovningsskommittén i betänkandet (SOU 1982:38) Fakta för konsumenterna lämnat förslag. Kommittén föreslog bl. a. att informationen vid inköpstillfället skulle förbättras genom ett frivilligt varufaktasystem, dvs. en deklaration med enhetlig logotyp (igenkännings-tecken) och ett enhetligt utförande för alla produktområden. I konsumentverkets rapport Information på säljstället (Rapport 1982:7-01) lämnades underlag för fortsatta överväganden och åtgärder för att förbättra konsumentinformationen på säljstället. Konsumentverket uttalade sig mot ett övergripande informationssystem inom alla branscher och förordade i stället ett individuellt system anpassat till de olika förutsättningarna i varje enskilt fall. Varuprovningsskommitténs betänkande och konsumentverkets rapport jämte de remissyttranden som avgetts häröver överlämnades till konsumentpolitiska kommittén med uppdrag att vidare bereda frågan om standardiserad varuinformation. Konsumentpolitiska kommittén drog slutsatsen att det då inte var möjligt eller önskvärt att få till stånd ett omfattande informationssystem av VDN-karaktär.

Konsumentpolitiska kommitténs uppfattning godtas i propositionen av föredragande statsrådet.

Utskottet delar motionärernas uppfattning om önskvärheten av att produktinformationen förbättras. Enligt utskottets mening är det emellertid inte meningsfullt att söka att få fram ett omfattande varudeklarationssystem av VDN-karaktär. I stället bör man ta fram standardiserad varuin-

formation för vissa varugrupper. Ett exempel härpå är de av motionärerna åberopade "Möbelfakta". I likhet med föredraganden förutsätter utskottet att produktinformation i ökad utsträckning tas fram genom näringslivets försorg. Utskottet anser för sin del att framtagandet av standardiserad varuinformation är ett område väl lämpat för näringslivets egenåtgärder. Arbetet med framtagande av varufakta bör ske i frivillig samverkan med konsumentverket. Utskottet utgår från att verket tar erforderliga initiativ för att få till stånd branschöverenskommelser på sådana områden där det bedöms nödvändigt. På sätt utskottet beskrivit i avsnittet om egenåtgärder (s. 26) kan också ett mer aktivt ingripande från verkets sida bli erforderligt. Verket bör också söka tillse att dess faktamaterial finns tillgängligt på köpställena. Vad utskottet sålunda anfört får anses väsentligen tillgodose motionärernas önskemål. Något särskilt tillkännagivande till regeringen är därför inte påkallat. Utskottet avstyrker följaktligen bifall till motionsyrkandena.

Frågan om användandet av *datakommunikation inom konsumentinformationen* behandlas i motionerna 405 och L260 (båda fp).

Motionärerna i den förstnämnda motionen påpekar att rådgivning och upplysning till de enskilda konsumenterna är i stora stycken ett kvantitetsproblem. Det räcker inte med spridning av information via massmedia. Man bör dessutom kunna ta datatekniken till hjälp. För att datorstödd konsumentrådgivning skall bli meningsfull krävs enligt motionärerna dels att varujämförelser och marknadsöversikter finns tillgängliga, dels att det finns förutsättningar för att den rådgivande informationen kan spridas till konsumenterna via datakommunikation. Med videotex (teledata) kan information om varor och tjänster för att underlätta pris- och kvalitetsjämförelser via telenätet nå ut till ett stort antal konsumenter. För att en sådan informationsspridning skall ha utsikter att lyckas bör dock enligt motionärerna följande åtgärder vidtas. — Branschorganisationerna bör uppmanas att själva bygga upp konsumentdatabaser med produktfakta och jämförande varuanalyser. — Verket bör i samverkan med industrin arbeta fram praktiska normer och standarder för sådana direkt för konsumenten avsedda varuöversikter. — Verket bör vidare ta fram datorprogram med konsumentrådgivning som via t. ex. videotexnätet kan föras ut över personatorer till konsumenterna. — Verket bör också i samverkan med televerket studera hur konsumentupplysning bedrivs i stora videotexsystem i andra länder. — Företrädare för industrin bör uppmanas att tillsammans med televerket starta praktiska prov med videotex för konsumentupplysning (yrkandena 3 delvis och 8).

Motiveringen till motion L260 finns i av samma motionärer väckta motion K412, vilken behandlar olika datafrågor. Synpunkterna som framförs ansluter nära till vad som anförs i ovannämnda motion 405. Motionärerna framhåller att konsumentverket bör öka sitt intresse för frågor rörande praktiska normer och standarder för upplysningar i varuöversikter. Dessa kan via datatekniska hjälpmedel spridas direkt till den enskilde konsumenten. Det bör därför finnas en samordning av olika presentationsformer för datoriserad varuöversiktupplysning. Motionärerna yrkar att vad de anfört i motionen ges regeringen till känna.

En motion (fp) med i huvudsak samma syfte som de nu aktuella behandlades av riksdagen år 1985. I motionen yrkades att konsumentverket skulle ges i uppdrag att överväga hur videotex kunde användas för kvalificerad varuinformation. Lagutskottet påpekade (LU 1984/85: 39 s. 13) att frågan om användandet av datakommunikation inom konsumentinformationen blivit allt aktuellare och hänvisade till att konsumentverket i samarbete med vissa större kommuner avsåg att under 1985 påbörja några försöksobjekt, bl. a. prov med marknadsöversikter på teledata och hushållsteknisk information via persondator. Även information om konsumentverkets riktlinjer och marknadsdomstolens avgöranden skulle läggas in på data. När det gällde teledata behövdes det enligt konsumentverkets uppfattning en systemutveckling för att kunna få till stånd en god konsumentinformation. Med hänsyn till att verket sålunda redan bedrev ett utvecklingsarbete på området ansåg utskottet att något sådant uppdrag som motionärerna begärt inte behövde ges åt verket. Utskottet avstyrkte därför bifall till motionen. Riksdagen godkände utskottets hemställan.

Konsumentverket har i en inom verket upprättad promemoria från mars 1986 lämnat en lägesrapport när det gäller utvecklingsarbetet med datahjälpmedel för det kommunala konsumentarbetet. Av rapporten framgår bl. a. följande. År 1983 påbörjade konsumentverket ett utvecklingsarbete tillsammans med konsumentvägledare i sju kommuner. Under arbetets gång enades man om att vissa områden var mest angelägna när det gällde möjligheterna att söka utveckla datoriserade system. Dessa områden var hushållsekonomisk rådgivning, konsumenträttsligt material, marknadsöversikter och sökordslista. Konsumentverket har i samarbete med företrädare för den kommunala konsumentverksamheten i tre kommuner tagit fram ett datorprogram som syftar till att underlätta den hushållsekonomiska rådgivningen i kommunerna. Resultatet av ett försök år 1984 med det första programmet var påfallande positivt. Sedan dess har flera nya egenskaper tillförts programmet samtidigt med att ytterligare utprovningar gjorts när det gäller datorprogram med budgetrådgivning. Nu har man tagit fram en modell för budgetrådgivning som kan anpassas till de enskilda hushållens förutsättningar. Verket har för avsikt att undersöka hur stort intresse kommunerna har för att använda modellen i datorprogram. Beträffande marknadsöversikter pågår för närvarande arbete med att få fram ett videotextsystem som skall omfatta de viktigaste hushållskapitalvarorna. Systemet innebär att tillverkare och/eller generalagenter genom egna terminaler lägger in aktuella uppgifter om sina produkter. Om systemet kommer att fungera som utlovats, kommer uppgifter om t. ex. en viss diskmaskin att finnas tillgängliga i databasen samtidigt som diskmaskinen bjuds ut på marknaden. En försöksverksamhet kommer att påbörjas hösten 1986, och den innebär att åtta–tio kommuner får tillfälle att kostnadsfritt använda databasen under ett halvt år.

I likhet med motionärerna anser utskottet att utnyttjandet av datatekniken för konsumentinformation kan medföra stora fördelar. Utskottet noterar därför med tillfredsställelse att, sedan utskottet vid föregående års riksmöte senast behandlade frågan om datastyrd konsumentinformation, utvecklingen tagit ytterligare ett steg framåt genom att arbetet med ett

videotextsystem för marknadsöversikter nu framskridit så långt att en försöksverksamhet inom kort kan komma i gång. Utskottet utgår vidare från att konsumentverket under utvecklingsarbetet har samverkan med televerket eller tar de initiativ som krävs för att i samarbete med detta verk ytterligare utveckla datakommunikationen inom området för konsumentinformation. Något särskilt uppdrag till konsumentverket att i samverkan med televerket studera konsumentinformation medelst datateknik, som begärs i yrkande 8 i motion 405, behöver därför inte ges. Med hänsyn till det pågående försöks- och utvecklingsarbetet på området anser utskottet det inte heller nödvändigt med ett tillkännagivande i de övriga frågor som tagits upp i motionerna. Utskottet avstyrker därför bifall till motionerna 405 och L260 i nu berörda delar.

Konsumentpolitiska kommittén föreslog att konsumentverket borde successivt ställa krav på *bredare produktinformation* från företagen på vissa produktområden. Kommittén avsåg med uttrycket "bredare produktinformation" information om exempelvis varors verkningsgrad, miljöpåverkan, teknisk livslängd, service, skrotning och allergirisker. Kommittén ansåg att det låg ett värde i att producent- och konsumentintressena för en dialog och därmed bidrar till en medvetenhet om mer långsiktiga aspekter på produkterna och användningen av dem.

Föredragande statsrådet framhåller att den föreslagna vidgade produktinformationen avser frågor av stort samhällsintresse. Han förordar därför en bredare produktinformation i enlighet med kommitténs förslag. Konsumentverket bör, sägs det, vidga sina insatser när det gäller att samordna spridningen av sådan information. Det ankommer dock inte på verket självt, framhålls det vidare, att kräva information från företagen i alla de avseenden kommittén angett. Det är i stället en uppgift för de ansvariga sektorsmyndigheterna att precisera vilka informationskrav som skall ställas.

Motionären i motion 401 (c) anser att förslaget i propositionen är alltför vagt. Sektorsmyndigheterna ges inga närmare anvisningar när det gäller information till konsumenterna om de etiska och ekologiska konsekvenserna av produktionsmetoder och inköspolitik. Krav ställs inte heller på myndigheterna att bedöma produktionsmetoder från naturhushållningssynpunkt. Konsumentverket bör enligt motionärens mening kunna erbjuda de företag som så önskar hjälp med metoder för en bredare information på produkterna. En sådan information skulle kunna utnyttjas av företagen i marknadsföringen som ett sätt att visa att företagen vinnlägger sig om att styra produktionen i en socialt och ekologiskt ansvarig riktning. Motionären framhåller att konsumenter som vid inköpstillfället är kunniga om konsekvenserna i ett större sammanhang av ett inköp kan driva fram en positiv utveckling. Enligt motionärens mening bör konsumentverket i samarbete med andra myndigheter, olika intresseorganisationer och näringslivet utarbeta kriterier för en bredare information till konsumenterna som hjälper dem att ta ett större ansvar från de etiska, sociala och ekologiska utgångspunkter som anges i motionen. Motionären yrkar att det anförda ges regeringen till känna.

I motion 407 (s) instämmer motionären i förslaget att kravet på bredare information bör innefatta information om varors miljövänlighet. Motionären anser att det är oklart om det bör ankomma på konsumentverket eller naturvårdsverket att ta initiativ till att information om produkters miljöpåverkan kommer till stånd. Motionären yrkar att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att information om varors miljövänlighet bör komma till stånd samt att regeringen anger den myndighet som skall ha ansvaret härför.

Ett motionsyrkande av samma motionär som i motion 401 och med samma syfte behandlades av riksdagen år 1985 (LU 1984/85: 39 s. 9–10). Motionären ansåg då att riksdagen borde uttala sig för att konsumentverkets instruktion ändrades så att upplysningar om olika företags produktionsmetoder, arbetsorganisation, inköspolitik m. m. lämnades konsumenterna i syfte att styra produktionen i socialt och ekologiskt ansvarig riktning. Lagutskottet ansåg för sin del att motionärens synpunkter var intressanta och tankeväckande. Ett genomförande av förslaget i motionen skulle innebära en breddning av konsumentverksamheten men samtidigt kräva mycket omfattande resurser. Enligt utskottets mening var därför förslaget, i vart fall då, inte möjligt att genomföra. Utskottet framhöll dock att det på längre sikt kunde finnas anledning att sträva efter att få till stånd en konsumentpolitik, som syftade till att skapa ett större socialt och ekologiskt ansvar. Med hänsyn till det anförda ansåg utskottet att någon åtgärd inte då borde göras av riksdagen. På utskottets hemställan avslög riksdagen motionen.

Mot bakgrund av utskottets uttalanden vid föregående års riksmöte konstaterar utskottet med tillfredsställelse att frågor som rör en bredare produktinformation genom propositionen fått ökad uppmärksamhet. Som föredragande statsrådet framhåller är det angeläget att konsumenterna får bättre kunskaper om de konsekvenser som tillverkning, konsumtion etc. av olika produkter kan få för miljön, energiförbrukningen m. m. Här berörs samhällsintressen av stor betydelse.

Även om således en utveckling mot en bredare produktinformation bör eftersträvas delar utskottet samtidigt föredragandens uppfattning att konsumentverket inte bör åläggas att självt kräva in information från företagen i de avseenden som utskottet ovan pekat på. Som utskottet i det föregående anført bör nämligen produktinformation i första hand tas fram genom näringslivets försorg. Enligt utskottets mening skulle vidare en sådan arbetsuppgift bli betungande för verket och kräva betydande insatser till förfång för annan prioriterad verksamhet. Utskottet vill därför ansluta sig till den i propositionen valda lösningen att det får ankomma på varje ansvarig sektorsmyndighet att inom sitt ansvarsområde bedöma i vilken mån en bredare produktinformation bör aktualiseras. Sektorsmyndigheten har den sakkunskap och erfarenhet på området som gör den bäst lämpad att bedöma behov av en viss bredare information och att initiera näringslivet att ta fram denna information.

Som exempel på en sådan sektorsmyndighet nämner föredraganden naturvårdsverket och pekar på att det ankommer på denna myndighet att göra bedömningar när det gäller information om en produkts påverkan på

den yttre miljön. Med hänsyn till detta uttalande kan det enligt utskottets mening inte råda någon tvekan om att det är naturvårdsverket och inte konsumentverket som har ansvaret för information om produkters miljöpåverkan. Något sådant tillkännagivande som yrkas i motion 407 bör riksdagen därför inte göra. Utskottet avstyrker således bifall till motionen.

Konsumentverkets uppgift när det gäller den bredare produktinformationen blir enligt propositionen att samordna spridningen av informationen och att tillse att spridningen sker i så effektiva former som möjligt. Enligt utskottets bedömning bör verket ha möjlighet att öka sina insatser på detta område utan att andra viktiga uppgifter skall behöva eftersättas. I sammanhanget vill utskottet också erinra om det angelägna i ett ökat samarbete i denna fråga med de intresseorganisationer som särskilt intresserat sig härför.

Genom ställningstagandet ovan har enligt utskottets mening ett viktigt steg tagits i riktning mot en konsumentpolitik som syftar till att skapa också ett större etiskt, solidariskt och ekologiskt ansvar. Självfallet hade det varit en fördel om ytterligare ett steg hade kunnat tas i enlighet med önskemålen i motion 401. Enligt utskottets mening saknas det emellertid för närvarande resurser och andra förutsättningar för att nu lägga på konsumentverket och sektorsmyndigheterna ytterligare uppgifter på området. I den mån motion 401 inte blivit tillgodosedd genom vad utskottet anfört avstyrker utskottet därför bifall till densamma.

Utredningar om hushållens förhållanden

Varu- och serviceförsörjningens strukturutveckling på det lokala planet

I den utrednings- och undersökningsverksamhet som skall förbättra kunskaperna om hushållens situation bör, sägs det i propositionen (s. 44), studier av varu- och serviceförsörjningens strukturutveckling och hushållens insatser inom varudistributionen ges hög prioritet. I detta sammanhang anføres bl. a. att butiksstrukturens utveckling delvis inger oro. Etableringar av s. k. lågprismarknader, ofta med begränsat sortiment, stormarknader och blandade försäljningsställen, t. ex. bensinstationer med livsmedelsförsäljning, är föremål för intensiv debatt. En del av sådana etableringar, exempelvis stora livsmedelshallar, kan ha fördelar för många konsumenter, men negativa verkningar uppkommer också genom att sådana enheter tar sitt kundunderlag från andra butiker. Dessa får sämre lönsamhet och måste ibland läggas ned, vilket är till nackdel särskilt för äldre konsumenter, för handikappade och för hushåll utan bil. I kommunernas ansvar för att trygga konsumenternas varuförsörjning måste, sägs det vidare, anses ligga att alla konsumentgruppers behov av service skall tas till vara. Kommunerna har också ett ekonomiskt intresse av att klara varuförsörjningen så effektivt som möjligt. Omstruktureringarna inom handeln kan nämligen medföra ökade kostnader för social hemhjälp etc. Vidare hänvisas till att kommunerna genom den nya plan- och bygglagen får ökade möjligheter att påverka butiksutvecklingen. Åtskilliga kunskapsproblem måste lösas om etableringsfrågorna skall få erforderlig belysning.

Som ett instrument för att underlätta ställningstaganden i vissa etableringsfrågor nämns kommunala varuförsörjningsplaner, som på olika sätt innehåller värderingar om butiksstrukturen.

I propositionen erinras också om att regeringen år 1984 har inrättat ett råd för frågor om handel och distribution (I 1984: D) med anknytning till industridepartementet. I rådet ingår bl. a. företrädare för näringsliv, kooperation, fackföreningar och myndigheter däri inbegripet konsumentverket. Det är enligt föredragande statsrådet naturligt att rådet fortsättningsvis följer strukturutvecklingen inom handel och distribution, initierar projekt och föreslår åtgärder av betydelse för utvecklingen inom hela distributionssystemet samt att konsumentverket har ett nära samarbete med rådet. Sammanfattningsvis rekommenderas i propositionen en höjning av samhällsorganens ambitionsnivå när det gäller att ta fram underlag för och formulera ståndpunkter i butiksplaneringsfrågor.

I motion 410 (s) behandlas dagligvaruservicen. Motionärerna anser att konsumentsynpunkterna inte förmår hävda sig i den etableringsvåg som kännetecknar dagligvaruhandeln. Det har, säger de vidare, visat sig att kommunerna inte förmår hantera varuförsörjningsfrågorna på sådant sätt att man får ett butiks nät som fungerar för alla konsumentkategorier. Den kommunala konsumentverksamheten borde mer konsekvent kopplas in i serviceplaneringen. Kommunerna skulle behöva, framhålls det, ett mer omfattande underlag för beslut i etableringsfrågorna, eftersom kommunerna annars måste ställa ökade resurser till förfogande i form av hemhjälp, sändtjänst, hemsändning m. m. Enligt motionärernas mening bör riksdagen uttala att alla kommuner bör upprätta varuförsörjningsplaner med konsumentintresset som utgångspunkt. Motionärerna yrkar att regeringen ges till känna vad i motionen anförts om ytterligare åtgärder för att trygga alla konsumentkategoriers tillgång till dagligvarubutik inom rimligt avstånd från sin bostad.

Näringsutskottet betonar i sitt yttrande att strukturutvecklingen inom handeln är ett viktigt ämne och att fördjupade kunskaper på detta område är eftersträvansvärda. Med tillfredsställelse noterar näringsutskottet att ett forum för behandling av hithörande problem i samarbete mellan staten och näringslivet har kommit till stånd genom inrättandet av *rådet för frågor om handel och distribution*. Näringsutskottet vill understryka betydelsen av att rådet får spela en aktiv roll i arbetet på att skaffa in kunskap om serviceförsörjningen och att utforma åtgärder från statens sida i syfte att förbättra denna.

Lagutskottet delar näringsutskottets uppfattning om betydelsen av att rådet för handel och distribution får spela en aktiv roll i strukturutvecklingen inom handeln. Lagutskottet vill för egen del tillägga att det är angeläget att konsumentverket har ett nära samarbete med rådet när det gäller varuförsörjnings- och distributionsfrågor, särskilt i glesbygd. Samarbetet bör underlättas av att verket ingår i rådet.

Vad gäller åtgärder för att påverka *varu- och serviceförsörjningens strukturutveckling på det lokala planet* hänvisar näringsutskottet i sitt yttrande till vad utskottet i sitt yttrande NU 1985/86: 3 y till bostadsutskottet anför om regeringens förslag (prop. 1985/86: 1) till ny plan- och bygglag

(PBL). Kommunerna får enligt PBL något vidgade möjligheter att styra etableringar inom handeln. I frågan om regleringen av handel genom planbestämmelser enligt PBL anslöt sig näringsutskottet till uttalandet i PBL-propositionen om att den kommunala planeringen måste ge möjlighet till förändring och förnyelse. Vad gäller handeln med livsmedel betecknade näringsutskottet det emellertid som rimligt att kommuner skulle kunna begränsa eller helt förbjuda etableringar som antogs kunna få från plansynpunkt starkt negativa effekter på butiksstrukturen. Åtgärderna borde då, såsom har anförts i propositionen om PBL, grundas på en utredning om serviceförhållandena i berörda områden, t. ex. i en kommunal varuförsörjningsplan.

Med anledning av en motion (s), enligt vilken det borde vara obligatoriskt för kommunerna att upprätta varuförsörjningsplaner som anger riktlinjer för handels struktur, diskuterade näringsutskottet i samma yttrande utförligt vad som borde gälla beträffande sådana planer. Näringsutskottet nämnde först att varuförsörjningsplan i någon form fanns i 235 av landets 284 kommuner, att kommunerna själva avgjorde planernas omfattning och inriktning och att planerna därför innehållsmässigt var mycket olika, i de flesta fall begränsade till att avse dagligvaruservice. Förslaget till PBL innehåller ingen föreskrift om att varuförsörjningsplan skall upprättas av kommunerna. I propositionen om PBL hänvisas dock i ett par sammanhang till sådana planer. Det anføres sålunda att kommunerna har ett ansvar för att markens användning planeras så att konsumentens valfrihet så långt möjligt skall kunna upprätthållas. Detta gäller t. ex. valet mellan låga priser, närhet till butiken och hög servicegrad. Riktlinjer i dessa hänseenden har i många kommuner angetts i form av varuförsörjningsplaner. Om en kommun genom bestämmelse i detaljplan vill begränsa eller förbjuda livsmedelshandel skall det finnas en utredning om serviceförhållandena. En sådan utredning ingår normalt i underlaget för kommunala varuförsörjningsplaner.

Näringsutskottet konstaterade i yttrande till bostadsutskottet att de motivuttalanden som propositionen om PBL innehöll låg väl i linje med vad som sades i den då aktuella motionen. Med hänsyn till det ansvar och de möjligheter som genom PBL skulle ges kommunerna när det gällde att planera för en ändamålsenlig kommunal service fanns det enligt näringsutskottets mening inget behov av närmare föreskrifter om hur kommunerna skall arbeta för att fylla denna uppgift. Upprättande av varuförsörjningsplaner kunde vara ett lämpligt arbetssätt och skulle enligt lagförslaget i vissa fall användas. Något generellt krav på kommunerna att de skall låta upprätta varuförsörjningsplaner inom ramen för en total serviceplanering borde inte ställas.

Näringsutskottet anser i sitt yttrande till lagutskottet att de sålunda refererade synpunkterna är tillämpliga också på motion 410. Lagutskottet delar näringsutskottets uppfattning.

Med hänsyn till det anförda bör riksdagen inte göra något uttalande om att alla kommuner bör upprätta varuförsörjningsplaner. Lagutskottet vill tillägga att det i sådana fall där varuförsörjningsplaner upprättas är viktigt att också den kommunala konsumentverksamheten — konsumentvägleda-

re eller konsumentnämnd – ges tillfälle att medverka i upprättande av planer eller åtminstone möjlighet att yttra sig över desamma eller på annat sätt påverka innehållet. Enligt vad utskottet erfärit har det inte sällan förekommit att varuförsörjningsplaner upprättats utan att konsumentorganen på något sätt haft inblick i arbetet. Uppenbarligen har detta skett därför att man på ansvarigt håll inte haft klart för sig vad den lokala konsumentverksamheten haft för uppgifter. Det anförda visar också behovet av en ökad förankring av den lokala konsumentverksamheten hos politikerna i kommunerna, ett problem som utskottet återkommer till i ett följande avsnitt. Utskottet vill i detta avsnitt avslutningsvis understryka betydelsen av att de lokala konsumentorganen får delta i serviceplaneringen även i kommuner som inte upprättar varuförsörjningsplaner. Med vad utskottet sålunda anført bör syftet med motion 410 anses tillgodosett. Motionen bör därför inte föranleda någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Stöd till kommersiell service i glesbygd

Av anslaget till regionala utvecklingsinsatser m. m. – under industridepartementets huvudtitel – avsätts årligen betydande belopp till glesbygdstöd. Bl. a. ges stöd till kommersiell service i glesbygd, varvid syftet är att trygga försörjningen med dagligvaror och drivmedel. Under budgetåret 1984/85 uppgick det sistnämnda stödet till närmare 19 milj. kr., som fördelades på investeringsstöd, driftstöd och stöd för hemsändning av varor.

Konsumentpolitiska kommittén föreslog att de av kommittén förordade resurstillskotten till konsumentverket för studier av varu- och serviceförsörjningens strukturutveckling samt andra varudistributionsfrågor borde finansieras genom överföring av medel till verket från industridepartementets glesbygdsanslag. Kommitténs förslag avvisas dock i propositionen (s. 46).

I motion 404 (c) begärs (yrkande 7) ett uttalande av riksdagen om betydelsen av ett bevarat glesbygdstöd. Också på lång sikt måste man, menar motionärerna, slå vakt om ett stöd som riktas direkt till särskilt drabbade områden i landet och bidrar till att bevara möjligheten till närservice för alla människor i landet. I motion 405 (fp) understryks likaledes att statligt stöd till glesbygdsbutiker har stor betydelse för glesbygdens folk och behövs även i fortsättningen (yrkande 11 delvis).

Lagutskottet erinrar om att industriministern i proposition 1984/85: 115 om regional utveckling och utjämning (s. 99 f.) uttalade att stödet till kommersiell service haft mycket positiva effekter för varuförsörjningen i glesbygden och att det saknades grund för förändring av denna stödform. Vid riksdagsbehandlingen kom inte heller någon annan mening till uttryck (AU 1984/85: 13).

I likhet med näringsutskottet anser lagutskottet att det mot den bakgrund som här angetts inte finns skäl för riksdagen att i detta sammanhang göra något särskilt uttalande rörande stödet till kommersiell service i glesbygd. Lagutskottet avstyrker följaktligen motionerna 404 och 405 i här berörda delar.

Brukaraspekter på produktutformningen

I propositionen (s. 46) uttalas att insatserna för att få brukaraspekter beaktade vid produktutvecklingen skall förstärkas. Konsumentverket föreslås få medel för att kunna initiera sådana insatser på viktiga områden och för att till viss del kunna framställa eget underlag. Medlen ingår i en föreslagen anslagspost om 1,4 milj. kr. som även inrymmer medel som ställs till konsumentverkets förfogande för forskning och undersökningar om hushållens förhållanden.

Det framhålls i propositionen att produkternas utformning styrs av olika intressen, vilka kan avvika från konsumenternas. Genom beslut om köp eller avstående från köp och genom reklamationer kan konsumenterna hävda sina krav på produkternas utformning. Alla konsumentbehov kan dock inte registreras genom sådana åtgärder, särskilt inte behoven hos grupper med speciella problem. Det understryks i sammanhanget att produkternas förmåga att tillgodose själva behovet, deras bruksvärde och anpassning till hushållens situation är centrala aspekter för konsumenterna.

Många andra parter än företagen själva kan bidra med underlag för produktutvecklingen, sägs det vidare. Bl. a. nämns styrelsen för teknisk utveckling (STU) och de branschforskningsinstitut som staten och näringslivet driver tillsammans. Även via universitet och högskolor samt vissa myndigheter med uppgifter som rör brukarkrav satsas statliga medel på att befordra en produktutveckling i konsumenternas intresse. I konsumentverkets vidgade verksamhet för att främja en brukarorienterad produktutformning skall, som nyss antytts, ingå att framställa underlag för en vidgad diskussion om brukaraspekter. Provnings- och mätningmetoder liksom verkets egen provningsverksamhet skall utvecklas, något som utskottet behandlat närmare i ett föregående avsnitt. Konsumentverket bedöms komma att spela en viktig roll som initiativtagare och pådrivare gentemot företag, näringslivsorganisationer och andra intressenter. I propositionen berörs också frågan om representation för verket i branschforskningsinstitutens styrelser och om samråd mellan STU och verket inför STU:s förhandlingar om avtal med sådana institut. Föredraganden säger sig förutsetta att STU på lämpligt sätt samverkar med konsumentverket när det gäller att få konsumentaspekterna uppmärksammade i branschforskningsinstitutens arbete.

Mot propositionens förslag i angivna avseenden riktas kritik i motion 402 (m). Motionärerna påpekar att företagen lägger ned betydande summor på forskning, produktutveckling och andra aktiviteter med sikte på att konsumenternas behov och önskemål skall tillgodoses. Det saknas, menar de, skäl för antagandet att konsumentverket skulle ha kompetens och resurser för motsvarande undersökningar och utvecklingsarbete. Motionärerna ställer sig också frågande till vad syftet med en sådan verksamhet skulle vara och undrar om tanken är att marknadsökonomi skall ersättas av ett slags korporativ förhandlingsekonomi för forsknings- och produktutveckling, vilket skulle kunna leda till ödesdigra följder för konsumenterna och företag (yrkande 2 delvis).

Lagutskottet delar föredragande statsrådets uppfattning att anpassningen av produkter och service till konsumenternas krav är en viktig konsumentpolitisk fråga. Som näringsutskottet påpekar i sitt yttrande är en sådan anpassning även från industripolitisk utgångspunkt en viktig angelägenhet. Om varu- och serviceproduktionen inte inriktas på att så väl som möjligt tillgodose konsumenternas behov och önskemål minskar dess effektivitet och ökar risken för bortfall i efterfrågan, vilket allt är ett hot mot fortsatt lönsam verksamhet. Det är följaktligen, fastslår näringsutskottet, ett allmänt intresse att olika vägar att ta till vara och konstruktivt utnyttja konsumentens synpunkter blir prövade. Lagutskottet instämmer i vad näringsutskottet sålunda anfört.

I sitt yttrande anför näringsutskottet vidare att företagen genom konsumenternas agerande på marknaden fortlöpande får viktiga signaler om hur de bör utveckla sina produkter. Detta förhållande innebär emellertid inte att andra informationskällor bör negligeras. Av propositionen framgår hur det redan förekommande samarbetet mellan konsumentverket och olika produktionsinriktade organ med enkla medel kan byggas ut och förbättras. Det är härvid, påpekar näringsutskottet, ingalunda fråga om att, som motionärerna framställer saken, ersätta marknadsekonomin med en annan ordning. Vad det gäller är att inom ramen för ett väletablerat system för samverkan mellan olika intressenter komplettera marknadsekonomin funktion i producenternas och konsumenternas gemensamma intresse. Näringsutskottet ställer sig bakom vad regeringen i det nu aktuella avsnittet av propositionen har anfört bl. a. om konsumentverkets verksamhet och tar avstånd från den kritik som framförs i motsvarande del av motion 402 (m).

Vad näringsutskottet anfört föranleder ingen erinran från lagutskottets sida.

Sammanfattningsvis konstaterar lagutskottet således att anpassningen av produkter och service till konsumenternas krav är en viktig fråga för såväl konsumenter som producenter. Propositionens förslag om en ökad satsning på att få brukaraspekter beaktade vid produktutvecklingen och förslaget om anvisning av särskilda medel härför till konsumentverket överensstämmer i huvudsak med kommitténs förslag vilka under remissbehandlingen fått ett positivt mottagande av myndigheter, universitet, kommuner, branschforskningsinstitut, fackföreningar och andra intresseorganisationer. Som framhållits ovan utgör förslaget inget angrepp på marknadsekonomin som påstås i motion 402, utan innebär endast en viss utbyggnad av ett redan existerande system för samverkan. Utskottet vill också tillägga att även om företagen i normalfallet har ett starkt egenintresse att ta till vara konsumentintresset är det inte möjligt för företagen att enbart med ledning av konsumenternas agerande skaffa sig all den information företagen behöver för att möta konsumenternas önskemål om hur produkterna bör utformas. Som framhålls i propositionen gäller detta särskilt i fråga om grupper med speciella problem. Det finns därför ett uppenbart behov av att med insatser från det allmännas sida främja en brukaranpassad produktutveckling.

Med hänvisning till det anförda tillstyrker lagutskottet bifall till propositionen i aktuell del och avstyrker bifall till motion 402 i motsvarande del.

Forskning

I fråga om *forskning vid universitet och högskolor* föreslår föredragande statsrådet (s. 48) att konsumentverket tilldelas ytterligare medel för det forskningsstimulerande arbete som verket redan har till uppgift att bedriva. I detta arbete ligger att stödja och ta initiativ till konsumentinriktad forskning, t. ex. genom att peka ut intressanta forskningsområden, medverka till mer organiserade former för kontaktutbyte mellan konsumentforskare, ordna forskarseminarier och även stödja konkreta forskningsprojekt i samråd med andra anslagsgivande organ. Det föreslagna resurstillskottet till konsumentverket för forskning inbegripet tillskotten för studier av brukaraspekter på produkter och undersökningar om hushållens förhållanden uppgår till 1,4 milj. kr.

I motion 402 (m) tar motionärerna avstånd från propositionens förslag med motiveringen att forskningen skall ha en oberoende ställning och att konsumentverket inte skall ha uppgifter som ankommer på forskningsrådet och de enskilda högskolorna. Motionärerna yrkar (yrkande 2 delvis) att några medel inte skall ställas till konsumentverkets förfogande för forskningsuppgifter.

I sitt yttrande konstaterar utbildningsutskottet i likhet med föredragande statsrådet att det sedan ett antal år finns en etablerad ordning för stöd till konsumentforskning. Sådant stöd kan ges av såväl de traditionella forskningsstödjande organen som konsumentverket. Den kompetens verket har i konsumentfrågor bör enligt utbildningsutskottet kunna utnyttjas vid prioriteringsbedömningar inom konsumentforskningen med dess tvärvetenskapliga karaktär.

Med hänvisning till vad utbildningsutskottet anfört, vilket inte förändrar något särskilt uttalande från lagutskottets sida, tillstyrker lagutskottet propositionen i aktuell del och avstyrker motion 402 i motsvarande del.

I propositionen tas också upp frågan om den *konsumenttekniska forskning som bedrivs vid Chalmers tekniska högskola* (CTH). Sedan den 1 juli 1980 är konsumentteknik ett forskarutbildningsämne vid högskolan, och den 1 juli 1984 inrättades en personlig professur i konsumentteknik, finansierad av STU. STU:s åtagande upphör den 1 juli 1987.

Föredragande statsrådet framhåller att den konsumenttekniska forskningen är värdefull och att det därför är angeläget att sådan forskning fast förankras inom högskoleorganisationen. Han förutskickar tillsättandet av en utredning med uppgift att se över möjligheterna till och formerna för en varaktig finansiering av den konsumenttekniska forskningen.

Det av utbildningsutskottet till lagutskottet överlämnade yrkandet 3 i motion Ub840 (fp) avser forskning på det konsumenttekniska området. Motionärerna anser det angeläget att den grundläggande forskningen vid CTH inom det konsumenttekniska området kan fortsätta. Att belysa teknikförändringar utifrån människornas och hushållens perspektiv måste enligt motionärerna vara av stort ekonomiskt värde ur samhällets synvinkel. Utbildningsutskottet anser med hänsyn till det av föredraganden anförda att motionärernas yrkande i huvudsak har tillgodosetts.

Lagutskottet anser i likhet med föredragande statsrådet och motionärer-

na att det är viktigt att den konsumenttekniska forskningen får fortsätta. Lagutskottet delar också föredragandens uppfattning att det är angeläget att forskningen kan få en fast förankring inom högskoleorganisationen. Enligt utskottets mening har forskningen betydelse förutom för att belysa teknikförändringar även för att få fram brukarspekter på olika produkter.

Mot bakgrund av det anförda är det enligt lagutskottets mening tillfredsställande att möjligheterna till en permanent finansiering av forskningen nu skall utredas. Enligt vad utskottet inhämtat har den av föredraganden aviserade utredningen nu tillsatts. Utredningsarbetet beräknas vara slutfört senast i september 1986. Vad utskottet nu redovisat får anses tillgodose motionärernas önskemål. Lagutskottet tillstyrker följaktligen propositionen i nu berörd del och avstyrker motion Ub840 yrkande 3.

Lokal konsumentpolitisk verksamhet

Allmänt

En central roll i konsumentpolitiken spelar den lokala konsumentpolitiska verksamheten. Att så är fallet har sin grund i att det är på lokal nivå som det är lättast att fånga upp konsumentproblemen. Samtidigt finns på det lokala planet de bästa förutsättningarna att nå dem som i första hand behöver hjälp. Det är också på den lokala marknaden som man återligger de flesta av de företag, vars verksamhet berör konsumenterna.

Mot den här beskrivna bakgrunden är det enligt utskottets mening nödvändigt att, som föreslås i propositionen, det lokala konsumentpolitiska arbetet ges hög prioritet. Som framgår av vad utskottet anför i ett föregående avsnitt (s. 10–11) råder det också en bred politisk uppslutning kring en satsning på den lokala verksamheten.

Det bör framhållas att inriktningen på lokal konsumentverksamhet inte är ny. Som utskottet inledningsvis anför (s. 6 förespråkades redan i 1972 och 1975 års riksdagsbeslut en utbyggnad av den kommunala konsumentverksamheten. Utbyggnaden har emellertid gått långsammare än vad man då räknade med. Omfattningen, ambitionsnivån och inriktningen av verksamheten i de kommuner, som har konsumentverksamhet, uppvisar också stora skillnader. Att utbyggnaden av konsumentverksamheten inte skett i den takt och i den omfattning, som hade förutsatts, torde hänga samman med knappa resurser hos många kommuner. I ett läge med en bristfällig ekonomi har konsumentverksamheten inte varit det område som kommunerna satsat på. Man har ju också kunnat falla tillbaka på den verksamhet som länsstyrelsernas hemkonsulenter bedrivit. Att hemkonsulenternas verksamhet haft stor betydelse för de kommuner som inte haft någon konsumentverksamhet organiserad visar det förhållandet att efter hemkonsulentorganisationens avveckling den 1 januari 1985 konsumentverksamhet har påbörjats i drygt 30 kommuner, något som utgör den största ökningen sedan mitten av 1970-talet.

Beträffande det aktuella utbyggnadsläget har utskottet från konsumentverket inhämtat följande. I mars 1986 hade 249 av landets 284 kommuner inrättat (eller beslutat att under året inrätta) någon form av konsument-

verksamhet. Drygt 95% av landets befolkning har därmed tillgång till sådan service. I huvudsak är det mindre kommuner som saknar konsumentverksamhet, men det finns också några medelstora kommuner som inte har sådan service till konsumenterna. De län som har de flesta "vita fläckarna på den konsumentpolitiska kartan" är Stockholms län (4), Skaraborgs län (4), Kopparbergs län (6) och Västerbottens län (6). I 22 av de 35 kommuner, som saknar konsumentverksamhet, utreds emellertid för närvarande frågan om sådan verksamhet skall inrättas. En förteckning över kommuner utan kommunal konsumentvägledning har tagit in i *bilaga 5*.

I 78 kommuner är verksamheten förankrad i en särskild konsumentnämnd. Någon ökning av antalet har inte skett under 1985. Däremot har ett antal utskott, kommittéer, delegationer eller liknande tillkommit i de kommuner där kommunstyrelsen eller annan kommunal nämnd ansvarar för verksamheten. Under 1985 har antalet kommuner, som har en eller flera heltidsanställda konsumentvägledare, ökat från 48 till 55. Det totala antalet heltidsanställda konsumentvägledare i kommunerna utgör för närvarande omkring 120.

De minsta kommunerna satsar i regel mycket begränsade resurser på konsumentfrågorna. I dessa kommuner är emellertid konsumentvägledaren, som vanligen har andra "huvudsakliga" arbetsuppgifter inom den kommunala förvaltningen, oftast ändå tillgänglig för konsumenterna under normal kontorstid.

Frågan om utbyggnaden av den lokala konsumentverksamheten tas upp i motionerna 406 (vpk) och 404 (c).

Motionärerna i motion 406 är skeptiska när det gäller den fortsatta utbyggnaden. Mot bakgrund av de ekonomiska indragningar som drabbat kommunerna anser motionärerna att det inte är troligt att utbyggnaden sker tillräckligt snabbt för att motsvara de högt ställda förväntningarna i propositionen. Enligt motionärernas mening är det nödvändigt att åtgärder vidtas för att möjliggöra kommunernas utbyggnad av den egna konsumentverksamheten. Det övergripande ansvaret för utbyggnaden av konsumentvägledningen kan inte skjutas över på kommunerna, som i många fall har mycket begränsade resurser, utan måste åvila riksdag och regering. Annars finns det anledning att anta att just de kommuner som har den största arbetslösheten, det sämsta skatteunderlaget och det största antalet kommunmedlemmar med ansträngd ekonomi kommer att bli de som halkar efter även i utvecklingen av konsumentverksamheten. Motionärerna yrkar (yrkande 1) med stöd av det anförda att riksdagen hos regeringen begär åtgärder för att möjliggöra kommunernas utbyggnad av den egna konsumentverksamheten.

I motion 404 beklagas att propositionen inte klart slår fast att kommunerna har ett ansvar för en väl fungerande konsumentverksamhet till hjälp och stöd åt kommuninnevävarna. Med propositionens skrivning är enligt motionärernas mening både ansvars- och kompetensfördelning oklar. Kommunernas ansvar för den lokala konsumentverksamheten bör därför läggas fast. Däremot finns enligt motionärerna inte anledning att styra kommunernas val av organisation och omfattning av konsumentarbetet. Motionärerna yrkar (yrkande 2) att riksdagen skall uttala vad motionärerna anför

om det primärkommunala ansvaret för den lokala konsumentverksamheten.

Utskottet vill för sin del understryka vikten av en fortsatt, snabb utbyggnad av den lokala konsumentverksamheten. Som framgår av vad utskottet anfört i det föregående är det nu endast 13 kommuner som inte har konsumentverksamhet eller som inte utreder frågan om att påbörja sådan verksamhet. Utskottet har i och för sig förståelse för att man i särskilt de minsta och resurssvagaste kommunerna tvekar att använda de knappa resurserna till konsumentverksamhet. Utskottet vill emellertid peka på att en satsning på en konsumentpolitisk verksamhet kan innebära att inte oväsentliga belopp sparas inom andra förvaltningsområden. Exempelvis kan en på tidigt stadium insatt budgetrådgivning betyda kraftiga besparingar när det gäller socialtjänstens verksamhet. En insikt om detta förhållande borde kunna få en gynnsam inverkan på utbyggnadstakten. Utskottet vill också hänvisa till vad Kommunförbundet i sitt remissvar över konsumentpolitiska kommitténs betänkande anfört om att den pågående kontinuerliga utbyggnaden av verksamheten bör resultera i att samtliga kommuner kommer att ha konsumentverksamhet inom några år. Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att man bör kunna utgå från att målet – konsumentverksamhet i samtliga landets kommuner – skall kunna nås inom en relativt nära framtid. Någon anledning att införa ett obligatorium, som några remissinstanser påfordrat, kan utskottet därför i likhet med föredragande statsrådet inte finna.

Kommunförbundet framhåller i sitt remissvar i linje med vad motionärerna i motion 406 anför att det är viktigt att särskilt de mindre kommunerna får hjälp att hitta lämpliga former för att starta och bygga ut en konsumentverksamhet. Utskottet vill med anledning härav understryka att det får ankomma på konsumentverket att lämna erforderligt stöd och biträde åt kommunerna när frågan om inrättande av konsumentverksamhet utreds. Det är också angeläget att konsumentverket söker initiera en sådan utredning i kommuner där verksamhet på området saknas. Ett viktigt stöd bör också kunna lämnas av närliggande kommuner som redan har en väl utbyggd konsumentverksamhet. Genom vad utskottet anfört tillgodoses i viss utsträckning motionärernas önskemål. I den mån de med sitt yrkande avser att staten skall lämna ett särskilt ekonomiskt bidrag till kommunerna för utbyggande av konsumentverksamheten kan utskottet emellertid inte biträda yrkandet.

På anförda skäl finner utskottet att motionen inte bör föranleda någon åtgärd av riksdagen. Utskottet avstyrker följaktligen bifall till motion 406 yrkande 1.

Som utskottet anfört i ett tidigare avsnitt är det viktigt med en aktiv politikermedverkan för att konsumentverksamheten skall kunna fås att fungera på ett tillfredsställande sätt. Av den redovisade statistiken ovan framgår att konsumentnämnder finns i cirka en tredjedel av de kommuner som har konsumentverksamhet. Därtill kommer ett antal kommuner som har en aktiv politikermedverkan i arbetsutskott, delegationer o. d. Någon standardmodell för hur organisationen närmare skall utformas bör enligt utskottets mening inte tas fram av statsmakterna. Det får i stället, som

anförs i motion 404, ankomma på varje kommun att med utgångspunkt i sina förhållanden och förutsättningar avgöra hur konsumentverksamheten skall organiseras. Utskottet vill understryka för sin del att det viktiga är att konsumentfrågorna inte endast blir en tjänstemannaangelägenhet i kommunen utan att de får en tydlig politisk förankring. När det gäller att ge de förtroendevalda vägledning och stöd har konsumentverket, som centralt konsumentorgan, en viktig uppgift. I sammanhanget vill utskottet också hänvisa till vad utskottet i ett tidigare avsnitt anfört om betydelsen av utbildning och information till de förtroendevalda.

Med hänsyn till vad som anförs i motion 404 om en oklar ansvarsfördelning vill utskottet stryka under att – även om utskottet ovan tagit avstånd från ett obligatorium – det inte efter vad utskottet anfört om utbyggnaden av konsumentverksamheten och medverkan av de förtroendevalda kan råda någon tvekan om att det är kommunerna som har ansvaret för utvecklingen av den lokala konsumentpolitiska verksamheten. Konsumentverket har endast en stödjande och stimulerande funktion. Något särskilt uttalande av riksdagen i frågan är enligt utskottets mening inte erforderligt. Yrkande 2 i motion 404 avstyrks följaktligen.

Konsumentverkets stödjande roll vid utvecklingen av den kommunala konsumentverksamheten behandlas även i andra delar av motion 404. Motionärerna framhåller att konsumentverket har ett särskilt ansvar för information och råd till de lokala kommunala konsumentorganen och bör erhålla särskilda medel härför. Motionärerna yrkar att vad som sålunda anförts ges regeringen till känna (yrkande 5). I motionen poängteras vidare verkets ansvar för utbildning av och information till kommunernas konsumentvägledare. Motionärerna hävdar att kompetensen hos enskilda vägledare i dag varierar och synes vara beroende av den enskilda vägledarens egna initiativ och arbetsgivarens inställning till utbildningen. Konsumentverket bör enligt motionärernas mening därför åläggas ett ansvar för att ett utbildnings- och informationsprogram tas fram som riktar sig direkt till konsumentvägledarna. Vad motionärerna sålunda framhållit liksom vad de anfört om att verket bör erhålla särskilda medel för denna verksamhet föreslås ges regeringen till känna (yrkande 6).

Vad först angår yrkande 5 om information och råd till de lokala konsumentorganen anser utskottet att syftet med detsamma redan tillgodosetts genom vad utskottet anfört i det föregående. Som utskottet redovisat i tidigare avsnitt kommer även vissa medel att ställas till verkets förfogande för sådana ändamål. Någon åtgärd med anledning av motionsyrkandet är därför inte erforderlig.

Beträffande därefter frågan om *utbildning av konsumentvägledare* vill utskottet hänvisa till att det redan pågår en omfattande utbildningsverksamhet. Enligt vad utskottet inhämtat hålls sålunda under innevarande verksamhetsår ett tjugotal kurser och konferenser med sammanlagt 1 500 utbildningsdagar. Särskilda insatser har gjorts med anledning av den nya konsumenttjänstlagen. För att stödja kommunernas arbete med konsumentombud på arbetsplatserna har tre extra kurser anordnats. Vid dessa kurser deltog även politiker och representanter från LO-sektionerna. Vid sidan av kurs- och konferensverksamheten deltar verkets tjänstemän ock-

så i utbildningsdagar för konsumentnämndsledamöter. Denna verksamhet har varit omfattande med anledning av att det börjat en ny mandatperiod.

Även i denna del får syftet med motionen således redan anses tillgodosett. Utskottet avstyrker därför bifall också till yrkande 6 i motion 404.

Arbetsområden m. m.

En av de viktigaste arbetsuppgifterna för konsumentverksamheten har traditionellt varit *rådgivning* till enskilda konsumenter. En förskjutning av rådgivningsverksamheten från centrala organ till de lokala konsumentorganen har skett under senare år i takt med utbyggnaden av den lokala konsumentverksamheten. Samtidigt har rådgivningsverksamheten expanderat kraftigt.

I propositionen framhåller föredraganden (s. 56) att rådgivning till enskilda kommer att vara en framträdande uppgift i den kommunala verksamheten. Enligt föredragandens mening torde det dock vara möjligt att relativt sett satsa en mindre del av resurserna på denna verksamhet. Rådgivning bör vidare i än högre grad än för närvarande inriktas mot budgetrådgivning.

Även i två av motionerna stryks under behovet av rådgivning. I motion 402 (m) framhålls sålunda att rådgivning är den viktigaste konsumentpolitiska uppgiften på lokal nivå. Efterfrågan på rådgivning när det gäller varor och tjänster snarare ökar än minskar i ett ekonomiskt läge där familjens disponibla reala inkomst minskar. Här har enligt motionärernas mening budgetrådgivningen sin givna plats. Även i motion 405 (fp) framhålls betydelsen av rådgivning till den enskilda konsumenten och behovet av en utökad budgetrådgivning till hushållen och konsumenterna.

Utskottet konstaterar att det i princip inte råder några delade meningar mellan föredraganden och motionärerna om behovet av rådgivning i den lokala konsumentverksamheten. Även utskottet anser att rådgivning är en viktig uppgift för de lokala organen. Den direktrådgivning till enskilda konsumenter som vissa centrala organ, exempelvis allmänna reklamationenämnden, arbetar med bör däremot enligt utskottets uppfattning avvecklas. I stället bör den centrala konsumentverksamhetens insatser när det gäller rådgivning riktas in på att stödja och hjälpa konsumentväglarna samt att förse dem med erforderligt underlag för den lokala rådgivningsverksamheten. Som utskottet framfört i ett tidigare avsnitt kan datatekniken härvidlag komma att spela en viktig roll.

Den lokala rådgivningen bör i sin tur kunna föras närmare konsumenten. Utskottet vill peka på företagens informationsansvar och möjligheterna till ökade egenåtgärder på informationsområdet. Ett ökat samarbete med de frivilliga organisationerna och olika konsumentgrupper bör också kunna minska behovet av rådgivning från konsumentväglarnas sida. Ett viktigt inslag härvidlag är inrättandet av konsumentombud på arbetsplatserna. Genom konsumentombuden öppnas möjlighet att med rådgivning nå grupper som annars inte får någon kontakt med den lokala konsumentverksamheten.

När det gäller budgetrådgivning vill utskottet i likhet med föredragande statsrådet och motionärerna i motion 405 betona vikten av ett *samarbete* mellan konsumentorganen och andra kommunala organ, företag och organisationer. En viktig samarbetspartner är de sociala myndigheterna. Som utskottet framhållit i ett tidigare avsnitt kan ett effektivt sådant samarbete i budgetfrågor leda till minskade sociala kostnader.

Andra viktiga samarbetspartner är de ideella organisationerna. Som framhålls i motion 405 utgör de senare viktiga informations- och kunskapskällor i det konsumentpolitiska arbetet. Deras engagemang utgör enligt utskottets mening en viktig förutsättning för att konsumentpolitiken skall nå ut till de grupper som bäst behöver samhällets stöd.

Utskottet vill också understryka betydelsen av ett nära samarbete med banker och försäkringsbolag i budgetfrågor. I sammanhanget vill utskottet också hänvisa till det samarbete i sådana frågor som redan förekommer mellan banker och olika ideella föreningar.

En annan viktig uppgift för de lokala konsumentorganen är den s. k. *marknadsbevakningen*. I propositionen (s. 58) anför föredragande statsrådet att han anser att marknadsbevakningen bör ges ökad tyngd i det konsumentpolitiska arbetet. Huvudskälet är strävandena att öka producentpåverkan lokalt. Ett annat viktigt skäl anges vara avskaffandet av hemkonsulentverksamheten.

Frågan om marknadsbevakningen tas upp i motion 405 (fp). Motionärerna pekar på att indragningen av den regionala hemkonsulentverksamheten har fått till följd av att marknadsbevakningen liksom även uppföljningen inom området livsmedelskonsumtion och livsmedelskvalitet nu ligger nere. Enligt motionärerna måste konsumentverket söka samarbeta med andra organ i dessa frågor för att undvika att denna viktiga del inom det konsumentpolitiska området försummas. Motionärerna yrkar att vad de anfört bör ges regeringen till känna (yrkande 3 delvis).

Utskottet erinrar om att marknadsbevakning varit en kommunal uppgift ända sedan riktlinjerna för den kommunala konsumentverksamheten lades fast år 1975. Som framgår av motionen har dock den huvudsakliga marknadsbevakningen kommit att handhas av hemkonsulenterna. När nu hemkonsulentverksamheten har avvecklats är det viktigt att uppgiften förs över till ett annat organ. Utskottet delar föredragandens uppfattning att det får ankomma på de lokala konsumentorganen att ta över denna verksamhet och således lägga ökad tyngd vid en arbetsuppgift som de i och för sig redan har. Särskilt viktigt i sammanhanget är uppföljningen av de riktlinjer som konsumentverket utfärdar.

Konsumentverket har vid utskottets hearing upplyst att verket tagit upp förhandlingar med kommunerna om en systematisk uppföljning av riktlinjerna. Hittills har 63 kommuner ställt sig positiva till ett samarbete med verket i denna fråga. Avsikten är att uppföljningsarbetet skall komma i gång under hösten 1986. I första hand skall därvid följas upp sådana riktlinjer beträffande vilka man vet sedan tidigare att efterlevnaden är tväksam.

Utskottet vill med anledning av vad konsumentverket anfört stryka under vikten av en ökad uppföljning av verkets riktlinjer. Det är enligt

utskottets mening angeläget att denna verksamhet kommer att omfatta ett stort antal kommuner, helst samtliga som har konsumentverksamhet av någon betydelse. Med hänsyn till det samarbete som redan inletts mellan konsumentverket och kommunerna finner utskottet det inte erforderligt med något tillkännagivande från riksdagens sida. Utskottet avstyrker därför bifall till motion 405 i denna del.

En omdiskuterad fråga har varit den konsumentpolitiska kommitténs förslag att konsumentvägledarna bör spela en mer aktiv roll när det gäller *reklamationshantering* än som förutsattes i 1975 års beslut om riktlinjer för den kommunala konsumentverksamheten. Under remissbehandling har flera remissinstanser välkomnat förslaget medan andra riktat kritik mot det. De kritiska rösterna har framhållit bl. a. att konsumentvägledarna inte bör få ägna sig åt att formellt lösa tvister mellan konsumenter och näringsidkare.

I propositionen föreslår föredragande statsrådet i linje med kommitténs förslag att de kommunala konsumentvägledarna i ökad utsträckning skall medla i reklamations tvister, vilket innebär att de skall ha rätt att lägga fram förslag till uppgörelser i sådana tvister. Föredraganden betonar att verksamheten inte får ha karaktären av formell tvistelösning. Kravet att vägledarna inte får söka lösa en tvist i strid mot någon parts önskan skall gälla också i framtiden. I motsats till kommittén anser föredraganden att någon lagstiftning inte är nödvändig för att den kommunala konsumentverksamheten skall kunna få den önskade inriktningen på en ökande reklamationshantering och på en ökad marknadsbevakning.

Frågan om kommunal reklamationshantering tas upp i motionerna 400 (m) och 402 (m).

I den förstnämnda motionen ifrågasätts om det i propositionen framlagda förslaget angående kommuns hantering av reklamationsfrågor faller inom den kommunala kompetensen. I motionen ställer sig motionären också frågan om kommunen eller den förfördelade parten skall stå det ekonomiska ansvaret för felaktiga upplysningar om gällande rätt som konsumentvägledaren lämnar och som ligger till grund för beslut i reklamationsfrågor. Motionären, som från rättsliga synpunkter är starkt kritisk till att icke lagfarna konsumentvägledare skall kunna medla i reklamations tvister, hemställer att riksdagen avslår förslaget i vad det ger konsumentvägledare befogenhet att hantera rättstvister mellan enskilda på grund av köp eller annan rättshandling (yrkande 2).

Även i motion 402 framförs kritik mot propositionens förslag i förevarande del (yrkande 1 delvis). Motionärerna, som i och för sig anser att det bör vara möjligt för konsumentvägledare att i viss utsträckning lösa flera konsument tvister, anser att denna möjlighet dock kraftigt överskattats i propositionen. Enligt motionärerna är det uppenbart att konsumentvägledarnas förutsättningar att lösa tvister är små med hänsyn till att de i allmänhet saknar den juridiska och tekniska kompetens som fordras. Med anledning av föredragande statsrådets uttalande om att tvister inte skall lösas mot någon parts önskan anför motionärerna att det inte kan uteslutas att konsumentvägledarna för att erhålla medlingsuppdrag kan frestas att utöva påtryckningar på säljaren om att hota med publicering av fallet.

Utskottet erinrar om att reklamationshantering på lokal nivå inte är någon nyhet. Som framgår av propositionen har utvecklingen gått mot en alltmer aktiv insats på detta område från de kommunala konsumentorganens sida. Utskottet vill som exempel härpå hänvisa till det reklamationsarbete som i samarbete med den lokala handeln bedrivs i bl. a. Trollhättan och Landskrona.

Utskottet har vid besök i Landskrona tagit del av erfarenheterna av projektet Lokal "skiljenämnd" i Landskrona. Bakgrunden till projektet var det stora antalet bilreklamationsärenden som kommit in till konsumentsekreteraren. Under det första verksamhetsåret för konsumentverksamheten, år 1977, var antalet bilärenden tio. År 1979 hade antalet stigit till 90 för att år 1980 uppgå till ca 100. Med hänsyn till den kraftiga belastning som bilärendena hade kommit att bli på konsumentsekreterarens verksamhet tog konsumentnämnden upp förhandlingar med bilbranschen. Överläggningarna ledde till att en särskild "skiljenämnd" bildades i syfte att lösa tvister rörande köp av bilar och verkstadstjänster. I nämnden ingår två av konsumentnämndens ledamöter och två representanter för bilbranschen, varav en är ansluten till Motorbranschens riksförbund (MRF). Nämnden som började sin verksamhet år 1981 kan inte fatta några bindande beslut, och endast de företag som väljer att delta kan behandlas. Syftet med nämnden var dels att minska antalet reklamationer, dels att få företagen mer konsumentvänliga.

Efter nämndens tillkomst har antalet bilärenden hos konsumentsekreteraren sjunkit drastiskt och i det närmaste försvunnit när det gäller inköp hos företag i Landskrona. År 1983 och år 1984 var antalet bilärenden 18 resp. 19 varav 12 resp. 15 rörde inköp hos företag i annan kommun. Av de återstående få ärendena utgjordes flertalet av inköp från privatpersoner. Nämnden har, sedan den tillsattes, aldrig behövt sammanträda. Anmärkningsvärt är att också antalet anmälningar till allmänna reklamationsnämnden mot bilföretag i Landskrona kommun sjunkit kraftigt. År 1977 var antalet anmälningar tolv, och antalet var detsamma år 1980. År 1983 hade antalet anmälningar sjunkit till tre och år 1984 till en. Orsakerna till att antalet bilreklamationsärenden sjunkit så kraftigt utan att "skiljenämnden" behövt behandla ett enda ärende har enligt vad företrädarna för bilbranschen uppgett varit dels att förhandlingsklimatet mellan näringsidkare och konsument blivit ett annat efter nämndens tillkomst, dels att bilförsäljningen sjunkit vilket lett till att reklamations servicen hos bilföretagen blivit ett konkurrensmedel och dels att bilföretagen av naturliga skäl helst velat undvika att få sina affärsmetoder prövade av en konkurrent.

Utskottet kan således konstatera att försöket med en särskild ordning för bilreklamationer i Landskrona slagit väl ut. Enligt vad utskottet erfarit har erfarenheterna av verksamheten i Trollhättan också varit mycket goda.

Utskottet vill framhålla att grunden för en fungerande marknad är att reklamationshanteringen kan lösas inom de egna företagen. Det är först om de resurserna är uttömda, som samhället skall behöva träda in. Som exempel på insatser från näringslivets sida nämns i propositionen konsumentkooperationens köptrygghet och det kundskyddssystem – innebärande att konsumenterna garanteras den rätt som allmänna reklamations-

nämnden rekommenderar — som Sveriges köpmannaförbund och Motorbranschens riksförbund antagit. Enligt utskottets mening är det angeläget att man från näringslivets sida gör ytterligare ansträngningar att effektivisera den egna reklamationshanteringen. Om möjligt bör reklamationsfrågor avgöras på "butiksgolvet". Som framgår av försöket i Landskrona har det också varit möjligt för bilföretagen att själva klara upp reklamationsfrågorna med konsumenterna, som numera endast undantagsvis behöver vända sig till den kommunala konsumentverksamheten eller till allmänna reklamationsnämnden. Inom ramen för näringslivets egenåtgärder bör enligt utskottets mening finnas stora möjligheter att få till stånd bättre reklamationsrutiner.

Även med ökade insatser på detta område från näringslivets sida kommer konsumenterna att ha ett behov av att få hjälp med att lösa reklamations tvister med företagen. Som framgår av propositionen uppgår antalet reklamationskontakter, som den lokala konsumentverksamheten för närvarande hanterar till ca 75 000 per år. Mot denna bakgrund ter sig en ökad reklamationshantering hos den kommunala konsumentverksamheten i hög grad önskvärd.

Frågan är då om en sådan utökad reklamationshantering kan, vilket ifrågasätts i motion 400, anses rymmas inom den kommunala kompetensen. Beträffande denna fråga har utskottet inhämtat yttrande från konstitutionsutskottet (bilaga 1). Konstitutionsutskottet konstaterar att föredragande statsrådet anför att vägledande för reklamationsverksamheten skall vara de principer som kommittén lagt fram i specialmotiveringen till sitt lagförslag. Efter en redovisning för kommitténs uttalanden anför konstitutionsutskottet att utskottet med hänsyn till det anförda inte funnit att det från de synpunkter som konstitutionsutskottet har att beakta finns anledning till erinran mot propositionens förslag.

Lagutskottet, som beträffande kommitténs uttalanden hänvisar till konstitutionsutskottets yttrande, ansluter sig till konstitutionsutskottets ställningstagande. Någon särskild lagstiftning är således inte nödvändig för att den kommunala konsumentverksamheten skall kunna få de arbetsuppgifter som föreslås i propositionen.

Lagutskottet anser vidare att en utvidgning av det lokala arbetet med reklamationer är betydelsefull. Dels kan frågorna behandlas "nära" konsumenterna och på grund härav klaras av snabbt och billigt, dels kan det centrala reklamationsorganet avlastas ett stort antal onödiga ärenden. De goda erfarenheterna av samarbetet mellan konsumentmyndigheterna och den lokala handeln i Landskrona och Trollhättan ger anledning att räkna med att det finns stora möjligheter att få till stånd ett ökat biläggande av tvister på lokal nivå. Utskottet vill understryka att konsumentvägledarens roll när det gäller att söka nå en uppgörelse i en tvist endast är medlande. Som framhålls i propositionen får verksamheten inte ges karaktären av formell tvistelösning. Konsumentvägledarens försök att nå en uppgörelse får således inte på något sätt framstå som ett rättsligt ställningstagande. Utskottet vill betona att verksamheten måste bedrivas med urskillning. I tveksamma fall bör konsumentvägledaren vara försiktig när det gäller att uttrycka en egen mening. Annars kan lätt den ena parten få uppfattningen

att konsumentvägledaren företräder den andra parten. Utskottet vill också hänvisa till den vägledande beskrivning som tagits in i konstitutionsutskottets yttrande av hur konsumentvägledaren i övrigt skall gå till väga i reklamationsärenden.

Genom den precisering av konsumentvägledarens befogenheter som lagutskottet sålunda gjort saknas enligt utskottets mening anledning att hysa sådana farhågor som motionärerna gett uttryck för.

Utskottet vill tillägga att en ökad lokal reklamationshantering inte kommer att medföra att behovet av ett centralt reklamationsorgan försvinner. Självfallet kommer alla reklamationsärenden inte att kunna lösas lokalt. Sålunda finns det tvister som är av den arten att de inte passar för en lokal behandling, exempelvis komplicerade tekniska och juridiska tvistefrågor. Utskottet återkommer till frågan om den centrala reklamationshanteringen i ett följande avsnitt.

Vad slutligen angår den i motion 400 väckta frågan om det ekonomiska ansvaret för felaktiga uppgifter av konsumentvägledarna under medlingsarbetet vill utskottet hänvisa till att frågan om det offentliga skadeståndsansvar tagits upp i några under den allmänna motionstiden 1986 väckta motioner. Utskottet avser att behandla frågorna om det offentliga skadeståndsansvar under hösten 1986.

På anförda skäl tillstyrker utskottet förslaget i propositionen i denna del och avstyrker bifall till motionerna 400 och 402 i motsvarande del.

Organisatoriska frågor m. m.

Konsumentverket

Konsumentverket är central förvaltningsmyndighet för konsumentfrågor och har till uppgift att stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden. Verkets övergripande uppgift bör ändras med hänsyn till den justering av målformuleringen som föreslås i propositionen och som utskottet godtagit. Verkets huvuduppgift bör sålunda vara att stödja hushållen i deras strävan att effektivt utnyttja sina resurser samt att stärka konsumenternas ställning på marknaden.

Den delvis nya inriktningen på konsumentpolitiken som utskottet i det föregående godtagit innebär att de hushållsekonomiska frågorna kommer att ges en än mer framskjuten plats i verkets arbete. Vidare måste utvecklings- och strukturfrågor av betydelse för konsumenterna ges hög prioritet. Det måste också inom verket skapas utrymme för arbete med framtidsfrågor, exempelvis ny teknologi och reklam i nya media. Också en del av de uppgifter som i dag prioriteras måste framdeles ges hög prioritet. Utskottet vill härvidlag i linje med vad som anförts i motion 402 (m) särskilt peka på produktsäkerhetsfrågorna. Utöver vad som anförts hänvisar utskottet till vad utskottet under de särskilda avsnitten ovan uttalat om verkets uppgifter och för vilka i vissa fall föreslås tillförande av särskilda medel.

I propositionen (s. 66) behandlas ett förslag från konsumentverket om en partiell omorganisation av verket. Motivet till förändringen är behovet av en anpassning till de nya krav som ställs på verket. Den nya organisationen

skall underlätta prioriteringar samt skapa utrymme för ett mer flexibelt och effektivt resursutnyttjande. Föredragande statsrådet ansluter sig till huvuddragen i konsumentverkets organisationsförslag och anser att den nya organisationen ligger väl i linje med de prioriteringar av olika sakområden inom konsumentpolitiken som förordas i propositionen.

Utskottet lämnar organisationsförslaget utan erinran.

En organisationsförändring på det konsumentpolitiska området som är betydligt mer ingripande och som inte enbart berör konsumentverket aktualiseras av motionärerna i motion 402 (m). De yrkar (yrkande 6) att riksdagen hos regeringen begär förslag om en *sammanslagning av SPK med konsumentverket*. Motionärerna anser att genom en sådan omorganisation tillvaratas besparingsmöjligheter, vilket är nödvändigt även på det konsumentpolitiska området. Organisationsförändringen skulle möjliggöra en ytterligare samordning av den konsumentinformation som de båda verken producerar. Ytterligare rationaliseringsvinster borde därvid kunna göras.

Utskottet erinrar om att motionsyrkanden om en sammanslagning av SPK med konsumentverket har prövats och avslagits av riksdagen fyra gånger under de tre senaste åren. Näringsutskottet (NU 1982/83: 45, NU 1983/84: 16, NU 1983/84: 6 y och NU 1984/85: 5 y) har därvid funnit att tanken på en sammanslagning framstår som orealistisk med hänsyn till att myndigheternas aktiviteter är av mycket olika karaktär och riktar sig till skilda målgrupper. Då lagutskottet senast behandlade frågan våren 1985 (LU 1984/85: 39) anslöt sig utskottet helt till näringsutskottets ställningstaganden och avstyrkte bifall till det då aktuella motionsyrkandet, vilket riksdagen godkände.

Beträffande SPK:s nuvarande uppgifter och organisation hänvisar lagutskottet till den redogörelse härför som finns intagen i näringsutskottets yttrande.

I sitt yttrande konstaterar näringsutskottet att innebörden av motionärernas förslag är nu som förut att två stora, sinsemellan i huvudsak skiljaktiga grupper av uppgifter skulle sammanföras till en myndighet. SPK:s viktiga roll när det gäller att utreda och sprida kännedom om konkurrensförhållanden inom näringslivet tycks motionärerna, framhåller näringsutskottet, inte fästa tillräckligt avseende vid. Motionärerna har, fastslår näringsutskottet, inte försökt att närmare förklara hur den föreslagna sammanslagningen skulle kunna ge upphov till betydande besparingar. Något dubbelarbete som skulle kunna elimineras har de inte pekat på. Allmänna stordriftsfördelar är vad de kan hänvisa till. Näringsutskottet betonar vidare att det finns risk för effektivitetsförluster när mindre enheter slås samman till en större med en mångfald olika uppgifter och en mera komplicerad organisation.

Lagutskottet instämmer i näringsutskottets synpunkter och finner därför inget skäl föreligga för ett ändrat ställningstagande i frågan från riksdagens sida. Motion 402 yrkande 6 avstyrks därför.

Allmänna reklamationsnämnden prövar på begäran av enskilda konsumenter tvister mellan köpare och säljare rörande varor, tjänster eller andra nyttigheter som näringsidkare tillhandahåller i sin yrkesmässiga verksamhet. För att kunna prövas av nämnden måste tvisten avse vara eller tjänst som är avsedd huvudsakligen för konsumenters enskilda bruk. Nämndens beslut har formen av en rekommendation till parterna att lösa tvisten på visst sätt.

Allmänna reklamationsnämnden inrättades på försök år 1968. När konsumentrådet, som från början var huvudman för nämnden, år 1973 uppgick i konsumentverket, övertog verket rådets tidigare uppgifter beträffande allmänna reklamationsnämnden. Statsmakterna beslöt år 1980 att nämndverksamheten skulle få en stadigvarande karaktär och att nämnden fr. o. m. den 1 januari 1981 skulle bli en från konsumentverket fristående myndighet (prop. 1979/80: 114, NU 55, NU 75). Skälen för beslutet att allmänna reklamationsnämnden skulle vara en självständig statlig myndighet var främst principiella. Det ansågs viktigt att en organisation som hade en dömande funktion stod helt fri från de parter som hade intressen i verksamheten.

Med anledning av en begäran av riksdagen (NU 1982/83: 45) om en förnyad prövning av allmänna reklamationsnämndens organisatoriska ställning gav regeringen konsumentpolitiska kommittén i uppdrag att verkställa den av riksdagen begärda prövningen och därvid bl. a. överväga om en återgång till den tidigare ordningen borde genomföras. Kommittén föreslog att nämnden skulle upphöra som självständig myndighet och att den organisatoriskt åter skulle knytas till konsumentverket. Motivet var att skapa förutsättningar för en konsumentpolitiskt sammanhållen bedömning av behovet av olika insatser för att verksamheten långsiktigt skulle utvecklas tillfredsställande.

I propositionen (s. 63) tar föredragande statsrådet först upp frågan om den i det föregående avsnittet behandlade decentraliseringen av reklamationsärenden till den kommunala konsumentverksamheten kan få återverkningar på den centrala reklamationshantering som allmänna reklamationsnämnden bedriver. Han anser att utvecklingen på det konsumentpolitiska området givetvis ändrar förutsättningarna för allmänna reklamationsnämndens arbete. Detta innebär dock inte, framhålls det, att nämndens ställning och roll i stort inom den konsumentpolitiska organisationen ändras. Det bör alltjämt finnas en central instans som enskilda konsumenter kan vända sig till. Det föreslås därför att nämnden även framdeles skall vara en rättsbildande och praxisskapande instans när det gäller konsumenttvister.

Beträffande frågan om allmänna reklamationsnämndens organisatoriska ställning konstaterar statsrådet (prop. s. 68) att en majoritet av de remissinstanser som yttrat sig, företrädande vitt skilda partsintressen däribland näringslivet, ansett att nämnden även framdeles borde vara en självständig myndighet. Eftersom en väsentlig förutsättning för verksamheten vid nämnden och för genomslagskraften av nämndens beslut är näringslivets

förtroende för verksamheten måste remissinstansernas synpunkter, anser statsrådet, tillmätas stor betydelse. Då dessutom några nämnvärda ekonomiska vinster inte synes kunna uppnås genom att nämnden inordnas i konsumentverket kommer föredraganden till slutsatsen att allmänna reklamationenämnden också i fortsättningen bör vara en självständig statlig myndighet.

Föredraganden anser samtidigt att de mera konsumentpolitiska skäl som anförts för en nära anknytning till konsumentverket måste tillmätas betydelse och att nämndens verksamhet måste löpande värderas i ett konsumentpolitiskt perspektiv. Det gäller t. ex. prioriteringar i verksamheten, hur ärendetillströmningen bäst bör styras etc. För att ge nämnden vägledning i policyfrågor av detta slag föreslås inrättandet av ett *partssammansatt råd knutet till allmänna reklamationenämnden*. Det förordas att konsumenter, näringsidkare och kommuner skall vara företrädare i rådet.

Förslaget att allmänna reklamationenämnden även framdeles skall vara en rättsbildande och praxisskapande instans när det gäller konsumenttvister och att nämnden behålls som självständig myndighet tillstyrks uttryckligen i flera motioner. Motionärerna i motionerna 402 (m), 404 (c) och 405 (fp) kritiserar dock förslaget om inrättandet av ett partssammansatt råd. I motion 402 anförs att det i propositionen inte presenteras några bärkraftiga skäl för förslaget. Det finns anledning, hävdas det, att ställa sig frågande till vilken kompetens ett sådant råd kan få, då det är fråga om att utforma nämndens verksamhet. Motionärerna yrkar därför avslag på förslaget (yrkande 3). I motion 404 framhålls att nämndens fristående ställning som vägledande instans måste bevaras. Det är nämndens uppgift att ge parterna vägledning i policyfrågor – inte parternas uppgift att vägleda nämnden. Motionärerna yrkar därför (yrkande 8) avslag på förslaget om inrättandet av ett särskilt råd. Motionärerna i motion 405 slutligen avstyrker förslaget (yrkande 10) med motiveringen att förslaget är illa underbyggt och att nämndens nuvarande organisation fungerar helt tillfredsställande.

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att allmänna reklamationenämnden även i fortsättningen skall vara den centrala instansen för reklamationshandling och att den skall behålla sin ställning som en självständig myndighet. Den i det föregående förordade decentraliseringen av reklamationens ärenden till de enskilda företagen och till kommunerna bör rimligtvis leda till att antalet ärenden hos nämnden minskar. En sådan utveckling är i flera avseenden positiv inte minst genom att den gör det möjligt för nämnden att i högre grad inrikta sitt arbete på principiellt intressanta tvister. Nämndens rättsbildande och praxisskapande funktion kan därmed förstärkas.

Utskottet vill vidare framhålla att mot bakgrund av de satsningar på olika konsumentpolitiska åtgärder som nu görs och där samverkan mellan många berörda parter spelar en stor roll, det givetvis är angeläget att de erfarenheter och kunskaper som samlas hos nämnden kan tas till vara och förankras i de för konsumenterna viktiga sammanhangen. Utskottet kan därvid konstatera att med de förutsättningar nämnden har att arbeta efter, nämligen att behandla enskilda tvister, det inte är möjligt för nämnden att i någon betydande grad påverka eller ge impulser för utvecklingen på det

konsumentpolitiska området. låt vara att nämndens tvistelösande verksamhet har stor betydelse för rättsutvecklingen på området. Enligt utskottets mening är det angeläget att man i större utsträckning än hittills kan utnyttja nämndens erfarenheter och kunskaper i de konsumentpolitiska sammanhangen.

Samtidigt finns det, som framhålls i propositionen, också skäl som talar för att nämndens verksamhet fortlöpande bör värderas i ett konsumentpolitiskt perspektiv. Det kan t. ex. gälla prioriteringar i verksamheten, dvs. bedömningar av på vilka konsumtionsområden resurserna bör satsas. När det gäller inflödet av ärenden till nämnden, vilket nämnden har mycket begränsade möjligheter att påverka, kan det vara ett konsumentpolitiskt intresse att de bakomliggande faktorer som styr ärendetillströmningen belyses och utvärderas.

Av ovan redovisade skäl finner utskottet i likhet med föredragande statsrådet att det är angeläget att allmänna reklamnämndens verksamhet i högre grad än för närvarande förankras i de konsumentpolitiska sammanhangen. Mot bakgrund härav finner utskottet förslaget i propositionen om inrättandet av ett partssammansatt råd, knutet till nämnden, intressant och väl värt att pröva. Ett sådant råd skulle som föredragande statsrådet framhåller kunna ge nämnden vägledning i den typ av policyfrågor som ovan berörts. Utskottet tillstyrker därför förslaget i propositionen att knyta ett partssammansatt råd till allmänna reklamnämnden. Det betyder samtidigt att utskottet avstyrker avslagsyrkandena i motionerna 402, 404 och 405.

En förstahandsuppgift för rådet bör vara att vägleda nämnden i den typ av policyfrågor som ovan berörts. En annan viktig uppgift för rådet bör vara att finna former för hur nämndens erfarenheter och kunskaper skall kunna ges en ökad och vidare spridning än vad som nu är fallet. Önskvärdheten av en bättre erfarenhetsåterföring har i det föregående understrukits av utskottet.

Beträffande de frågor som rådet härutöver bör ägna sig åt vill utskottet anföra följande.

När det gäller frågor som har en mer direkt anknytning till nämndens verksamhet kan rådet ha synpunkter på t. ex. om tyngdpunktsförskjutningar i verksamheten erfordras. Exempelvis kan en kraftig minskning av antalet reklamationer inom en bransch leda till att verksamheten inom en nämndavdelning bör reduceras och att resurserna i stället bör satsas på andra verksamhetsområden där problemen är större. En annan sådan viktig fråga som kan komma under rådets överväganden är de rådgivningskontakter, företrädesvis per telefon, som konsumenterna tar med nämndens kansli. Som utskottet anfört i ett tidigare avsnitt bör denna verksamhet som delvis är betungande avvecklas. När det gäller denna fråga kan rådet behöva överväga lösningar som leder till att konsumenterna i första hand vänder sig till konsumentvägledare på den lokala nivån. Utskottet vill dock stryka under att önskemålet om en avveckling av direktrådgivningen till konsumenterna inte får medföra att nämnden eftersätter den service till allmänheten som nämnden måste ge enligt serviceförordningen. Utskottet erinrar vidare om vad utskottet i ett tidigare avsnitt framhållit om betydelse-

sen av en fortsatt rådgivning till konsumentvägledarna. Även frågor om sådan rådgivning kan komma under rådets övervägande. När det gäller strävandena att fullfölja decentraliseringen av reklamationshanteringen kan enligt utskottets mening en medverkan från rådet också visa sig bli värdefull. Det gäller även i fråga om valet av de åtgärder som behöver vidtas för att effektivisera den lokala reklamationshanteringen.

Rådet kan också vända sig direkt till näringslivet och ge impulser och förslag till ökade egenåtgärder. Det kan som utskottet tidigare anfört handla om en utvidgad reklamationshandling från handelsns sida. Utskottet vill i sammanhanget peka på att det t. ex. finns flera skoföretagskedjor som över huvud taget inte tillåter reklamation utan ger kunden en direkt anvisning till allmänna reklimationsnämnden. Det bör enligt utskottets mening vara en viktig uppgift för rådet att söka komma till rätta med sådana förhållanden. Rådet bör också söka finna lämpliga lösningar och åtgärder när det gäller branscher där företagen i förhållandevis stor utsträckning nonchalerar nämndens rekommendationer.

Mot bakgrund av de erfarenheter som görs i nämndens verksamhet är det en viktig uppgift för rådet att ge andra konsumentmyndigheter impulser och förslag till åtgärder och ingripanden. Också när det gäller sanering av avtalsvillkor och andra förebyggande åtgärder kan rådet därför spela en roll. En för konsumenterna viktig fråga där det redan nu är angeläget med en medverkan från rådets sida gäller möjligheterna att inom detaljhandeln bygga ut ett system med öppet köp och bytesrätt av det slag som för närvarande tillämpas av konsumentföreningarna inom Kooperativa Förbundet. Att en fråga primärt ligger inom andra myndigheters, t. ex. konsumentverkets, ansvarsområde bör således inte föranleda att rådet avstår från att ta ett önskvärt initiativ.

Utskottet vill stryka under att det finns frågor som rådet inte skall ägna sig åt och som måste ligga utanför rådets kompetensområde. Främst gäller det frågor som har samband med nämndens behandling av enskilda tvister. Andra frågor som ligger utanför rådets kompetensområde är personal- och ekonomiadministrativa frågor.

Avslutningsvis vill utskottet framhålla att vad utskottet ovan anfört inte innebär en fullständig redovisning av vilka arbetsuppgifter rådet bör ha. Det bör få ankomma på rådet att med utgångspunkt från utskottets uttalanden och vad som framkommer under rådets verksamhet självt formulera sina arbetsuppgifter.

Förslaget om hur rådet bör vara sammansatt föranleder ingen erinran från utskottet.

Finansierings- och anslagsfrågor

I proposition 100 bilaga 9 (budgetpropositionen) föreslås i avvaktan på beredningen av konsumentpolitiska kommitténs betänkande att till konsumentverket resp. allmänna reklimationsnämnden för budgetåret 1986/87 beräknas förslagsanslag av 45 651 000 resp. 8 262 000 kr., vilka anslag är oförändrade i förhållande till anslagen för löpande budgetår.

I proposition 121 om inriktningen av konsumentpolitiken redovisas regeringens slutliga förslag i finansierings- och anslagsfrågorna. Utskottet behandlar dessa förslag i det följande.

Föredragande statsrådet beräknar att det under budgetåret 1986/87 behövs 2,8 milj. kr. för genomförandet av de föreslagna konsumentpolitiska åtgärderna. Beloppet fördelar sig på de olika ändamålen enligt följande. 0,9 milj. kr. för utbildningsinsatser inkl. det stöd som ges till frivilliga organisationers arbete. 1,4 milj. kr. för forskning, studier av brukarspekter på utformningen av produkter och undersökningar om hushållens förhållanden, 0,3 milj. kr. för studier av reklamens utveckling, 0,2 milj. kr. för arbetet när det gäller könsdiskriminerande reklam. Föredragande statsrådet gör vidare den bedömningen att den förändring av reklamationshanteringen som föreslås kommer att leda till besparingar under anslaget till allmänna reklamationsnämnden. Den totala besparingen uppgår till 0,7 milj. kr.

När det gäller anslaget till *allmänna reklamationsnämnden* konstaterar föredraganden att den ovan angivna besparingen bör kunna tillgodoräknas fr. o. m. budgetåret 1986/87. Med beaktande härav och med utgångspunkt i ett begränsat huvudförslag föreslås att riksdagen till allmänna reklamationsnämnden för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 8 424 000 kr.

Beträffande *konsumentverket* föreslås att fr. o. m. budgetåret 1986/87 tillförs 1,8 milj. kr. i nya medel för att möjliggöra genomförandet av ovan föreslagna konsumentpolitiska åtgärder. Finansieringen av resurstillskottet sker enligt förslaget genom besparingen på 0,7 milj. kr. på anslaget till allmänna reklamationsnämnden, genom andra överföringar inom sjunde huvudtiteln (finansdepartementet) samt genom att verket tillförs 0,2 milj. kr. från de medel som beräknas för forsknings- och utvecklingsarbete under tionde huvudtitelns anslag till utredningar (arbetsmarknadsdepartementet). Beträffande återstående belopp, som sålunda inte täcks genom något resurstillskott, gör föredragande statsrådet bedömningen att konsumentverket självt genom omprioriteringar, rationaliseringar och intäktsökningar bör kunna frigöra de ytterligare resurser som behövs.

Utgångspunkten i övrigt vid anslagsberäkningen har varit det krav på besparing som ålagts myndigheterna (huvudförslaget). Under huvudförslaget har beräknats medel för bl. a. anskaffning av en ny telefonväxel vid verket (1 620 000 kr.). Det föreslås i propositionen att riksdagen till konsumentverket för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 50 001 000 kr.

Förslaget att minska allmänna reklamationsnämndens resurser kritiserar i motionerna 400 (m) yrkande 1, 402 (m) yrkande 5, 405 (fp) yrkande 10 och 406 (vpk) yrkande 2. I dessa motioner utom i motion 406 yrkas avslag på förslaget. I motion 406 begärs att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om reklamationsnämndens fortsatta verksamhet. I detta hänseende sägs att nämnden bör få behålla oducerat anslag. I motion 404 (c) framställs inget formellt yrkande beträffande förslaget. Motionärerna i den motionen uppger sig dock inte vara övertygade om att det går att göra reduceringar hos reklamationsnämnden.

Enligt motionären i motion 400 förefaller det uppenbart att den utbyggnad av den kommunala konsumentservicen som förordas i propositionen kommer att kräva lång tid och att det därför under inga förhållanden kommer att ske någon avlastning av reklamationsnämnden under nästa budgetår. Den föreslagna nedskärningen kan därför befaras få negativa återverkningar på nämndens verksamhet. Motionärerna i motion 402 framhåller att nämnden utför ett mycket värdefullt arbete och att dess verksamhet därför vunnit allmän respekt. Nämnden erbjuder, påpekar motionärerna, ett enkelt, snabbt, billigt, rättssäkert och effektivt förfarande för lösande av tvister. Enligt motionärernas mening är nämndens beslut till skillnad från lokal reklamationshantering till nytta för alla konsumenter i landet genom att besluten ges allmän spridning. Även den direkta rådgivning nämnden utför är, anser motionärerna, till nytta för konsumenterna och torde ofta bidra till att tvister löses som annars skulle föras till allmän domstol eller nämnden. Motionärerna finner det synnerligen anmärkningsvärt att regeringen i strid med en stark remissopinion föreslår minskade resurser, när nämnden har ett stort antal ännu inte avgjorda ärenden och den fortsatta ärendeutvecklingen inte är känd. Ett genomförande av regeringens förslag skulle enligt motionärernas mening medföra en nedrustning av konsumentskyddet.

Motionärerna i motion 405 framhåller att regeringens förslag innebär en nedskärning av anslaget till nämnden med närmare 10%. Resultatet av en sådan reducering blir, anser motionärerna, en kraftig nedrustning av konsumentskyddet, något som kommer att drabba den enskilde konsumenten.

I motiveringen till motion 406 sägs att det finns all anledning anta att nämndens verksamhet inte kommer att minska i omfattning under överskådlig tid och att nämnden därför bör få behålla medel för en fortsatt oförändrad verksamhet. Om den kommunala konsumentvägledningen utvecklas starkt finns det, menar motionärerna, skäl att tro att åtskilligt fler ärenden kommer att föras till nämnden via de kommunala konsumentvägledarna. Om det sker en mer sannolik utveckling, dvs. att den kommunala verksamheten byggs ut i långsam takt, kommer allmänhetens behov av nämnden att vara stort även i framtiden.

Beträffande det föreslagna anslaget till konsumentverket yrkas i motionerna 400 (m), 402 (m) och 405 (fp) vissa reduceringar.

Motionärerna i motion 402 framhåller att med den inriktning av konsumentverkets verksamhet som de förordar kan besparingar göras. Enligt motionärernas mening saknas därför skäl för att ge verket det resurstillskott som regeringen föreslår. Eventuella tillkommande uppgifter får lösas genom omfördelningar inom verket. Mot denna bakgrund yrkar motionärerna (yrkande 4) att konsumentverket erhåller ett oförändrat anslag, dvs. ett anslag motsvarande det som gällde för budgetåret 1985/86 eller 45 651 000 kr.

I motionerna 400 (yrkande 1 delvis) och 405 (yrkande 9) yrkas att riksdagen till konsumentverket anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 700 000 kr. minskat anslag, dvs. ett anslag av 49 300 000 kr. Genom anslagsminskningen vill motionärerna finansiera den i motionerna begärda ökningen av anslaget till allmänna reklamationsnämnden.

Utskottet finner i likhet med föredragande statsrådet att en ökad lokal reklamationshantering bör kunna leda till minskad belastning på *allmänna reklamationsnämnden*, vilket rimligen också bör resultera i ett i motsvarande grad minskat behov av resurser. Hur stor resursminskningen kan bli är en bedömningsfråga och avhängig den takt i vilken den decentraliserade reklamationshanteringen kan byggas ut. Som framgår av det ovan anförda ges i motionerna uttryck för uppfattningen att utbyggnaden av den lokala verksamheten kommer att ta lång tid och att man under i vart fall budgetåret 1986/87 inte kan räkna med något minskat resursbehov. Även reklamationsnämndens ordförande har inför utskottet framhållit att decentraliseringen inte kan förväntas nämnvärt påverka omfattningen av nämndens arbete under nästa budgetår. Han anser att den föreslagna minskningen av resurserna därför kommer att försvåra möjligheterna för nämnden att upprätthålla nuvarande ambitionsnivå när det gäller ärendehantering och övrig verksamhet.

Utskottet anser för sin del att det är tveksamt om ärendetillströmningen kommer att minska under nästa budgetår i den utsträckning som förutsätts i propositionen. Vid en samlad bedömning av nämndens resurser anser utskottet inte att en så stor besparing kan göras som föreslås i propositionen. Utskottet beräknar att besparingen blir 300 000 kr. Utskottet föreslår därför att det av regeringen föreslagna anslaget höjs med 400 000 kr.

Utskottets ställningstagande i anslagsfrågan tillgodoser till viss del de motionsyrkanden som rör den i propositionen föreslagna nedskärningen av anslaget till reklamationsnämnden.

När det gäller *finansieringen* av ett ökat medelstillskott till reklamationsnämnden föreslås i motion 406 (vpk) att medel bör tas från intäkterna av reklamskatten och att denna vid behov bör höjas. Motionärerna yrkar (yrkande 3) att vad som i motionen anføres om en höjning av reklamskatten ges regeringen till känna. I motionerna 400, 402 och 405 föreslås, som ovan redovisats, en finansiering genom en reducering av anslaget till konsumentverket.

Reklamskatten regleras i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam. Skatten beräknas på vederlaget exkl. skatt. Skattskyldig är den som i yrkesmässig verksamhet inom landet offentliggör skattepliktig annons eller skattepliktig reklamtrycksak. Fr. o. m. den 1 juli 1985 är skatten 4% för annons i allmän nyhetstidning, annars 11%. Tidigare var skattesatsen 3% resp. 10%. Avsikten med skattehöjningen var att finansiera ett höjt produktionsbidrag inom presstödet. För att åtgärden inte skulle bli alltför kännbar för dagstidningar med låga annonsintäkter höjdes även den s. k. frigränsen från 9 till 12 milj. kr. per år. Totalt beräknades höjningen ge ökade skatteintäkter om ca 50 milj. kr. per år, varav 20 milj. kr. per år avsåg dagspressen.

För budgetåret 1985/86 har inkomsterna av reklamskatten beräknats inflyta med sammanlagt 545 milj. kr., och för budgetåret 1986/87 beräknas reklamskatt inflyta med 610 milj. kr.

Skatteutskottet anser i sitt yttrande (bilaga 2) att de skäl motionärerna åberopar inte motiverar en höjning av reklamskatten. Skatteutskottet erinrar om att utskottet i återkommande sammanhang tagit avstånd från den typ av specialdestinerade skatter som föreslås i motionen.

Lagutskottet har i denna fråga ingen annan mening än den skatteutskottet gett uttryck för och avstyrker därför motionsyrkandet.

När det gäller *anslaget till konsumentverket* behövs enligt utskottets mening de föreslagna resurstillskotten för att förverkliga de förslag som utskottet tillstyrkt i det föregående. Beträffande anslaget i övrigt erinrar utskottet om att det beräknats med utgångspunkt i huvudförslaget, vilket reellt sett innebär en fortsatt minskning av verkets resurser. En ytterligare reduktion av anslaget skulle få allvarliga konsekvenser för verkets verksamhet och i sin tur för konsumenterna. Utskottet kan därför inte ställa sig bakom förslagen om en reduktion av anslaget till verket. På grund härav tillstyrker utskottet att riksdagen till konsumentverket anslår medel i enlighet med förslaget i proposition 121 och avstyrker följaktligen bifall till motionerna 400, 402 och 405 i motsvarande del.

I kompletteringsproposition 1985/86: 150 bilaga 1 anförs (s. 32) att eventuella utgiftsökningar utöver de förslag som läggs fram i anslagspropositionen bör finansieras genom resp. utskotts försorg. Utskottet konstaterar att det inom lagutskottets beredningsområde inte finns några möjligheter att ta fram ytterligare medel. Med hänsyn härtill och med beaktande av utgiftsökningens begränsade belopp utgår utskottet från att utgiftsökningen kan finansieras genom omfördelning eller andra överföringar inom finansdepartementets huvudtitel.

Övriga frågor

I detta avsnitt behandlar utskottet frågor om förbud mot krigsleksaker och om kontokortskrediter, vilka frågor tagits upp i två under den allmänna motionstiden 1986 väckta motioner.

I motion L231 (s) framhålls att många barn har ett viktigt behov av att bearbeta sina upplevelser av krig och våld som de får genom bl. a. TV-program. Motionären anser det inte önskvärt att barnen gör dessa bearbetningar genom att leka med *krigsleksaker*. Enligt motionären behöver barnen i stället, även när de leker krig, andra leksaker som kan stimulera deras tankar och känslor i en positiv riktning. I motionen hänvisas till en överenskommelse som år 1979 träffats mellan konsumentverket och dåvarande lekmiljörådet på ena sidan och företrädare för leksaksbranschen på andra sidan om bl. a. förbud mot försäljning av vissa krigsleksaker. Motionären påpekar att problem uppstått vid tillämpningen av överenskommelsen och att denna inte har följts av somliga butiksägare. Vidare framhålls att det under senare år tillkommit nya leksaker som inte omfattas av överenskommelsen och dataspel med våld som genomgående tema. Inte minst under FN:s internationella fredsår är det enligt motionären angeläget att alla tänkbara åtgärder vidtas för att motverka förekomsten av krigsleksaker. Med hänvisning till det anförda yrkar motionären att riksdagen hos regeringen begär förslag till lag om förbud mot försäljning av krigsleksaker.

Som motionären framhåller träffades år 1979 en överenskommelse av innebörd att produkter såsom leksaker, spel och modellbyggsatser med militär anknytning som huvudsakligen hänför sig till krig fr. o. m. år 1914 inte får saluföras.

Utskottet erinrar om att riksdagen år 1984 behandlade ett motionsyrkande (s) om att en liknande överenskommelse borde ingås beträffande vissa typer av spel med våldsinslag som inte omfattas av överenskommelsen från år 1979. I sitt av riksdagen godkända betänkande (LU 1983/84: 28) ansåg lagutskottet att det är angeläget att motverka en spridning av spel med våldsinslag eller på annat sätt stötande innehåll. Utskottet framhöll bl. a. att marknadsföringen av sådana spel är ett etiskt problem som inte kan angripas med stöd av gällande lag. Utskottet hänvisade till att frågan var aktuell inom barnmiljörådet och utgick från att rådet om det skulle visa sig nödvändigt tog de initiativ som kunde anses påkallade. Utskottet ansåg med hänsyn till det sagda att något initiativ från riksdagens sida då inte var erforderligt och avstyrkte därför motionen.

Frågan om krigs- och våldsleksaker har också aktualiserats i Nordiska rådet med anledning av ett medlemsförslag (A 684/j). I förslaget yrkades att Nordiska rådet skulle rekommendera Nordiska ministerrådet att vidta lämpliga åtgärder för att förhindra en fortsatt försäljning av krigs- och våldsleksaker. Medlemsförslaget hänvisades till juridiska utskottet och blev föremål för en omfattande remissbehandling. Tanken på att avskaffa krigs- och våldsleksaker vann en genomgående bred anslutning hos remissinstanserna. Även juridiska utskottet anslöt sig till tanken. Utskottet ansåg det vara ställt utom varje tvivel att ett avskaffande av detta slag av leksaker skulle vara ett steg i riktning mot en fredligare värld.

Utskottet konstaterade därför med tillfredsställelse att man i Norge och Sverige lyckats med att på frivillighetens väg införa restriktioner och att man i Finland övervägde något liknande. Enligt utskottet fanns det väl motiverade skäl för att genom lagstiftning söka ytterligare begränsa förekomsten av krigs- och våldsleksaker.

Juridiska utskottet noterade emellertid de betänkligheter mot en lagstiftning som kommit till uttryck i några remissyttranden. Därvid hade framhållits svårigheterna att i lagtext definiera vilka slag av leksaker och spel som skulle omfattas av lagstiftningen. En lagstiftning på samnordisk grund skulle dessutom kunna komma i konflikt med de internationella handelsavtal som varje nordiskt land ingått och därför vara svår att genomföra i praktiken. Juridiska utskottet hänvisade vidare till att frågan om krigsleksaker uppmärksammats i Europaparlamentet och Europarådet utan att det lett till några ytterligare åtgärder. Även mot denna bakgrund hyste utskottet tvivel om huruvida ett enskilt nordiskt initiativ skulle kunna genomföras på ett område där det först borde uppnås breda europeiska lösningar, om man ville åstadkomma resultat genom lagstiftning.

Juridiska utskottet ställde sig emellertid bakom strävandena att på frivillighetens väg införa begränsningar och bygga ut redan ingångna frivilliga överenskommelser på området. Utskottet pekade vidare på att det vid remissbehandlingen framkommit värdefulla synpunkter på möjligheterna att genom undervisnings- och upplysningsverksamhet skapa förståelse för nödvändigheten av att intressera ungdomen för aktiviteter som inte innebär användning av krigs- och våldsleksaker. Också dessa möjligheter borde noga studeras och stödjas av myndigheterna i de nordiska länderna.

Det föreliggande faktaunderlaget ledde juridiska utskottet till ståndpunk-

ten att det fanns betänkligheter mot att söka få krigs- och våldsleksaker avskaffade genom lagstiftning. Utskottet hemställde därför att Nordiska rådet inte företog sig något i anledning av medlemsförslaget. Rådet beslöt år 1985 att bifalla utskottets hemställan.

Då spörsmålet om våldsleksaker nu åter tagits upp motionsvägen vill utskottet i linje med vad utskottet framhöll år 1984 understryka att det är angeläget att man i största möjliga utsträckning försöker motverka en spridning av sådana leksaker. Utskottet har därför förståelse för motionärens önskemål om lagstiftningsåtgärder. Mot bakgrund av de ställningstaganden som gjordes vid sakens behandling i Nordiska rådet kan utskottet dock konstatera att det i vart fall för närvarande inte finns förutsättningar för en lagstiftning i ämnet. I stället får andra åtgärder övervägas. Utskottet vill härvidlag peka på vad som anfördes i Nordiska rådet om vikten av undervisnings- och upplysningsverksamhet. Vad som enligt utskottets mening vidare förtjänar att särskilt uppmärksammas är möjligheterna att efter mönster av 1979 års överenskommelse på frivillig väg söka begränsa förekomsten av ifrågavarande spel och leksaker. Enligt vad företrädare för konsumentverket uppgett inför utskottet har den överenskommelse på området som nu finns mellan berörda branscher och myndigheter efterlevts mycket väl. Med hänsyn till frågans vikt utgår utskottet från att barnmiljörådet tar de initiativ till en revidering av 1979 års överenskommelse eller till en ny överenskommelse som kan anses påkallade. Något uttalande från riksdagens sida är därför inte erforderligt, och utskottet avstyrker således bifall till motion L231.

I motion L241 (s) tas upp frågan om *kontokortskrediter* och vissa ändringar i konsumentkreditlagen (1977:981) som kan föranledas härav.

Konsumentkreditlagen gäller kredit (betalningsanstånd eller lån) som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk och som lämnas eller erbjuds konsument av näringsidkare i dennes yrkesmässiga näringsverksamhet. Lagen är också tillämplig på kredit som lämnas av någon annan än en näringsidkare om krediten förmedlas av näringsidkaren som ombud för kreditgivaren.

Bestämmelserna i lagen är av både näringsrättslig och civilrättslig natur och omfattar såväl krediter som lämnas utan direkt samband med köp av varor, dvs. fristående krediter, som kreditköp. Med kreditköp förstås enligt lagen köp av vara då säljaren lämnar köparen anstånd med någon del av betalningen. Kreditköp föreligger också då betalningen helt eller delvis erläggs med belopp som köparen får låna av säljaren eller av annan kreditgivare på grund av en överenskommelse mellan kreditgivaren och säljaren. Som kreditköp räknas vidare vissa avtal om uthyrning m. m. Vid kreditköp skall enligt 8 § konsumentkreditlagen i princip minst 20 % av varans kontantpris betalas kontant (kontantinsats). Av 9 § följer att en näringsidkare som underlåter att ta ut kontantinsats kan meddelas ett vitesförbud av marknadsdomstolen att fortsätta härmed. Enligt 30 § gäller dock reglerna om kontantinsats och ingripande av marknadsdomstolen inte sådana kreditköp för vilka regeringen meddelat föreskrifter med stöd av lagen (1975:90) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar eller av lagen (1985:580) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp. Sist-

nämnda lag ersätter en äldre lag som endast gällde kontoköp. Bemyndigandelagarna har utnyttjats av regeringen senast genom förordningen (1985: 253) om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar samt förordningen (1985: 252) om vissa betalningsvillkor vid kontoköp och förordningen (1985: 610) om betalningsvillkor vid vissa kreditköp. Förordningarna har upphört att gälla vid utgången av mars 1986.

Konsumentkreditlagen innehåller också bestämmelser (5 §) om att en näringsidkare vid annonsering, skyltning och liknande marknadsföring beträffande kredit skall lämna information om den effektiva räntan för krediten samt om kreditkostnaden och kontantpriset. Innan kreditavtal ingås skall den näringsidkare som lämnar eller förmedlar krediten lämna konsumenten skriftlig information i de hänseenden som nyss sagts. Informationskyldigheten sanktioneras genom regler i marknadsföringslagen.

I betänkandet (Ds Fi 1984: 10) Kontokort redovisade kontokortskommittén sina erfarenheter av kontokortshandelns verkningar och betydelse med hänsyn till konsumentpolitiska och sociala aspekter för den enskilde konsumenten. Enligt kommitténs uppfattning skuldsatte sig åtskilliga kontoinnehavare i en omfattning som översteg deras långsiktiga betalningsförmåga. Kommittén pekade också på att risken för en alltför stor skuldbörda ökade om amorteringstiden var lång. I syfte att förkorta denna tid, vilket också skulle kunna bidra till att minska kreditkostnaderna, föreslog kommittén att det i konsumentkreditlagen skulle fastslås att alla kontokrediter skall betalas med lägst en tiondel av skulden minst tio av årets månader samt att minsta tillåtna betalning skall vara 200 kr. Kommittén förordade vidare en förbättrad information om kreditkostnaden.

I motion L241 framhålls att antalet socialhjälpstagare ökat oroväckande under de senaste åren och att en del av problemen för många familjer ofta beror på att man tar på sig en för stor skuldbörda genom att vid köp använda sig av kontokort med höga räntor. Mot bakgrund av att regeringen aviserat att den tillfälliga kreditköpsregleringen skulle upphöra vid utgången av mars 1986 anser motionärerna att vissa av de åtgärder som kontokortskommittén föreslagit nu bör vidtas. Motionärerna yrkar att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring i konsumentkreditlagen innebärande dels att kontokrediter skall betalas med lägst en tiondel av skulden och under minst tio av årets månader, dels att minsta tillåtna betalning skall vara 200 kr., dels att kreditkostnaden skall anges i kronor vid kreditköp av vara som har ett värde över 1 000 kr.

Konsumentverket, som har tillsyn över efterlevnaden av konsumentkreditlagen, utfärdade år 1979 riktlinjer för tillämpning av lagen (KOVFS 1979: 1). De riktlinjer som gäller information vid marknadsföring av kredit omarbetades år 1985 i syfte att åstadkomma en förbättrad och mer enhetlig information. De nya riktlinjerna (KOVFS 1985: 7), som gäller från den 1 april 1986, innebär utökade krav på information från företagen om effektiv ränta, kreditkostnad och kredittid. Det föreskrivs bl. a. en utformning av information om den effektiva räntan som gör det lättare för konsumenterna att jämföra kreditformerna och välja den mest fördelaktiga krediten. Det föreskrivs vidare att kreditkostnaden skall anges i kronor. Kravet på information om kreditkostnaden i bl. a. nämnda hänseende gäller numera också kontokrediter.

Sommaren 1985 fick konsumentverket i uppdrag av regeringen att förbättra konsumentskyddet på kreditområdet. I mars 1986 träffade verket och företrädare för kontokreditföretagens och handels branschorganisationer en överenskommelse som i huvudsak innebär följande. Kreditföretagen åtar sig att inom ramen för en förbättrad budget- och kreditrådgivning gentemot konsumenterna medverka till att sprida särskilt betydelsefull information om grundläggande kreditfakta, t. ex. genom att en folder med sådan information delas ut till kontosökanden i samband med att kreditansökan görs. Företagen åtar sig vidare att enskilt eller genom sin branschorganisation lämna uppgifter som underlag för marknadsöversikter. Företagen åtar sig också att iaktta vissa etiska regler vid kreditgivning. En av de viktigaste reglerna är att företagen åtar sig att vid marknadsföring av krediter vara återhållsamma med att använda direktreklam, reklam för snabbkrediter, erbjudanden om höjning av tidigare avtalad kreditgräns samt säljerbjudanden direkt på saldobesked. Om sådana reklamåtgärder används åtar sig företagen att visa måttfullhet vid utformningen av marknadsföringen. Kreditföretagen åtar sig vidare att under branschorganisationernas överinseende verka för god branschpraxis beträffande förhållandet mellan varans livslängd och återbetalningstidens längd. Man skall härvid eftersträva att krediter normalt bör betalas med belopp i intervallet en tiondel—en tjugonedel av kapitalskulden vid varje betalningstillfälle. Om krediten skall återbetalas med lika stort belopp varje månad (annuitetsmodellen), skall skulden vara betald inom fem år. Undantag kan göras då särskilda förhållanden, som gäller för kreditområdet i fråga, föranleder det.

I regeringsuppdraget till konsumentverket ingick också att söka åstadkomma ett samordnat och aktivt bistånd till konsumenter med betalningsproblem. I denna del har någon uppgörelse med kreditföretagen ännu inte träffats.

Konsumentverket har vid utskottets hearing uppgett att det i inte obetydlig utsträckning förekommer att konsumenter till följd av att de ådragit sig höga kontokortsskulder hamnar i allvarliga ekonomiska svårigheter. Många konsumenter saknar kunskaper i kreditfrågor och känner t. ex. inte till vad de kan raka ut för om de inte klarar av att betala skulderna. De har också ofta bristfälliga kunskaper i fråga om de räntor, avgifter och villkor i övrigt som olika kreditgivare tillämpar.

Mot den bakgrund som ovan redovisats noterar utskottet med tillfredsställelse att en överenskommelse träffats på kreditområdet mellan kontoföretagen, handeln och konsumentverket om normerande regler avseende bl. a. marknadsföring och amorteringstakt. De gjorda åtagandena från branschorganisationernas sida bidrar enligt utskottets bedömning till att konsumentskyddet på kreditområdet väsentligt förbättrats. Utskottet vill i detta sammanhang understryka angelägenheten av att man fullföljer strävandena att nå en överenskommelse i även den fråga där någon uppgörelse ännu inte träffats, nämligen frågan om ett samordnat och aktivt bistånd till konsumenter med betalningsproblem.

Genom överenskommelser med kontoföretagen och genom de av konsumentverket utfärdade riktlinjerna för tillämpning av konsumentkreditlagen

har i allt väsentligt syftet med motionen blivit tillgodosett. Med hänsyn härtill saknas enligt utskottets mening anledning att nu överväga några ändringar i konsumentkreditlagen. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion L241.

LU 1985/86: 34

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer:

1. beträffande *allmänna synpunkter*

att riksdagen godkänner vad utskottet med anledning av proposition 1985/86: 121 anför,

2. beträffande *marknadsekonomi och konkurrenspolitik*

att riksdagen med godkännande av vad som anförs i proposition 1985/86: 121 i denna del avslår motion 1985/86: 402 yrkande 1 i denna del och motion 1985/86: 405 yrkande 11 i denna del,

3. beträffande *decentraliserad produktion*

att riksdagen avslår motion 1985/86: 404 yrkande 10,

4. beträffande *konsumenterna och den offentliga sektorn*

att riksdagen med godkännande av vad som anförs i proposition 1985/86: 121 i denna del avslår motion 1985/86: 402 yrkande 1 i denna del, motion 1985/86: 404 yrkande 9 och motion 1985/86: 405 yrkande 2,

5. beträffande *regleringar inom den offentliga sektorn*

att riksdagen godkänner vad utskottet med anledning av proposition 1985/86: 121 anför,

6. beträffande *konsumentråd med forum för folkrörelser*

att riksdagen godkänner vad utskottet med anledning av proposition 1985/86: 121 anför,

7. beträffande *frivillig konsumentverksamhet*

att riksdagen med godkännande av vad som anförs i proposition 1985/86: 121 i denna del avslår motion 1985/86: 405 yrkande 11 i motsvarande del,

8. beträffande *stöd till frivillig konsumentverksamhet*

att riksdagen med godkännande av vad som anförs i proposition 1985/86: 121 i denna del avslår motion 1985/86: 402 yrkande 2 i motsvarande del,

9. beträffande *stöd till hushållningssällskapens hemkonsulentverksamhet*

att riksdagen avslår motionerna 1985/86: 404 yrkandena 3 och 4, 1985/86:L242, 1985/86:L252 och 1985/86:L281 yrkandena 1 och 2,

10. beträffande *företagens ansvar och egenåtgärder*

att riksdagen med godkännande av vad som anförs i proposition 1985/86: 121 i denna del avslår motion 1985/86: 402 yrkande 1 i motsvarande del och motion 1985/86: 409 i motsvarande del,

11. beträffande *undervisning i konsumentfrågor i grundskolan*

att riksdagen avslår motion 1985/86: 405 yrkande 11 i denna del och motion 1985/86: 408 i denna del,

12. beträffande *undervisning i konsumentfrågor i gymnasieskolan*

att riksdagen avslår motion 1985/86: 404 yrkande 1,

13. beträffande *förlängning av konsumtionslinjen*
att riksdagen avslår motion 1985/86: 405 yrkande 4,

14. beträffande *utbildning och fortbildning av lärare*
att riksdagen med godkännande av vad som anförs i proposition 1985/86: 121 i denna del avslår motion 1985/86: 405 yrkande 11 i denna del och motion 1985/86: 408 i denna del,

15. beträffande *ökat ekonomiskt stöd till studieförbundens utbildning av förtroendevalda*
att riksdagen med godkännande av vad som anförs i proposition 1985/86: 121 i denna del avslår motion 1985/86: 405 yrkande 5,

16. beträffande *produktion av läromedel*
att riksdagen med godkännande av vad som anförs i proposition 1985/86: 121 i denna del avslår motion 1985/86: 402 yrkande 2 i motsvarande del,

17. beträffande *konsumentverkets varuprovningens verksamhet*
att riksdagen med anledning av proposition 1985/86: 121 i denna del och motion 1985/86: 405 yrkande 3 i denna del och med avslag på motion 1985/86: 402 yrkande 2 i motsvarande del godkänner vad utskottet anfört om varuprovningens verksamheten,

18. beträffande *prismärkning på varor*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86: 409 i denna del, 1985/86:L225, 1985/86:L234 och 1985/86:L250,

19. beträffande *livsstilsreklam*
att riksdagen med godkännande av vad som anförs i proposition 1985/86: 121 i denna del avslår motion 1985/86: 402 yrkande 2 i motsvarande del och motion 1985/86: 405 yrkande 6,

20. beträffande *lagstiftning om könsdiskriminerande reklam*
att riksdagen med godkännande av vad som anförs i proposition 1985/86: 121 i denna del avslår motion 1985/86: 403,

21. beträffande *medel till utredning om könsdiskriminerande reklam*
att riksdagen med godkännande av vad som anförs i proposition 1985/86: 121 i denna del avslår motion 1985/86: 402 yrkande 2 i motsvarande del,

22. beträffande *marknadsföring av s. k. personlighetskurser*
att riksdagen med anledning av motion 1985/86: L280 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om behovet av att följa utvecklingen på området och att vidta erforderliga åtgärder,

23. beträffande *kommersialiseringen av julfirandet*
att riksdagen avslår motion 1985/86: L204,

24. beträffande *forskning vid universitet och högskolor*
att riksdagen med godkännande av vad som anförs i proposition 1985/86: 121 i denna del avslår motion 1985/86: 402 yrkande 2 i motsvarande del,

25. beträffande *konsumentteknisk forskning*
att riksdagen med godkännande av vad som anförs i proposition 1985/86: 121 i denna del avslår motion 1985/86: Ub840 yrkande 3.
26. beträffande *standardiserad varuinformation*
att riksdagen med godkännande av vad som anförs i proposition 1985/86: 121 i denna del avslår motionerna 1985/86: 405 yrkande 7 och 1985/86: L284.
27. beträffande *datakommunikation inom konsumentinformationen*
att riksdagen med godkännande av vad som anförs i proposition 1985/86: 121 i denna del avslår motion 1985/86: 405 yrkandena 8 och 11 i denna del och motion 1985/86: L260.
28. beträffande *bredare produktinformation*
att riksdagen med godkännande av vad som anförs i proposition 1985/86: 121 i denna del avslår motionerna 1985/86: 401 och 1985/86: 407.
29. beträffande *rådet för frågor om handel och distribution*
att riksdagen godkänner vad utskottet med anledning av proposition 1985/86: 121 i denna del anfört om rådets verksamhet.
30. beträffande *varuförsörjningsplaner m. m.*
att riksdagen med anledning av proposition 1985/86: 121 i denna del och med avslag på motion 1985/86: 410 godkänner vad utskottet anfört därom.
31. beträffande *stöd till kommersiell service i glesbygd*
att riksdagen avslår motion 1985/86: 404 yrkande 7 och motion 1985/86: 405 yrkande 11 i denna del.
32. beträffande *brukaraspekter på produktutformningen*
att riksdagen med godkännande av vad som anförs i proposition 1985/86: 121 i denna del avslår motion 1985/86: 402 yrkande 2 i motsvarande del.
33. beträffande *stöd till utbyggnad av den lokala konsumentverksamheten*
att riksdagen avslår motion 1985/86: 406 yrkande 1.
34. beträffande *ansvaret för den lokala konsumentverksamheten*
att riksdagen med godkännande av vad som anförs i proposition 1985/86: 121 i denna del avslår motion 1985/86: 404 yrkande 2.
35. beträffande *stöd från konsumentverket till de lokala konsumentorganen*
att riksdagen med godkännande av proposition 1985/86: 121 i denna del avslår motion 1985/86: 404 yrkande 5.
36. beträffande *utbildning av konsumentvägledare*
att riksdagen med godkännande av proposition 1985/86: 121 i denna del avslår motion 1985/86: 404 yrkande 6.
37. beträffande *rådgivning till enskilda konsumenter*
att riksdagen godkänner vad utskottet med anledning av proposition 1985/86: 121 i denna del anfört.
38. beträffande *marknadsbevakning*
att riksdagen med godkännande av vad som anförs i proposition 1985/86: 121 i denna del avslår motion 1985/86: 405 yrkande 3 i motsvarande del.

39. *beträffande lokal reklamationshantering*
att riksdagen med godkännande av vad som anförs i proposition 1985/86: 121 i denna del avslår motionerna 1985/86: 400 yrkande 2 och 1985/86: 402 yrkande 1 i motsvarande del.

40. *beträffande förslaget till inriktning av konsumentpolitiken i övrigt*
att riksdagen godkänner den inriktning av konsumentpolitiken som förordas i proposition 1985/86: 121 i den mån den inte omfattas av vad utskottet hemställt ovan.

41. *beträffande omorganisation av konsumentverket*
att riksdagen godkänner huvuddragen i den omorganisation av konsumentverket som förordas i proposition 1985/86: 121.

42. *beträffande sammanslagning av statens pris- och kartellnämnd med konsumentverket*
att riksdagen avslår motion 1985/86: 402 yrkande 6.

43. *beträffande partssammansatt råd knutet till allmänna reklamationsnämnden*
att riksdagen med godkännande av vad som anförs i proposition 1985/86: 121 i denna del avslår motionerna 1985/86: 402 yrkande 3, 1985/86: 404 yrkande 8 och 1985/86: 405 yrkande 10.

44. *beträffande anslag till allmänna reklamationsnämnden*
att riksdagen med anledning av proposition 1985/86: 100 bilaga 9 punkt C 5 och proposition 1985/86: 121 i denna del samt motionerna 1985/86: 400 yrkande 1 i denna del, 1985/86: 402 yrkande 5, 1985/86: 405 yrkande 13 och 1985/86: 406 yrkande 2 till *Allmänna reklamationsnämnden* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 8 824 000 kr.,

45. *beträffande höjning av reklamskatt*
att riksdagen avslår motion 1985/86: 406 yrkande 3.,

46. *beträffande anslag till konsumentverket*
att riksdagen med anledning av proposition 1985/86: 100 bilaga 9 punkt C 4 och med bifall till proposition 1985/86: 121 i denna del samt med avslag på motionerna 1985/86: 400 yrkande 1 i denna del, 1985/86: 402 yrkande 4 och 1985/86: 405 yrkande 12 till *Konsumentverket* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 50 001 000 kr.,

47. *beträffande krigsleksaker*
att riksdagen avslår motion 1985/86:L231.

48. *beträffande kontokortskrediter*
att riksdagen avslår motion 1985/86:L241 yrkandena 1–3.

Stockholm den 16 maj 1986

På lagutskottets vägnar

Per-Olof Strindberg

Närvarande: Per-Olof Strindberg (m), Lennart Andersson (s), Owe Andréasson (s), Stig Gustafsson (s), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Inga-Britt Johansson (s), Allan Ekström (m), Bengt Kronblad (s), Inger Hestvik (s), Bengt Harding Olson (fp), Gunnar Thollander (s), Berit Löfstedt (s), Ewy Möller (m) och Kersti Johansson (c).

1. Allmänna synpunkter (mom. 1)

Pär-Olof Strindberg, Allan Ekström och Ewy Möller (alla m) anser att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 9 med "Den konsumentpolitik" och slutar på s. 10 med "följande avsnittet" bort ha följande lydelse:

Den konsumentpolitik som bedrivits sedan år 1972 har enligt propositionen varit framgångsrik, men – medges det – inte helt utan brister. Utskottet anser det därför i och för sig värdefullt att riksdagen nu efter snart 15 år får ta ställning till ett förslag om konsumentpolitikens mål och inriktning. Förslagen bygger på konsumentpolitiska kommitténs betänkande.

Kommitténs betänkande med förslag till den framtida konsumentpolitikens inriktning har under remissbehandlingen blivit föremål för en ganska omfattande kritik. Dels har kritiserats bristen på mer djupgående analyser av det hittills bedrivna konsumentpolitiska arbetet och avsaknaden av en mer framtidsinriktad analys av förutsättningarna för konsumentpolitiken. Dels har beklagats att kommittén redovisat en så omfattande oenighet också i bedömningen av centrala frågor. Enligt utskottets mening får kritiken anses riktig då det hade varit värdefullt om en mer djupgående analys av konsumentpolitiken hade kunnat göras.

Utskottet beklagar att propositionen till följd härav inte baseras på ett mera genomarbetat förslag. Ett långsiktigt beslut om konsumentpolitikens framtida inriktning borde ha grundats på ett underlag som haft en bredare förankring.

2. Marknadsekonomi och konkurrenspolitik (mom. 2)

Pär-Olof Strindberg, Allan Ekström och Ewy Möller (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 12 med "I sitt" och slutar på s. 13 med "begärda uttalandena" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att samverkan mellan kompetenta konsumenter och ansvarskännande producenter utgör den främsta vägen för att uppnå konsumentpolitikens mål.

Konkurrens i en marknad som präglas av mångfaldens utbud ger konsumenter tillgång till varor och tjänster, som prissätts till för konsumenterna förmånligast möjliga priser. Flera miljoner konsumenters i köp uttryckta önskemål påverkar producenterna på långt mera överlägset sätt än påbud från olika statliga myndigheter.

Konsumenterna har enligt utskottets mening rätt att fordra att de varor som utbjuds på marknaden erbjuder god produktsäkerhet. Samhället bör ställa resurser till förfogande för att säkerställa att producenterna fyller sitt ansvar såvitt gäller produkters och varors säkerhet och lämplighet för det ändamål för vilket de erbjuds till marknaden. Härutöver bör, menar utskottet, samhällets insatser inom det konsumentpolitiska området koncentreras till att säkerställa att det marknadsekonomiska systemet genom konkurrensbefrämjande regelgivning stärks och utvecklas – inte minst

inom den offentliga sektorn. Vidare bör samhället tillhandahålla sådan utbildning som utvecklar den svenske konsumenten till att få en kritisk och granskande syn på utbudet på marknaden.

En framsynt konsumentpolitik skall, anser utskottet, syfta till att inrikta de samhälleliga insatserna på områden där de verkligen behövs för att skydda dem som kan komma att inta en svagare ställning. En sådan insats bör ske främst inom ramen för marknadsföringslagen och avtalsvillkorslagen samt genom branschvisa överenskommelser med näringsidkarnas organisationer.

dels att utskottet under moment 2 bort hemställa

2. beträffande *marknadsekonomi och konkurrenspolitik* att riksdagen med bifall till motion 1985/86: 402 yrkande I i denna del och med anledning av proposition 1985/86: 121 i motsvarande del och motion 1985/86:405 yrkande II i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i fråga om marknadsekonomi och konkurrenspolitik.

3. Marknadsekonomi och konkurrenspolitik (mom. 2)

Ulla Orring och Bengt Harding Olson (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 12 med "I sitt" och slutar på s. 13 med "begärda uttalandena" bort ha följande lydelse:

Lagutskottet vill betona att konsumentpolitiken skall bedrivas inom marknadsekonomin ram. Detta sker bäst genom att främja en effektiv konkurrens, vidgad frihandel samt avreglering av en rad sektorer. Att från centralt håll försöka styra resursfördelningen skadar endast marknadsekonomin och ytterst konsumenterna.

Utskottet vill därför i likhet med motionärerna i motion 405 betona att det inte ligger i konsumenternas intresse att, såsom i propositionen föreslås, förstärka den "svenska modellen" för konsumentinflytande som bygger på ett samarbete mellan det allmänna, näringslivet, konsumentkooperationen, fackföreningarna och de politiska partierna. Ett sådant avsteg från marknadsprissättning leder endast till välfärdsförluster till följd av marknadsojämvikt. Den inflexibilitet som ett sådant system leder till förorsakar enligt utskottet höga transaktions- och administrationskostnader, en ineffektiv konsumtionsfördelning, utebliven automatisk produktionsanpassning till efterfrågeförändringar, bristande information om marknadsefterfrågans faktiska storlek med åtföljande svårigheter för produktionsplanering osv.

Utskottet ser också med oro på den utsvällning av regleringskomplexet som skett inom t. ex. bostads-, transport- och jordbrukssektorn. Inom dessa sektorer har goda kontakter med statstjänstemän, politiker och fackföreningsledare blivit viktigare för ett företags framgång än företagsledningens förmåga att sköta produktion och marknadsföring. Som ett led i konsumentpolitiken bör, enligt utskottet, en avreglering av dessa sektorer ske.

Regeringen har sedan regeringsskiftet, med hjälp av statens pris- och kartellnämnd, flitigt tillämpat prisregleringar. Sådana ständiga ingrepp innebär, enligt utskottet, att prismetanismen sätts ur spel med åtföljande välfärdstförluster. Därför bör prisregleringsmöjligheten avskaffas.

I en väl fungerande marknadsekonomi tillåts konsumenterna via sina köp styra produktionen i enlighet med egna preferenser. De riktlinjer som fastställs av riksdagen bör därför, enligt utskottets mening, syfta till att stärka marknadsekonomins funktionssätt.

Vissa "marknadsimperfectioner" är dock ofrånkomliga. Det är därför angeläget att dels definiera dessa fenomen, t. ex. externa effekter, kollektiva varor, naturliga monopol och andra hinder för flertalskonkurrens, dels att i varje enskilt fall undersöka varför marknadsekonomi saknar förmåga att handskas med dessa problem. Utskottet vill dock poängtera att kostnaden för att ingripa i ekonomin alltid skall vägas mot kostnaden för marknadsmisslyckandet.

Vidare är utskottet medvetet om att bristande information om varors priser, egenskaper och existens kan leda till felaktiga konsumtionsval. Den oreglerade marknadsekonomi kan inte alltid förväntas generera tillräcklig information på ett effektivt sätt. Informationsproduktionens stordriftsfördelar motiverar dessutom i viss utsträckning en centraliserad informationsverksamhet. Därför bör samhällets arsenal för att förstärka marknadsekonomins funktionssätt inkludera egen informationsproduktion, lagstiftning beträffande otillbörlig marknadsföring, påbud om varudeklaration och utbildning av konsumenter. Utskottet vill dock i det här sammanhanget understryka att all informationsinsamling och nyttjandet av densamma är resurskrävande varför fullständig information knappast är förenlig med samhällsekonomisk effektivitet. Riksdagen bör därför, enligt utskottet, ha en rimlig ambitionsnivå vad beträffar samhällets insatser inom detta område.

Brist på konkurrens inom en bransch leder till att företagen producerar för lite till för höga kostnader, vilket nästan alltid skadar konsumenten. Vad beträffar s. k. naturliga monopol bör man, enligt utskottet, undvika att förstärka produktionen. I stället bör man genom ett anbudsförfarande ordna det så att flera företag konkurrerar om rätten att ensam producera varan varvid tidsbegränsad koncession ges åt det företag som lämnar det bästa anbudet. Generellt sett bör dock som framhålls i motion 405, konsumentpolitiken bedrivas med konkurrens- och marknadsföringslagarna som främsta instrument.

Utskottet vill i detta avsnitt avslutningsvis understryka frihandels roll som skapare av ekonomisk välfärd. Det i motion 405 framställda yrkande 1 om en vidgad frihandel har överlämnats till näringsutskottet. Lagutskottet avstår därför från att närmare kommentera uttalandena i motion 405 om en fortsatt liberalisering av handeln.

Vad utskottet ovan anfört bör med bifall till motion 405 i denna del ges regeringen till känna.

dels att utskottet under moment 2 bort hemställa

2. beträffande *marknadsekonomi och konkurrenspolitik* att riksdagen med bifall till motion 1985/86: 405 yrkande 11 i denna del och med anledning av proposition 1985/86: 121 i motsvarande del och motion 1985/86: 402 yrkande 1 i denna del ger regeringen till känna vad utskottet anfört i fråga om marknadsekonomi och konkurrenspolitik.

4. Marknadsekonomi och konkurrenspolitik (mom. 2)

Martin Olsson och Kersti Johansson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 12 med "I sitt" och slutar på s. 13 med "begärda uttalandena" bort ha följande lydelse:

I den avvikande mening, som de icke-socialistiska ledamöterna fogat till näringsutskottets yttrande, framhålls att man uppskattar att regeringen i propositionen ansluter sig till marknadsekonomin principer. Detta sker enligt dessa ledamöter emellertid med en oroväckande betoning av brister i det marknadsekonomiska systemet, vilka skulle legitimera olika slags ingrepp, bl. a. etableringskontroll, som är oförenliga med ett mer konsekvent marknadsekonomiskt synsätt.

Lagutskottet vill från sina utgångspunkter understryka vad som anförs i den avvikande meningen om en fungerande marknadsekonomis betydelse för konsumentpolitiken. Fri konkurrens, fri prisbildning och näringsfrihet, främst rätten att starta nya företag, utgör viktiga förutsättningar för ett fritt konsumtionsval, för hög produktkvalitet och för rimliga konsumentpriser och är därför av avgörande betydelse ur konsumentpolitiska synpunkter.

Det svenska välståndet grundar sig i mycket hög grad på det marknadsekonomiska systemet. Detaljregleringar och centralstyrning kan vara utvecklingshämmande. Men även marknadsekonomin har vissa svagheter och brister. Skillnaderna i makt och inflytande kan skapa sociala klyftor och leda till koncentration både geografiskt och inflytandemässigt. Marknadsekonomin är inte heller alltid känslig för sociala faktorer och nödvändigheten av hänsynstagande till miljöförhållanden och behovet av resurs-hushållning.

Inom näringslivet har många mindre och medelstora företag slagits ut och storföretag bildats bl. a. genom företagssammanslagningar. Utvecklingen mot allt större företag har lett till att multinationella företag behärskar stora delar av marknaden inom länderna och internationellt.

Som framhålls i motion 404 (c) ligger det i konsumenternas intresse att utvecklingen mot allt större företag och koncernbildningar begränsas och att mindre och medelstora företag kan fortleva och konkurrera på sunda villkor. Härigenom kan man åstadkomma en decentraliserad produktion och ge alla invånare god service.

Det ekonomiska system som bäst främjar en fortsatt välståndspolitik i vid bemärkelse och därmed även för alla grupper och över hela landet en positiv konsumentpolitik är enligt lagutskottet ett marknadsekonomiskt

system med olika typer av företag som konkurrerar på lika villkor och som genom lagstiftning och samhällsorgans åtgärder och stöd verkar inom ramen för sociala, miljömässiga och regionalpolitiska hänsynstaganden.

Denna inriktning av marknadsekonomi och konkurrenspolitik bör enligt utskottet utgöra en utgångspunkt för konsumentpolitiken, vilket riksdagen i anledning av propositionen och motionerna 402 och 405 bör ge regeringen till känna.

dels att utskottet under moment 2 bort hemställa

2. beträffande *marknadsekonomi och konkurrenspolitik*

att riksdagen med anledning av proposition 1985/86: 121 och motionerna 1985/86:402 yrkande 1 i denna del och 1985/86:405 yrkande 11 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Decentraliserad produktion (mom. 3)

Martin Olsson och Kersti Johansson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 13 med "I yttrandet" och slutar på s. 14 med "motion 404" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottets majoritet har i sitt yttrande på anförda skäl avstyrkt bifall till yrkande 10 i motion 404.

Centerens ledamöter i näringsutskottet har i en avvikande mening till fullo instämt med motionärerna. Den påtagliga koncentration till färre och större enheter som kännetecknar industrin och även handeln är enligt den avvikande meningen ett hot mot väsentliga konsumentintressen. Möjligheterna till insyn i och påverkan på företagets verksamhet minskas. Förlängda transportvägar medför ökade kostnader för konsumenterna. Kommunerna och orter som drabbas av företagssammanslagningar och företagsnedläggelser får svårt att ge sina invånare god service. Enligt centerledamöterna talar alltså många skäl för att stimulans till lokal produktion och till decentralisering av produktionsresurserna bör anges som en av de styrande principerna för konsumentpolitiken. I den avvikande meningen förordas att riksdagen med anledning av motion 404 bör göra ett uttalande till regeringen av denna innebörd.

Lagutskottet kan helt ansluta sig till vad som anförs i den avvikande meningen och tillstyrker följaktligen bifall till motion 404 yrkande 10.

dels att utskottet under moment 3 bort hemställa

3. beträffande *decentraliserad produktion*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86: 404 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om vikten av decentraliserad produktion.

6. Decentraliserad produktion (mom. 3)

Per-Olof Strindberg (m), Ulla Orring (fp), Allan Ekström (m), Bengt Harding Olson (fp) och Ewy Möller (m) anser att den del av utskottets yttrande

I en till näringsutskottets yttrande fogad avvikande mening framhålls att ett väsentligt konsumentintresse är att det skapas goda förutsättningar för redan etablerade mindre företag och att nyföretagande stimuleras. För effektiv konkurrens krävs enligt den avvikande meningen många fristående företag med olika storlek och ägarformer. Moderata samlingspartiet och folkpartiet har i olika sammanhang redovisat förslag som innebär generell förbättrade villkor för näringslivet, inte minst för de mindre och medelstora företagen. Enligt den avvikande meningen utgör en näringspolitik baserad på sådana åtgärder den bästa grunden för att motverka en för konsumenterna skadlig koncentration i näringslivet och för att främja konkurrens och mångfald.

Lagutskottet kan helt ansluta sig till vad som anförs i den avvikande meningen. Med hänsyn till det anförda kan utskottet inte ställa sig bakom yrkande 10 i motion 404.

7. Konsumenterna och den offentliga sektorn (mom. 4)

Per-Olof Strindberg (m), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Allan Ekström (m), Bengt Harding Olson (fp), Ewy Möller (m) och Kersti Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 16 börjar med "Med anledning" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är en allvarlig brist i propositionen att den offentliga sektorn fått en sådan undanskymd plats. Visserligen kommer de statliga företagen och de affärsdrivande verken att omfattas av förslagen i propositionen men det innebär likväl att den största delen av den offentliga varu- och tjänsteproduktionen står utanför. En sådan begränsning är allvarlig eftersom den undantagna sektorn inte kan nås med konsumentpolitiska åtgärder.

Självfallet kan inte alla samhällsproblem hänföras till konsumentpolitiken. Viss verksamhet måste exklusivt tillkomma det offentliga. Den offentliga varu- och tjänsteproduktionen borde emellertid i väsentligt högre grad än i dag kunna drivas i konkurrens med de privata företagen och omfattas av samma konsumentpolitiska åtgärder och ingripanden som den privata marknaden. En sådan konkurrens skulle enbart innebära fördelar för konsumenterna. Dels skulle de få fler alternativ att välja mellan, dels skulle kvaliteten på den offentliga sektorns produktion höjas.

När det gäller sådan offentlig produktion som av olika skäl dock måste stå utanför konkurrensen med den privata marknaden och som inte omfattas av de konsumentpolitiska åtgärderna är det, som framhålls i motion 405, angeläget att man på andra sätt söker öka konsumentinflytandet och förbättra servicen till konsumenterna, exempelvis genom inrättandet av särskilda referensgrupper. Utskottet delar också uppfattningen att det finns skäl att se över konsumentinflytandet i de statliga affärsdrivande verken även om de omfattas av konsumentpolitiken.

Vad utskottet sålunda anfört bör med bifall till motionerna 402, 404 och 405 i denna del ges regeringen till känna. LU 1985/86: 34

dels att utskottet under moment 4 bort hemställa

4. *beträffande konsumenterna och den offentliga sektorn*
att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86: 402 yrkande 1 i denna del, 1985/86: 404 yrkande 9 och 1985/86: 405 yrkande 2 och med avslag på proposition 1985/86: 121 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om konsumenternas inflytande på den offentliga sektorn.

8. Regleringar inom den offentliga sektorn (mom. 5)

Per-Olof Strindberg (m), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Allan Ekström (m), Bengt Harding Olson (fp), Ewy Möller (m) och Kersti Johansson (c) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar med "Lagutskottet vill" och slutar med "de s. k. intensivmyndigheterna" hade bort utgå.

9. Konsumentråd med forum för folkrörelser (mom. 6)

Per-Olof Strindberg (m), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Allan Ekström (m), Bengt Harding Olson (fp), Ewy Möller (m) och Kersti Johansson (c) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar med "Att det" och slutar med "konsumentpolitiska frågor" hade bort utgå.

10. Frivillig konsumentverksamhet (mom. 7)

Ulla Orring och Bengt Harding Olson (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på sid. 20 med "Enligt utskottets" och slutar på s. 21 med "inte erforderligt" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill starkt betona värdet och behovet av en konsumentrörelse som står fri från alla andra intressen än rena konsumentintressen. Därför är det enligt utskottets mening synnerligen angeläget att krafttag vidtas för att stimulera framväxten av en sådan konsumentrörelse och att åtgärder vidtas såväl av konsumentverket som kommunerna. Konsumentverket kan därvid utarbeta tips och råd för bildandet av lokala konsumentgrupper och för sådana grupperns arbetsområden och arbetsformer. Verket bör även hjälpa till med konsumentmaterial men också främja en medverkan från lokala representanter för konsumentgrupper i lämpliga projekt och utredningar. Vidare bör konsumentverket stimulera till initiativ från kommunernas sida, och kommunerna bör aktivt uppmuntra bildandet av lokala konsumentgrupper. Dessutom skulle det vara värdefullt att skapa öppna direktkanaler mellan den fria rörelsen och de offentliga myndigheterna.

Ekonomiskt stöd krävs i viss omfattning för att nå målet. Konsumentverket får här använda de särskilda medel som enligt propositionen före-

slås tillföras verket för detta ändamål. Sådant stöd bör generöst lämnas till en ny framväxande konsumentrörelse. För framtiden bör man överväga att införa någon form av specialdestinerat stöd både från centralt och kommunalt håll.

Vad utskottet ovan anfört bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under moment 7 bort hemställa

7. beträffande *frivillig konsumentverksamhet*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:405 yrkande 11 i denna del och proposition 1985/86: 121 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en fri konsumentrörelse.

11. Stöd till frivillig konsumentverksamhet (mom. 8)

Per-Olof Strindberg, Allan Ekström och Ewy Möller (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 21 börjar med "När det" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Vad därefter angår det särskilda konsumentråd, som bildats av KF m. fl. det socialdemokratiska partiet närstående organisationer och som särskilt harangeras i propositionen, delar utskottet den uppfattning som kommit till uttryck i motion 402 om det olämpliga i att konsumentverket skall tillföras särskilda medel som sedan skall styras vidare bl. a. till detta råd. De medel som inom konsumentverket kan frigöras för ett angeläget stöd till de frivilliga organisationerna måste komma de resurssvaga organisationerna till del och inte organisationer med en stark ekonomisk bärkraft. Utskottet tillstyrker därför med bifall till motion 402 i denna del att regeringen ges till känna att konsumentverket inte bör använda medel till frivilligorganisationerna till stöd till det nämnda konsumentrådet.

dels att utskottet under moment 8 bort hemställa

8. beträffande *stöd till frivillig konsumentverksamhet*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:402 yrkande 2 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om att stöd inte bör ges till det av vissa organisationer bildade konsumentrådet.

12. Stöd till hushållningssällskapens hemkonsulentverksamhet (mom. 9)

Martin Olsson och Kersti Johansson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 23 med "Utskottet understryker" och slutar på s. 24 med "yrkandena 3 och 4" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser det angeläget att det påbörjade samarbetet mellan konsumentverket och hushållningssällskapen kan fortsätta och breddas. Härigenom kan också samhället på bästa sätt ta till vara den resurs för konsumentrådgivning som finns hos hushållningssällskapens hemkon-

sulenter. Att behovet av sådan rådgivning är stort framgår bl. a. av att dessa hemkonsulenter fått en kraftigt ökad arbetsbörda efter det att den statliga hemkonsulentverksamheten tyvärr hade avvecklats. För att det ökade samarbetet med konsumentverket skall kunna komma till stånd fordras emellertid att hushållningssällskapen får statligt stöd härtill. Enligt utskottets mening är ett sådant stöd rimligt också av den anledningen att hushållningssällskapens hemkonsulenter kommit att få ta över en del av den verksamhet som tidigare bedrevs av länsstyrelsernas hemkonsulenter.

När det gäller frågan om finansiering finns olika förslag i motionerna. Utskottet anser den bästa lösningen vara att riksdagen som föreslås i motionerna 404 och L252 begär förslag till särskild medelsanvisning. Härigenom är också motion L242 tillgodosedd. Däremot kan utskottet inte biträda yrkandet i motion L281 att ett särskilt statsbidrag skall finansieras genom medel från handelsödsels- och växtskyddsmedelsavgifter.

dels att utskottet under moment 9 bort hemställa

9. beträffande *stöd till hushållningssällskapens hemkonsulentverksamhet*

att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:404 yrkandena 3 och 4 och 1985/86:L252, med anledning av motionerna 1985/86:L242 och 1985/86:L281 yrkande 1 och med avslag på motion 1985/86:L281 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om hushållningssällskapens hemkonsulentverksamhet och statliga medel för denna verksamhet.

13. Undervisning i konsumentfrågor i gymnasieskolan (mom. 12)

Martin Olsson och Kersti Johansson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 30 börjar med "Utbildningsutskottet vill" och slutar med "motion 404 yrkande 1" bort ha följande lydelse:

I en till utbildningsutskottets yttrande fogad avvikande mening anför centerens ledamöter i utskottet att de delar motionärernas uppfattning om att det är viktigt med en god utbildning i konsumentfrågor, oavsett linjeval. Undervisning, såväl teoretisk som praktisk, i konsumentkunskap bör därför enligt den avvikande meningen i någon form ingå på gymnasieskolans alla linjer. Detta kan ske antingen genom att konsumentkunskap läggs in som ett särskilt ämne eller genom att vissa moment av konsumentkunskap läggs in i redan befintliga ämnen. I den avvikande meningen förordas att SÖ bör få regeringens uppdrag att närmare utreda hur undervisning i konsumentfrågor på ett lämpligt sätt skall kunna föras in i utbildningen på olika linjer inom gymnasieskolan.

Lagutskottet ansluter sig till vad som anförs i den avvikande meningen och tillstyrker följaktligen bifall till motion 404 yrkande 1.

dels att utskottet under moment 12 bort hemställa

12. beträffande *undervisning i konsumentfrågor i gymnasieskolan*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:404 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna att skolöverstyrelsen bör ges i uppdrag att närmare utreda hur undervisning i konsumentfrågor på ett lämpligt sätt skall kunna föras in i utbildningen på olika linjer inom gymnasieskolan.

14. Förlängning av konsumtionslinjen (mom. 13)

Ulla Orring (fp), Martin Olson (c), Bengt Harding Olson (fp) och Kersti Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 30 som börjar med "Lagutskottet anser" och slutar med "av utskottet" bort ha följande lydelse:

I en till utbildningsutskottets yttrande fogad avvikande mening finner folkpartiets och centerns ledamöter i utskottet att den uppläggning med en förlängning av konsumtionslinjen som motionärerna förordar är väl värd att pröva inom ramen för den försöksverksamhet som kan vara att vänta som en följd av ÖGY:s förslag. En sådan försöksverksamhet kan enligt den avvikande meningen bli ett komplement till bl. a. den introduktionsutbildning som ÖGY har föreslagit för exempelvis en del av de elever som i dag söker till olika konsumtionsutbildningar. I den avvikande meningen förordas att det anförda ges regeringen till känna.

Lagutskottet ansluter sig till vad som anføres i den avvikande meningen och tillstyrker följaktligen bifall till motion 405 yrkande 4.

dels att utskottet under moment 13 bort hemställa

13. beträffande förlängning av konsumtionslinjen

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:405 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om försöksverksamhet med konsumtionsutbildning.

15. Ökat ekonomisk stöd till studieförbundens utbildning av förtroendevalda (mom. 15)

Per-Olof Strindberg (m), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Allan Ekström (m), Bengt Harding Olson (fp), Ewy Möller (m) och Kersti Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på som s. 32 börjar med "I likhet" och slutar med "motion 405 yrkande 5" bort ha följande lydelse:

I en till utbildningsutskottets yttrande fogad avvikande mening anför moderata samlingspartiets och folkpartiets ledamöter att kommunerna enligt deras mening bör i det här fallet, liksom när det gäller övrig förtroendemannautbildning, själva stå för utbildningen i vad gäller såväl uppläggning som finansiering.

Lagutskottet kan ansluta sig till vad som anføres i den avvikande mening- en och tillstyrker följaktligen motion 405 yrkande 5 samt avstyrker bifall till proposition 121 i denna del.

dels att utskottet under moment 15 bort hemställa

15. beträffande *ökat ekonomiskt stöd till studieförbundens utbildning av förtroendevalda*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:405 yrkande 5 och med avslag på proposition 1985/86:121 i denna del som sin mening ger regeringen till känna att särskilda medel inte bör ges till studieförbunden för utbildning av förtroendevalda.

16. Produktion av läromedel (mom. 16)

Per-Olof Strindberg, Allan Ekström och Ewy Möller (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 32 med "Utskottet vill" och slutar på s. 33 med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna att konsumentverket bör avstå från att behandla frågor som naturligen inte hör hemma under verkets arbetsområde. Som exempel på en verksamhet som konsumentverket successivt bör avveckla och föra över till annan myndighet kan nämnas varuprovningens verksamheten vilket utskottet behandlar i det följande. Även när det gäller de läromedel och annat studiematerial som verket självt utarbetar bör verket enligt utskottets mening pröva om det inte är möjligt att minska den egna produktionen och i stället lägga ut den på andra, exempelvis förlag. Konsumentverkets huvuduppgift i detta sammanhang bör, som utskottet ser det, vara att initiera andra producenter att ta fram läromedel och att i förekommande fall lämna råd när det gäller hur studiematerialet lämpligen bör utformas. Vad utskottet sålunda anfört bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under moment 16 bort hemställa

16. beträffande *produktion av läromedel*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86: 402 yrkande 2 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om avveckling av produktion av läromedel.

17. Konsumentverkets varuprovningens verksamhet (mom. 17)

Per-Olof Strindberg, Allan Ekström och Ewy Möller (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 34 med "Utskottet delar" och slutar på s. 35 med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet ifrågasätter i likhet med motionärerna i motion 402 om det är eftersträvansvärt att konsumentverkets varuprovningens verksamhet vidareutvecklas och expanderar. Som motionärerna framhåller har verksamheten hittills främst avsett hushållskapitalvaror. Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är lämpligare att provningen av varor inom denna förhållandevis begränsade varugrupp successivt överförs till statens provningsanstalt. Enligt utskottets mening bör konsumentverket lägga ut provningar även på andra lämpliga provningsinstitutioner.

Utskottet kan sålunda ansluta sig till vad som anförs i motion 402 såvitt

nu är i fråga. Det anförda bör enligt utskottets mening ges regeringen till känna. LU 1985/86: 34

Vad utskottet anført ovan innebär att utskottet inte kan biträda de i motion 405 lämnade förslagen rörande konsumentverkets framtida varuprovningens verksamhet. Utskottet avstyrker följaktligen motion 405 i denna del.

dels att utskottet under moment 17 bort hemställa

17. beträffande *konsumentverkets varuprovningens verksamhet* att riksdagen med avslag på proposition 1985/86: 121 och motion 1985/86: 405 yrkande 3 i denna del samt med bifall till motion 1985/86: 402 yrkande 2 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført om konsumentverkets varuprovningens verksamhet.

18. Livsstilsreklam (mom. 19)

Per-Olof Strindberg (m), Ulla Örring (fp), Martin Olsson (c), Allan Ekström (m), Bengt Harding Olson (fp), Ewy Möller (m) och Kersti Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 41 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

Det ligger inom ramen för verkets allmänna uppgift att följa utvecklingen när det gäller reklam och annan marknadsföring. Några särskilda medel bör därför inte tillföras verket för granskning av "livsstilsreklamen". Utskottet tillstyrker följaktligen bifall till motionerna 402 och 405 i denna del.

dels att utskottet under moment 19 bort hemställa

19. beträffande *livsstilsreklam* att riksdagen med bifall till motion 1985/86: 402 yrkande 2 i denna del och motion 1985/86: 405 yrkande 6 samt med avslag på proposition 1985/86: 121 i motsvarande del godkänner vad utskottet anført.

19. Medel till utredning om könsdiskriminerande reklam (mom. 21)

Per-Olof Strindberg, Allan Ekström och Ewy Möller (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 43 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser för sin del att det lika litet som i fråga om livsstilsreklamen är rimligt att verket får särskilda medel för utredningsuppdraget beträffande könsdiskriminerande reklam. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet bifall till propositionens förslag i denna del och tillstyrker bifall till motion 402 i motsvarande del.

dels att utskottet under moment 21 bort hemställa

21. beträffande *medel till utredning om könsdiskriminerande reklam*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86: 402 yrkande 2 i denna del och med avslag på proposition 1985/86: 121 i motsvarande del godkänner vad utskottet anfört.

20. Forskning vid universitet och högskolor (mom. 24)

Per-Olof Strindberg, Allan Ekström och Ewy Möller (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 57 som börjar med "Med hänvisning" och slutar med "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

I en till utbildningsutskottets yttrande fogad avvikande mening finner de moderata ledamöterna i utskottet att uppgifter rörande forskning naturligen ankommer på forskningsråd och enskilda högskolor.

Lagutskottet stöder denna uppfattning och anser därför i likhet med motionärerna att konsumentverket inte skall syssla med frågor som rör konsumentforskning. Konsumentverket bör således inte tilldelas medel för denna uppgift.

dels att utskottet under moment 24 bort hemställa

24. beträffande *forskning vid universitet och högskolor*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86: 402 yrkande 2 i denna del och med avslag på proposition 1985/86: 121 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om att konsumentverket inte bör tilldelas medel för forskningsändamål.

21. Rådet för frågor om handel och distribution (mom. 29)

Per-Olof Strindberg (m), Ulla Orring (fp), Allan Ekström (m), Bengt Harding Olson (fp) och Ewy Möller (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 52 som börjar med "Lagutskottet delar" och slutar med "i rådet" bort ha följande lydelse:

I en till näringsutskottets yttrande bilagd avvikande mening framhålls att de kontakter mellan staten och näringslivet som är önskvärda när det gäller varu- och serviceförsörjningen inte får i onödan formaliseras på ett kostnadskrävande sätt. Från moderata samlingspartiets och folkpartiets sida har i år som tidigare riktats kritik mot regeringens användning av olika råd och delegationer för sina kontakter med näringslivet (NU 1985/86: 14 res. 1). Riksdagen har, sägs det vidare i den avvikande meningen, uppmanats att uttala sig för en successiv avveckling av sådana organ och att reducera det anslag varmed deras verksamhet finansieras. Detta gäller inte minst det ganska nyinrättade rådet för frågor om handel och distribution. Med hänvisning till att riksdagen i dagarna har sagt nej till de båda partiernas generella krav beträffande de nämnda råden föreslås i den avvikande meningen att riksdagen inom ramen för detta ärende gör en framställning till regeringen om att det nu aktuella rådet skall avskaffas.

Lagutskottet kan helt ansluta sig till vad som anförs i den avvikande meningen och tillstyrker följaktligen att en framställning till regeringen görs om att det aktuella rådet skall avskaffas.

dels att utskottet under moment 29 bort hemställa

29. beträffande rådet för frågor om handel och distribution

att riksdagen med avslag på proposition 1985/86: 121 i denna del begär att regeringen avvecklar rådet för frågor om handel och distribution.

22. Varuförsörjningsplaner m. m. (mom. 30)

Per-Olof Strindberg (m), Ulla Orring (fp), Allan Ekström (m), Bengt Harding Olson (fp) och Ewy Möller (m) anser att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 52 med "Vad gäller" och slutar på s. 53 med "näringsutskottets uppfattning" bort ha följande lydelse:

Vad gäller åtgärder för att påverka varu- och serviceförsörjningens strukturutveckling på det lokala planet hänvisar näringsutskottets majoritet i sitt yttrande till vad utskottet i sitt yttrande NU 1985/86: 3 y till bostadsutskottet anfört om regeringens förslag (prop. 1985/86: 1) till ny plan- och bygglag (PBL). Näringsutskottets majoritet anser att de i yttrandet till bostadsutskottet anförda synpunkterna är tillämpliga också på motion 410 som därför enligt majoritetens mening inte bör föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Minoriteten i näringsutskottet hänvisar å sin sida i en avvikande mening till vad som från moderata samlingspartiets och folkpartiets sida har anförts i näringsutskottets yttrande till bostadsutskottet. Vad som i propositionen uttalades om möjligheter att genom planbestämmelser m. m. hindra olika etableringar, särskilt inom handeln med livsmedel, öppnade enligt dessa partiers mening på ett olyckligt sätt vägen för en ökad reglering. Tillkomsten av nya konkurrenskraftiga butiksformer har, underströks det i polemik mot propositionen, stor betydelse för att öka produktiviteten inom handeln. Försöken att bromsa detaljhandelns utveckling genom regleringar gynnade varken branschens eller konsumenternas intressen. Detaljplaner borde alltså inte kunna användas för att styra utvecklingen inom handeln. I konsekvens med det sagda avvisades också förslaget i den då aktuella motionen (s) att det skulle vara en obligatorisk uppgift för kommunerna att upprätta varuförsörjningsplaner inom ramen för en total serviceplanering.

Lagutskottet ansluter sig till de synpunkter som lämnas i den avvikande meningen och anser att dessa är tillämpliga också på motion 410.

23. Stöd till kommersiell service i glesbygd (mom. 31)

Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Bengt Harding Olson (fp) och Kersti Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 54 som börjar med "I likhet" och slutar med "berörda delar" bort ha följande lydelse:

Trots de ställningstaganden som sålunda gjorts till förmån för ett bevarat glesbygdsstöd anser lagutskottet mot bakgrund bl. a. av den ringa förståelse för betydelsen av stödet till kommersiell service i glesbygd som konsumentpolitiska kommitténs förslag vittnade om att det finns fullt fog för ett uttalande av riksdagen om att detta stöd i enlighet med motionärernas önskemål måste bevaras också på längre sikt.

dels att utskottet under moment 31 bort hemställa

31. beträffande *stöd till kommersiell service i glesbygd*
att riksdagen med bifall till motion 1985/86:404 yrkande 7 och med anledning av motion 1985/86:405 yrkande 11 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om betydelsen av ett bevarat glesbygdsstöd.

24. Brukaraspekter på produktutformningen (mom. 32)

Per-Olof Strindberg (m), Ulla Orring (fp), Allan Ekström (m), Bengt Harding Olson (fp) och Ewy Möller (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 56 som börjar med "Vad näringsutskottet" och slutar med "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

I en till näringsutskottets yttrande bilagd avvikande mening uttalas att motionärernas kritik mot regeringens förslag är välbefogad. Vad regeringen föreslår är, framhålls det i den avvikande meningen, i själva verket ett markant avsteg från marknadsekonomins principer. Konsumenternas behov och önskemål skall enligt propositionen komma till uttryck genom ställningstaganden av en myndighet, vilken måste skapa underlag för dessa genom en omfattande av staten finansierad verksamhet. Statsinflytande och byråkratisering i stället för marknadsorientering är enligt den avvikande meningen regeringens recept för samspelet mellan företagen och konsumenterna. I den avvikande meningen tas alltså avstånd från vad regeringen föreslår bl. a. om konsumentverkets verksamhet i nu berört hänseende.

Lagutskottet kan inte dela den uppfattning som framförs av näringsutskottets majoritet utan ansluter sig till vad som anförs i den avvikande meningen. Några särskilda medel bör således inte tillföras konsumentverket för att kunna tillgodose brukaraspekter. Utskottet tillstyrker följaktligen bifall till motion 402 yrkande 2 i aktuell del.

dels att utskottet under moment 32 bort hemställa

32. beträffande *brukaraspekter på produktutformningen*
att riksdagen med bifall till motion 1985/86:402 yrkande 2 i denna del och med avslag på proposition 1985/86:121 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om att i konsumentverkets arbetsuppgifter inte skall ingå att särskilt tillvarata brukaraspekter på produktutformning.

25. Rådgivning till enskilda konsumenter (mom. 37)

LU 1985/86: 34

Per-Olof Strindberg, Allan Ekström och Ewy Möller (alla m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 62 som börjar med "Den lokala" och slutar med "lokala konsumentverksamheten" bort ha följande lydelse:

Den lokala rådgivningen bör i sin tur kunna föras närmare konsumenten. Utskottet vill peka på företagets informationsansvar och möjligheterna till ökade egenåtgärder på informationsområdet. Ett ökat samarbete med de frivilliga organisationerna och olika konsumentgrupper bör också kunna minska behovet av rådgivning från konsumentvägledarnas sida.

26. Sammanslagning av statens pris- och kartellnämnd med konsumentverket (mom. 42)

Per-Olof Strindberg, Allan Ekström och Ewy Möller (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 68 som börjar med "I sitt" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet vidhåller i sitt yttrande sin ståndpunkt från tidigare år. I en till yttrandet bilagd avvikande mening finner de moderata ledamöterna i utskottet däremot att förslaget i motion 402 om en sammanslagning av SPK med konsumentverket är välmotiverat. I den avvikande meningen betonas att de invändningar som har framförts mot tidigare motionsyrkanden med samma syfte saknar tyngd. En konsumentpolitik inriktad på att fungera som ett medel att stärka marknadsekonomin och stimulera en fri konkurrens skulle enligt den avvikande meningen på ett naturligt sätt bäras upp av ett sammanhållet organ för pris-, konkurrens- och konsumentfrågor. Vid den i näringsutskottets yttrande omnämnda aviserade översynen av SPK:s organisation bör uppmärksamheten i första hand inriktas på en förändring enligt motionärernas förslag.

Lagutskottet delar den uppfattning som kommit till uttryck i motionen och i den avvikande meningen och tillstyrker följaktligen bifall till motion 402 yrkande 6.

dels att utskottet under moment 42 bort hemställa

42. *beträffande sammanslagning av statens pris- och kartellnämnd med konsumentverket*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86: 402 yrkande 6 begär att regeringen i besparingssyfte lägger fram förslag till en sammanslagning av statens pris- och kartellnämnd med konsumentverket.

27. Partssammansatt råd knutet till allmänna reklamationsnämnden (mom. 43)

Per-Olof Strindberg (m), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Allan Ekström (m), Bengt Harding Olson (fp), Ewy Möller (m) och Kersti Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 70 med "Utskottet vill" och slutar på s. 72 med "från utskottet" bort ha följande lydelse:

Vad gäller förslaget till inrättande av ett partssammansatt råd som skall knytas till reklamationsnämnden konstaterar utskottet att rådets arbetsuppgifter inte har preciserats på annat sätt än att rådet skall ge nämnden vägledning i vissa angivna s. k. policyfrågor. Utskottet ifrågasätter det rimliga i att detta slag av frågor som nämnden själv bör kunna handha skall läggas ut på ett särskilt råd med oklar kompetens. En sådan hantering leder endast till onödig byråkrati och kostnader som inte uppvägs av några vinster för konsumenterna. Enligt utskottets mening finns det också en betydande risk för att ett råd med ospecificerade arbetsuppgifter och opreciserat kompetensområde utvidgar sin aktionssfär till frågor som rådet under inga förhållanden får ägna sig åt, t. ex. frågor som har samband med nämndens behandling av enskilda tvister. Utskottet kan inte heller finna några skäl som talar för att rådet skall syssla med frågor som primärt ligger inom andra myndigheters, t. ex. konsumentverkets, ansvarsområde. Är en sådan fråga av policykaraktär eller är den eljest sådan att den bör bedömas av ett partssammansatt organ, är vederbörande myndighets styrelse det lämpliga forumet för frågans behandling.

Utskottet vill understryka att det givetvis är angeläget att de erfarenheter som görs i nämndens verksamhet vidareförs till andra konsumentorgan, t. ex. konsumentverket. Enligt vad utskottet erfarit sker redan i dag en sådan vidareföring från nämnden till konsumentverket. Det är därför angeläget att verkets organisation är sådan att dessa erfarenheter kan tas till vara i verkets arbete. Utskottet utgår också från att konsumentverket vidarebefordrar de erfarenheter och kunskaper som samlas hos nämnden till den lokala konsumentverksamheten. Det anförda visar att erfarenhetsåterföring och liknande inte behöver förmedlas genom ett särskilt råd.

Med hänvisning till det anförda kan utskottet inte biträda förslaget i propositionen att knyta ett partssammansatt råd till allmänna reklamationsnämnden. Det betyder samtidigt att utskottet tillstyrker bifall till motionerna 402, 404 och 405 i aktuell del.

dels att utskottet under moment 43 bort hemställa

43. beträffande *partssammansatt råd knutet till allmänna reklamationsnämnden*

att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86: 402 yrkande 3, 1985/86: 404 yrkande 8 och 1985/86: 405 yrkande 10 och med avslag på proposition 1985/86: 121 i motsvarande del som sin mening ger regeringens till känna vad utskottet anfört om att ett sådant råd inte skall inrättas.

28. Anslag till allmänna reklamationsnämnden (mom. 44)

Per-Olof Strindberg (m), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Allan Ekström (m), Bengt Harding Olson (fp), Ewy Möller (m) och Kersti Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 75 med "Utskottet anser" och slutar med "till reklamationsnämnden" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning som motionärerna och reklamationsnämndens ordförande gett uttryck för, nämligen att den decentraliserade reklamationshanteringen inte kan förväntas under i vart fall budgetåret 1986/87 leda till att tillströmningen av ärenden till nämnden minskar i någon nämnvärd grad. Utskottet anser mot bakgrund härav att det inte finns utrymme för den nedskärning i anslaget till nämnden som föreslås i propositionen. Då det dessutom är angeläget att nämnden kan upprätthålla nuvarande ambitionsnivå när det gäller ärendehantering och övrig verksamhet, vilket försvåras genom regeringens förslag, kan utskottet inte biträda förslaget till besparing under nämndens anslag. Ställningstagandet innebär att utskottet med bifall till motionerna 400, 402, 405 och 406 i aktuell del tillstyrker att riksdagen till allmänna reklamationsnämnden anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 700 000 kr. förhöjt anslag.

dels att utskottet under moment 44 bort hemställa

44. beträffande *anslag till allmänna reklamationsnämnden*

att riksdagen med anledning av proposition 1985/86: 100 bilaga 9 punkt C 5 och proposition 1985/86: 121 i motsvarande del samt med bifall till motionerna 1985/86: 400 yrkande 1 i denna del, 1985/86: 402 yrkande 5, 1985/86: 405 yrkande 13 och 1985/86: 406 yrkande 2 till *Allmänna reklamationsnämnden* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 9 124 000 kr.

29. Anslag till konsumentverket (mom. 46)

Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Bengt Harding Olson (fp) och Kersti Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 76 som börjar med "När det" och slutar med "finansdepartementets huvudtitel" bort ha följande lydelse:

Utskottet erinrar om att det i kompletteringspropositionen anförs att eventuella utgiftsökningar som ett utskott föreslår i fråga om ett anslag bör finansieras genom utskottets försorg. Inom lagutskottets beredningsområde finns inga andra möjligheter till finansiering av höjningen av anslaget till allmänna reklamationsnämnden än en reduktion av *anslaget till konsumentverket*. Sistnämnda anslag bör således reduceras med 700 000 kr. I övrigt föranleder förslaget till anslag till verket inga erinringar. Utskottet föreslår därför att anslaget till verket för nästa budgetår bestäms till 49 301 000 kr., vilket innebär att utskottet tillstyrker bifall till motionerna 400 och 405 i aktuell del.

dels att utskottet under moment 46 bort hemställa

46. beträffande *anslag till konsumentverket*

att riksdagen med anledning av proposition 1985/86: 100 bilaga 9 punkt C 4 och proposition 1985/86: 121 i motsvarande del samt motion 1985/86: 402 yrkande 4 och med bifall till motionerna 1985/86: 400 yrkande 1 i denna del och 1985/86: 405 yrkande 12 till *Konsu-*

mentverket för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 49 301 000 kr.

LU 1985/86: 34

30. Anslag till konsumentverket (mom. 46)

Per-Olof Strindberg, Allan Ekström och Ewy Möller (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 76 som börjar med "När det" och slutar med "finansdepartementets huvudtitel" bort ha följande lydelse:

Beträffande *anslaget till konsumentverket* anser utskottet att det saknas skäl för att ge konsumentverket de särskilda resurstillskott som regeringen föreslår. Som motionärerna i motion 402 framhåller bör finansieringen av de utgifter som kan föranledas av att verket får nya eller utökade arbetsuppgifter ske genom att resurser frigörs genom omfördelningar inom verket. Det är utskottets uppfattning att åtskilligt av vad verket i dag sysslar med så småningom bör kunna helt avvecklas. Mot bakgrund härav bedömer utskottet det som möjligt att – utan att för konsumenterna viktiga arbetsuppgifter behöver eftersättas – konsumentverket kan inom ramen för ett oförändrat anslag fullgöra sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt. Anslaget till verket bör därför bestämmas till det belopp som gäller för budgetåret 1985/86 eller 45 651 000 kr. Utskottet tillstyrker således bifall till motion 402 yrkande 4. Utskottet vill tillägga att den reducering av verkets anslag i förhållande till regeringens förslag som utskottet förordar väl finansierar den anslagshöjning som utskottet ovan förordat i fråga om allmänna reklamationsnämnden.

dels att utskottet under moment 46 bort hemställa

46. beträffande *anslag till konsumentverket*

att riksdagen med anledning av proposition 1985/86: 100 bilaga 9 punkt C 4 och proposition 1985/86: 121 i motsvarande del samt motionerna 1985/86: 400 yrkande 1 i denna del och 1985/86: 405 yrkande 12 samt med bifall till motion 1985/86: 402 yrkande 4 till *Konsumentverket* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 45 651 000 kr.

Särskilda yttranden

1. Undervisning i konsumentfrågor i grundskolan (mom. 11)

Ulla Orring och Bengt Harding Olson (båda fp) anför:

Enligt vår mening är det angeläget att höja kvaliteten på grundskolans undervisning i hemkunskap och därmed elevernas insikter i kost- och konsumentfrågor.

Vi noterar med tillfredsställelse såväl att skolöverstyrelsen utarbetat ett särskilt kommentarmaterial till stöd för hemkunskapsundervisningen som att konsumentverket för närvarande genomför en försöksverksamhet i Örebro län för att höja elevernas kunskap i konsumentfrågor. Härigenom

ökar naturligtvis förutsättningarna att förbättra kvaliteten i grundskole-elevernas konsumentkunskap. Därvid krävs dock att skolöverstyrelsen aktivt följer upp nämnda kommentarmaterials tillämpning i kommunerna och att konsumentverket utnyttjar vunna positiva erfarenheter av försöksverksamheten för att etablera en motsvarande verksamhet i hela landet.

Genom sådana åtgärder skulle man uppnå det angelägna målet att fördjupa ungdomarnas konsumentkunskaper och därmed väl förbereda dem för deras vuxenliv.

2. Bredare produktinformation (mom. 28)

Martin Olsson och Kersti Johansson (båda c) anför:

I motion 401 av Birgitta Hambræus (c) tas enligt vår mening synnerligen viktiga frågor upp, nämligen behovet av att berörda myndigheter i samarbete med intresseorganisationer och näringsliv utarbetar kriterier för en bredare information om etiska, sociala och ekologiska konsekvenser av olika varor och produktionsmetoder för att underlätta för konsumenterna att ta ansvar.

Genom utskottets skrivning och ställningstagande till propositionen och motionerna har – trots avslag på detta motionsyrkande främst med anledning av att resurser för närvarande saknas för att ålägga berörda myndigheter ytterligare uppgifter – ett viktigt steg tagits mot en konsumentpolitik som syftar till att skapa större etiskt, solidariskt och ekologiskt ansvar. Vi förutsätter att de i motionen framförda synpunkterna successivt skall få ökat beaktande såväl inom det konsumentpolitiska området som i övrigt utan att riksdagen nu gör något tillkännagivande i anledning av motionen.

3. Utbyggnad av den lokala konsumentverksamheten (mom. 33)

Per-Olof Strindberg, Allan Ekström och Ewy Möller (alla m) anför:

Utskottet understryker i betänkandet vikten av att en fortsatt, snabb utbyggnad av den lokala konsumentverksamheten sker. Vi vill betona att utskottets uttalande endast får ses som ett önskemål från utskottets sida och inte innebär något "pekfinger" åt kommunerna. Självfallet får kommunerna själva bestämma i vilken takt den lokala konsumentverksamheten skall byggas ut.

4. Synpunkter på utskottets yttrande

Per-Olof Strindberg, Allan Ekström och Ewy Möller (alla m) anför:

Vi har i ett flertal reservationer och särskilda yttranden redovisat från utskottsmajoriteten avvikande meningar. Det har dock inte varit möjligt att på *varje* punkt där vi icke helt delar utskottets formuleringar markera detta genom reservationer. Betänkandet innehåller därför skrivningar som vi inte helt ställer oss bakom. Vi har funnit det angeläget att ge detta till känna.

1985/86:13 y

om inriktningen av konsumentpolitiken
(prop. 1985/86:121 jämte följdmotioner)

Till lagutskottet

Lagutskottet har beslutat inhämta konstitutionsutskottets yttrande över proposition 1985/86:121 om inriktningen av konsumentpolitiken jämte de motioner som väckts med anledning av propositionen, allt såvitt rör frågor om den kommunala kompetensen.

Propositionen bygger huvudsakligen på konsumentpolitiska kommitténs betänkande (SOU 1985:32) Hushållning för välfärd. Den framtida konsumentpolitikens inriktning och remissbehandlingen av betänkandet. Propositionen innehåller bl. a. olika riktlinjer för konsumentpolitikens framtida inriktning. Det föreslås att denna politik blir tydligare inriktad på hushålls-ekonomiska frågor. Flera viktiga utvecklingslinjer utpekas. En av dessa gäller utveckling av den lokala verksamheten. I det sammanhanget läggs bl. a. fram förslag gällande inriktningen av kommunernas konsumentverksamhet angående hanteringen av reklamationsfrågor. Enligt propositionen bör kommunalt verksamma konsumentvägledare i ökad utsträckning kunna medla i reklamationsstvister.

Lagutskottets beslut att inhämta konstitutionsutskottets yttrande torde i första hand avse frågan om sistnämnda förslag rymms inom den s. k. kommunala kompetensen.

I ärendet föreligger elva motioner, av vilka två är av intresse i förevarande sammanhang. I motion 1985/86:400 av Allan Ekström (m) ifrågasätts om det i propositionen framlagda förslaget angående kommuns hantering av reklamationsfrågor faller inom den kommunala kompetensen. Motionären, som är starkt kritisk till att icke lagfarna konsumentvägledare skall kunna medla i reklamationsstvister, hemställer att riksdagen avslår förslaget i vad det ger konsumentvägledare befogenhet att hantera rättstvister mellan enskilda på grund av köp eller annan rättshandling. Även i motion 1985/86:402 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m) framförs kritik mot propositionens förslag i förevarande del. Motionärerna, som i och för sig anser att det borde vara möjligt för konsumentvägledare att i viss utsträckning lösa flera konsumentstvister, anser att denna möjlighet kraftigt överskattats i propositionen. Enligt motionärerna är det uppenbart att konsumentvägledarnas förutsättningar att lösa tvister är små med hänsyn till att de i allmänhet saknar den juridiska och tekniska kompetens som fördras. Med anledning av ett uttalande i propositionen om att tvister inte skall lösas mot någon parts önskan anger motionärerna att det inte kan uteslutas att konsumentvägledarna för att

erhålla medlingsuppdrag kan frestas att utöva påtryckningar på säljaren om att hota med publicering av fallet.

De lokala konsumentvägledarnas hantering av reklameringsfrågor grundar sig ytterst på ett riksdagsbeslut från 1975 (prop. 1975:40, NU 26, rskr. 170). Enligt vad som förutsattes genom detta beslut skulle konsumentvägledarnas ifrågasvarande uppgift i princip begränsas till rådgivning av olika slag. Utvecklingen har dock på vissa håll gått mot en mera aktiv insats från konsumentvägledarna. I konsumentpolitiska kommitténs i det tidigare omnämnda utredningsbetänkande föreslogs att vägledarna i ökad utsträckning borde kunna medla i reklameringsfrågor. Kommittén lade fram ett lagförslag, vari angavs att en kommun i sin konsumentpolitiska verksamhet i lämplig omfattning får låta konsumentvägledare vid rådgivning i reklameringsfrågor söka medverka till en uppgörelse mellan konsument och näringsidkare.

I propositionen anger föredragande statsrådet att han delar uppfattningen att konsumentvägledarna bör kunna agera mera aktivt för att lösa reklameringsfrågor lokalt än som förutsattes år 1975. Enligt statsrådets bedömning krävs emellertid inte lagstiftningsåtgärder.

I propositionen (s. 57) anförs att konsumentvägledarna i ökad utsträckning skall kunna medla i reklameringsstvister. De skall ha möjligheter att lägga fram förslag till uppgörelser i reklameringsfrågor. Det betonas att verksamheten inte skall ha karaktären av formell lösning av tvister. Det framhålls vidare att försök att lösa tvist inte får ske i strid med någon parts önskan. Enligt propositionen skall de principer konsumentpolitiska kommittén lagt fram i specialmotiveringen till sitt lagförslag vara vägledande för verksamheten. Kommittén anförde bl. a. följande (SOU 1985:32 s. 140):

Funktionen att söka medverka till en uppgörelse mellan konsument och näringsidkare måste också bedrivas med urskillning och får inte ske i strid med någondera partens uttalade vilja. Vägledarens medlande funktion är här närmast att pröva om det går att lösa upp knuten i parternas affärsrelationer och eventuellt föreslå en lösning för att söka nå en uppgörelse. Det bör påpekas att om ena parten avböjer konsumentvägledarens medverkan, ingen möjlighet föreligger att gå vidare med saken i denna ordning. Anvisning bör då ges hur den, som vill driva frågan vidare kan gå till väga. Är positionerna låsta ankommer det på andra organ att pröva frågan. Också detta följer av lämplighetsbegreppet men även av begreppet söka. Redan reklameringsfrågans art kan vidare i det enskilda fallet visa att försök att nå en uppgörelse inte är lämpliga eller inte bör drivas längre än som skett. Bl. a. kan det vara fråga om omständigheter som kräver kvalificerad juridisk eller annan rådgivning. Balansgången fordrar här liksom i övrigt omdömesgillhet hos konsumentvägledaren. Det är angeläget att konsumentvägledarens försök att nå en uppgörelse inte framträder som ett rättsligt ställningstagande. Något sådant saknas det självfallet utrymme för. Ställningstaganden i tvister ankommer som förut berörts på andra organ med särskilda handläggningsformer och sammansättningar.

Med hänvisning till det anförda har konstitutionsutskottet från de synpunkter utskottet har att beakta inte funnit anledning till erinran mot propositionens förslag.

LU 1985/86: 34
Bilaga 1

Stockholm den 17 april 1986

På konstitutionsutskottets vägnar

Olle Svensson

Närvarande: Olle Svensson (s), Anders Björck (m), Kurt Ove Johansson (s), Bertil Fiskesjö (c), Sture Thun (s), Hans Nyhage (m), Anita Modin (s), Sören Lekberg (s), Börje StenSSon (fp), Gunnar Biörck i Värmdö (m), Torgny Larsson (s), Bengt Kindbom (c), Ulla Pettersson (s), Ingela Mårtensson (fp) och Birgit Hansson (vpk).

Skatteutskottets yttrande

1985/86:3 y

om en höjning av reklamskatten

LU 1985/86: 34

Bilaga 2

Till lagutskottet

Lagutskottet har berett skatteutskottet tillfälle att yttra sig över motion 1985/86:406 yrkande 3 av Lars Werner m. fl. (vpk). Motionen har väckts med anledning av proposition 1985/86:121 om inriktningen av konsumentpolitiken, m. m. Skatteutskottet får med anledning härav anföra följande.

I propositionen föreslås bl. a. att allmänna reklamationsnämnden skall bestå som en självständig central myndighet och att konsumentverket skall erhålla ett resurstillskott som bl. a. skall finansieras genom överföring av medel från allmänna reklamationsnämnden.

Yrkandet i motionen innebär att medel såväl för en utbyggnad av den kommunala konsumentvägledningen som för den allmänna reklamationsnämndens verksamhet bör tas från intäkterna av reklamskatten och att denna vid behov bör höjas. Motionärerna anger dock inte vilken nivå på beskattningen de vill uppnå.

Reklamskatten regleras i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam. Skatten beräknas på vederlaget exkl. skatt. Skattskyldig är den som i yrkesmässig verksamhet inom landet offentliggör skattepliktig annons eller skattepliktig reklam i annan form än annons eller framställer skattepliktig reklamtrycksak. Fr. o. m. den 1 juli 1985 är skatten 4 % för annons i allmän nyhetstidning, annars 11 %. Tidigare var skattesatsen 3 % resp. 10 %. Avsikten med skattehöjningen var att finansiera ett höjt produktionsbidrag inom presstödet. För att åtgärden inte skulle bli alltför kännbar för dagstidningar med låga annonsintäkter höjdes även den s.k. frigränsen från 9 till 12 milj. kr. per år. Totalt beräknades höjningen ge ökade skatteintäkter om ca 50 milj. kr. per år, varav 20 milj. kr. per år avsåg dagspressen.

För budgetåret 1985/86 har inkomsterna av reklamskatten beräknats till sammanlagt 545 milj. kr. och för budgetåret 1986/87 beräknas reklamskatt inflyta med 610 milj. kr.

Utskottet anser att de skäl motionärerna åberopar inte motiverar en höjning av reklamskatten. Utskottet vill erinra om att utskottet i återkommande sammanhang tagit avstånd från den typ av specialdestinerade skatter som föreslås i motionen. Utskottet anser följaktligen att lagutskottet bör avstyrka motionsyrkandet.

Stockholm den 29 april 1986

På skatteutskottets vägnar

Jan Bergqvist

Närvarande: Jan Bergqvist (s), Knut Wachtmeister (m), Olle Westberg (s), Bo Forslund (s), Kjell Johansson (fp), Stig Josefson (c), Torsten Karlsson (s), Britta Bjelle (fp), Karl Björzén (m), Lars Hedfors (s), Karl-Anders Petersson (c), Tommy Franzén (vpk), Bruno Poromaa (s), Sverre Palm (s) och Margit Gennser (m)*.

LU 1985/86: 34
Bilaga 2

* Ej närvarande vid justeringen.

Avvikande mening

Tommy Franzén (vpk) anser att utskottets yttrande fr. o. m. tredje stycket bort ha följande lydelse:

Yrkandet i motionen innebär en utbyggnad av den kommunala konsumentvägledningen och den allmänna reklamationsnämndens verksamhet. De förväntningar som bör ställas på den kommunala konsumentvägledningens nödvändiga utbyggnad kommer att på sikt innebära behov av resurstillskott. Den nuvarande nivån på konsumentvägledningen har tyvärr en undanskymd plats i den kommunala verksamheten. Med hänsyn till den kommunala ekonomin är det troligt att utbyggnaden inte kommer att ske tillräckligt snabbt om den skall utvecklas inom ramen för de nuvarande kommunala resurserna. Därför bör nya medel tillskapas genom statsbidrag som kan inbringas genom en höjning av reklamskatten.

Reklamskatten regleras i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam. Skatten beräknas på vederlaget exkl. skatt. Skattskyldig är den som i yrkesmässig verksamhet inom landet offentliggör skattepliktig annons eller skattepliktig reklam i annan form än annons eller framställer skattepliktig reklamtrycksak. Fr. o. m. den 1 juli 1985 är skatten 4 % för annons i allmän nyhetstidning, annars 11 %. Tidigare var skattesatsen 3 % resp. 10 %. Avsikten med skattehöjningen var att finansiera ett höjt produktionsbidrag inom presstödet. För att åtgärden inte skulle bli alltför kännbar för dagstidningar med låga annonsintäkter höjdes även den s.k. frigränsen från 9 till 12 milj. kr. per år. Totalt beräknades höjningen ge ökade skatteintäkter om ca 50 milj. kr. per år, varav 20 milj. kr. per år avsåg dagspressen.

För budgetåret 1985/86 har inkomsterna av reklamskatten beräknats till sammanlagt 545 milj. kr. och för budgetåret 1986/87 beräknas reklamskatt inflyta med 610 milj. kr.

Utskottet anser att de skäl motionärerna åberopar på sikt kräver en höjning av reklamskatten. Medel för att kompensera allmänna reklamationsnämndens verksamhet, som nu är aktuellt, kan prövas i vanligt budgetsammanhang.

1985/86:4 y

om inriktningen av konsumentpolitiken (prop. 1985/86:121)

Till lagutskottet

Lagutskottet har den 13 mars 1986 beslutat bereda utbildningsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1985/86:121 om inriktningen av konsumentpolitiken jämte motionerna 1985/86:400–410. Utskottet begränsar sitt yttrande över propositionen till de delar, där föredragande statsrådet behandlar utbildnings- och forskningsfrågor (prop. s. 28–30 resp. 48–51). Motsvarande begränsning görs beträffande motionerna. Utskottet behandlar här också motion 1985/86:Ub840 yrkande 3, som väcktes under den allmänna motionstiden. Sistnämnda motionsyrkande överlämnas samtidigt till lagutskottet för fortsatt beredning.

I propositionen framhålls vikten av att *utbildningen i konsumentfrågor* främjas på en rad utbildningsvägar.

Föredragande statsrådet erinrar om att i *grundskolan* har utrymmet för konsumentfrågor ökat på senare år. Statsrådet vitsordar värdet av de ytterligare förbättringar som föreslagits i konsumentpolitiska kommitténs betänkande (SOU 1983:52) Hushållning för välfärd. Den framtida konsumentpolitikens inriktning. Förändringarna kan dock rymmas inom ramar för de riktlinjer för skolans verksamhet som numera gäller. Ansvaret för att konsumentfrågor förankras i undervisningen ligger i första hand på lokal nivå.

I motion 1985/86:408 (s) konstateras att det endast är i ämnet hemkunskap konsumentfrågor förekommer som huvudmoment och därmed får en enligt motionären seriös behandling. I motionen betonas att eleverna tidigt bör få kunskap om den påverkan de utsätts för genom t.ex. reklamen och att de tidigt bör få möjlighet att utvecklas till medvetna konsumenter. Motionären hemställer att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att skolöverstyrelsen (SÖ) bör ställa större krav på skolstyrelser och lärare, så att konsumentkunskapen får ett större utrymme i undervisningen.

Utskottet erinrar om att riksdagsbeslutet om ny läroplan för grundskolan (Lgr 80) innebär ökad undervisningstid för ämnet hemkunskap (prop. 1978/79:180, UbU 1978/79:45, rskr. 1978/79:422). Att konsumentekonomi ingår i detta ämne såsom ett huvudmoment, som obligatoriskt skall behandlas, utesluter inte att konsumentfrågor tas upp även i andra ämnen, t.ex. inom orienteringsämnena på lägstadiet, där hemkunskap numera förekommer som ett moment. Utskottet finner detta vara i linje med motionärens

önskan att eleverna tidigt får möta de nu aktuella frågorna. Utskottet vill också erinra om följande. I läroplanen är inte konsumentfrågorna samlade i något särskilt avsnitt. Ansvaret för undervisningen ligger inte på några enskilda ämnen utan har blivit hela skolans angelägenhet, vilket framgår vid ett studium av kursplanerna för olika ämnen.

När det gäller yrkandet att SÖ skall kräva att man lokalt ägnar mer utrymme åt dessa frågor erinrar utskottet om att den nu gällande läroplanen för grundskolan började tillämpas så sent som läsåret 1982/83. Den bygger i fråga om undervisningen i mycket på riksdagsbeslutet om en långtgående decentralisering av ansvaret för skolorganisationens utformning (prop. 1975/76:39, UbU 1975/76:30, rskr. 1975/76:367). Genom denna decentralisering har den statliga styrningen begränsats till förmån för lokala avgöranden. I de förbättringar av konsumentutbildningen föredragande statsrådet funnit väl värda att överväga ingår bl.a. de insatser som konsumentnämnderna kan göra för att få med konsumentfrågorna i undervisningen.

Med det nu anförda föreslår utskottet att lagutskottet avstyrker motion 1985/86:408 i denna del.

Konsumentutbildning i *gymnasieskolan* behandlas i två motioner.

I motion 1985/86:404 (c) yrkande I hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna behovet av obligatorisk undervisning, teoretisk och praktisk, i konsumentkunskap på gymnasieskolans alla linjer. Motionärerna betonar vikten av att praktiska undervisningsmoment får komplettera de enbart teoretiska och uppmärksammar bl.a. sådana områden som hushållsekonomi, kost, näringslära och hälsa. Hänvisning görs till motiveringar i motion 1985/86:Ub 824 (c). Där (s. 8) erinras om flera offentliga utredningar som på senare år konstaterat att behovet av kunskaper om kost och näringslära är stort och viktigt. Sådana kunskaper beskrivs i motionen som grunden för en mathållning som i sin tur ger den enskilde möjligheter till ett sunt liv, en god hälsa och en god prestationsförmåga i skola och arbetsliv.

Utskottet delar uppfattningen om värdet av dessa kunskaper. Utskottet konstaterar också att en arbetsgrupp för översyn av den gymnasiala yrkesutbildningen (ÖGY) nyligen framfört förslag om att kost- och näringsinslag bör tas in i undervisningen på ett stort antal av gymnasieskolans linjer, nämligen de yrkesinriktade. Förslaget remissbehandlas för närvarande. ÖGY föreslår att utrymme bereds för just sådana moment som motionärerna avser genom en ökning av det totala timtalet för elevernas studier inom ramen för en generell förlängning av linjerna. För de få övriga, mer teoretiska linjerna skulle ett tillskott av konsumentkunskap som ämne på samma sätt leda till ett ökat totaltimtal. Alternativt skulle – inom oförändrade timramar – utrymme för något annat ämne behöva minskas eller helt slopas.

Utskottet delar föredragande statsrådets uppfattning att alla elever bör få "vardagskunskaper" om bl.a. kost, hälsa och bosättning. Detta är, som statsrådet anför (s. 29), för gymnasieskolans del i princip en uppgift för SÖ att bevaka i det löpande arbetet med läroplansutveckling. Liksom i grund-

skolan kan givetvis konsumentfrågor också uppmärksammas som inslag i redan befintliga ämnen och aktiviteter.

Utskottet vill inte under pågående remissbehandling av ÖGY:s betänkande avseende de yrkesinriktade linjerna uttala sig om förändringar avseende dessa. Enligt utskottets mening är det inte heller lämpligt att nu uttala sig om några särskilda förändringar för de mer teoretiska linjerna. För båda linjekategorierna avses ytterligare flera år framöver ett försöks- och utvecklingsarbete komma att bedrivas. Mot bakgrund av dels detta, dels de icke fätaliga timplaneförändringar som under senare år ägt rum för de teoretiska linjerna ser utskottet ett värde i en framtida samlad bedömning av olika förändringsönskemål beträffande de teoretiska linjerna. I denna bör – för en helhetssyn – inkluderas både erfarenheter av de olika försöken och de erfarenheter som då kan finnas av eventuellt genomförda förändringar beträffande de yrkesinriktade linjerna.

Med det som här anförts anser utskottet att lagutskottet bör avstyrka motion 1985/86:404 yrkande 1.

I motion 1985/86:405 (fp) yrkande 4 hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den tvååriga konsumtionslinjen på försök bör förlängas med ett år och att specialkurserna på detta område bör behållas. Som bakgrund anges att ÖGY föreslagit ett slopande av såväl linjen som specialkurserna. Med förlängningen av linjen till att bli treårig som övriga linjer i ÖGY:s förslag och genom ett utökat och fördjupat innehåll i kursplanerna vill motionärerna göra linjen till en god grund både för arbetsmarknad och för högre studier. Specialkurserna med sin blandning av teori och praktik ökar, enligt motionärerna, elevernas självförtroende, omdömesförmåga och kritiska tänkande i konsumentfrågor samt väcker intresse för vidare utbildning.

Utskottet erinrar även här om remissbehandlingen av ÖGY:s förslag, vilket bl. a. innebär överföring av vissa delar av konsumtionslinjens stoff till alla yrkeslinjer. Mot bakgrund av vad motionärerna anför om de aktuella specialkursernas stimulans för vissa elevers självförtroende och intresse för vidare utbildning vill utskottet peka på att ÖGY föreslagit en introduktionsutbildning för bl. a. just denna elevgrupp som ofta är obestämd i sina yrkesplaner.

Utskottet har tidigare under detta riksmöte i sitt betänkande UbU-1985/86:16 om anslag till gymnasieskolor, m. m. behandlat ett antal motioner, i vilka uttrycks farhågor för den nuvarande konsumentekonomiska utbildningens framtid. Utskottet har därvid beträffande kunskaper om kost, hälsa och bosättning uttryckt sin uppfattning om konsumtionsutbildningarnas värde. Med hänvisning till bl. a. den förestående beredningen av ÖGY:s förslag, som nu remissbehandlas, avstyrkte utskottet de i sammanhanget behandlade motionerna.

Utskottet finner inte skäl att frångå sin nyligen gjorda bedömning och anser inte att motion 1985/86:405 yrkande 4 bör föranleda någon särskild åtgärd av riksdagen.

Utbildning och fortbildning av lärare föreslås i propositionen (s. 28 f.) få hög prioritet. Ytterligare resurser förordas för konsumentverkets arbete med utbildningsfrågor.

I motion 1985/86:408 (s) hemställs att konsumentkunskap prioriteras som fortbildning för alla lärarkategorier och att SÖ bör ge klara direktiv härom.

Utskottet erinrar om den ordning som sedan den 1 juli 1982 gäller för personalutbildning i skolan enligt riksdagens beslut med anledning av proposition 1980/81:97 om skolforskning och personalutveckling (UbU 1980/81:37, rskr. 1980/81:386). Beslutet innebär bl. a. att ansvaret för det pedagogiska utvecklingsarbetet i huvudsak skall ligga på det regionala och lokala planet.

Skolstyrelsen, som är huvudman för skolan och dess personal, har ansvaret för att planera personalutbildningen. Kommunerna får statsbidrag till lokal skolutveckling för att finansiera kostnader för personalutbildning och andra utvecklingsåtgärder. Det är skolstyrelsen som skall fatta de individuella besluten om utbildning och tjänstledighet för denna.

Staten utövar ett inflytande över personalutbildningen i första hand genom att dels se till att det inom högskolan finns ett visst utbud av kurser eller andra utbildningsmöjligheter för lärare och skolledare, dels ange vilka förmåner som får utgå vid tjänstledighet för viss prioriterad utbildning. De centralt angivna, prioriterade områdena för fortbildning omprövas varje år. En rad önskemål om prioritering av nya fortbildningsområden har framförts från olika håll. För närvarande pågår en översyn av fortbildningen. Bl. a. därför har regeringen inte gjort några omprioriteringar under de senaste åren. Utskottet har emellertid erfarit att konsumentfrågor enligt gällande ordning tas upp som ett område inom prioriterade ämnesövergripande fortbildningsteman.

Mot bakgrund av det som nu redovisats är inte utskottet berett att förorda någon särskild åtgärd av det slag som framförs i motion 1985/86:408 i denna del. Lagutskottet föreslås avstyrka motionen.

I förslaget (prop. s. 28) om ytterligare medel till konsumentverket för arbetet med och stöd till konsumentutbildning har föredragande statsrådet också beräknat vissa medel för *ökad ekonomiskt stöd till studieförbundens utbildning av förtroendevalda*, främst konsumentnämnsledamöter och konsumentombud i frivilliga organisationer och på arbetsplatser.

I motion 1985/86:405 (fp) yrkande 5 hemställs att riksdagen uttalar sig för att medel inte skall ges till studieförbunden för utbildning av förtroendevalda. Motionärerna erkänner värdet av sådan utbildning men anser att kommunerna själva bör svara för denna.

Utskottet har i det föregående hänvisat till den roll konsumentnämnderna kan spela för att man lokalt skall uppmärksamma konsumentfrågor i undervisningen. Utskottet finner det rimligt att vissa statliga resurser avsätts för en god utbildning av ledamöter i dessa nämnder och föreslår att lagutskottet avstyrker motion 1985/86:405 yrkande 5 och tillstyrker förslaget i proposition 1985/86:121 om ytterligare medel till konsumentverket för arbetet med och stödet till konsumentutbildning.

I fråga om *forskning* vid universitet och högskolor föreslår föredragande statsrådet att *konsumentverket tilldelas ytterligare medel för det forskningsstimulerande arbete som verket redan har till uppgift att bedriva*. I detta arbete ligger att stödja och ta initiativ till konsumentinriktad forsk-

ning, t. ex. genom att peka ut intressanta forskningsområden, medverka till mer organiserade former för kontaktutbyte mellan konsumentforskare, ordna forskarseminarier och även stödja konkreta forskningsprojekt i samråd med andra anslagsgivande organ.

I motion 1985/86:402 (m) yrkandena 2 och 4 tar motionärerna avstånd från detta förslag med motiveringen att konsumentverket inte skall ha uppgifter som ankommer på forskningsråden och de enskilda högskolorna.

Utskottet konstaterar i likhet med föredragande statsrådet att det sedan ett antal år finns en etablerad ordning för stöd till konsumentforskning. Sådant ges dels genom de traditionella forskningsstödjande organen, dels genom konsumentverket. Den kompetens verket har bör enligt utskottet kunna utnyttjas vid prioritetsbedömningar inom just konsumentforskning med dess tvärvetenskapliga karaktär.

Med det anförda föreslår utskottet att lagutskottet avstyrker motion 1985/86:402 yrkandena 2 och 4.

I propositionen föreslås också en utredning om möjligheterna till och formerna för en varaktig *finansiering av den konsumenttekniska forskningen vid Chalmers tekniska högskola (CTH)*. Där finns sedan den 1 juli 1984 bl. a. en personlig professur i konsumentteknik, finansierad av styrelsen för teknisk utveckling (STU). STU:s åtagande upphör den 1 juli 1987. Konsumentpolitiska kommittén har föreslagit att statsmakterna behåller ansvaret för att den konsumenttekniska forskningen vid CTH kan drivas vidare efter detta datum genom att medel förs över från STU till konsumentverket.

Föredragande statsrådet finner det angeläget att konsumentteknisk forskning fast förankras inom högskoleorganisationen men är inte beredd att följa kommitténs förslag på denna punkt. Han avser att senare föreslå regeringen en utredning av möjligheterna till en permanent finansiering av den konsumenttekniska forskningen. Utredningen skall vara slutförd senast i september 1986, varigenom den kan beaktas i samband med nästa budgetarbete.

Under den allmänna motionstiden väcktes motion 1985/86: Ub840 (fp), i vilken yrkande 3 gäller forskning på det konsumentpolitiska området. Yrkandet avser ett tryggande av konsumentteknisk forskning vid CTH.

Med hänvisning till vad som i propositionen anförs om en utredning av möjligheterna till en varaktig finansiering av ifrågavarande konsumenttekniska forskning finner utskottet att motionärernas yrkande i huvudsak har tillgodosetts. Utskottet anser därför att lagutskottet bör avstyrka motion 1985/86: Ub840 yrkande 3 och tillstyrka proposition 1985/86: 121 i motsvarande del.

Stockholm den 22 april 1986

På utbildningsutskottets vägnar

Georg Andersson

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Helge Hagberg (s), Ylva Annerstedt (fp), Lars Svensson (s), Birgitta Rydle (m), Ingvar Johnsson (s), Barbro Nilsson (s), Lars Leijonborg (fp), Göran Allmér (m), Margareta Hemmingsson (s), Björn Samuelson (vpk), Marita Bengtsson (s), Birger Hagård (m), Jan Hyttring (c) och Marianne Andersson (c).

LU 1985/86: 34
Bilaga 3

Avvikande meningar

1. Undervisning i konsumentfrågor i gymnasieskolan

Jan Hyttring (c) och Marianne Andersson (c) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar "Utskottet vill" och slutar "1985/86:404 yrkande I" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning om att det är viktigt med en god utbildning i konsumentfrågor, oavsett linjeval. Undervisning, såväl teoretisk som praktisk, i konsumentkunskap bör därför i någon form ingå på gymnasieskolans alla linjer. Detta kan ske antingen genom att konsumentkunskap läggs in som ett särskilt ämne eller genom att vissa moment av konsumentkunskap läggs in i redan befintliga ämnen. SÖ bör få regeringsuppdrag att närmare utreda hur undervisning i konsumentfrågor på ett lämpligt sätt skall kunna föras in i utbildningen på olika linjer inom gymnasieskolan.

Med vad som här anförts anser utskottet att lagutskottet bör tillstyrka motion 1985/86:404 yrkande I.

2. Förlängning av konsumtionslinjen

Ylva Annerstedt (fp), Lars Leijonborg (fp), Jan Hyttring (c) och Marianne Andersson (c) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar "Utskottet erinrar" och slutar "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner förslaget om en förlängning av konsumtionslinjen väl värt att pröva inom ramen för den försöksverksamhet som kan vara att vänta med anledning av ÖGY:s förslag. En sådan försöksverksamhet kan bli ett komplement till bl.a. den introduktionsutbildning som ÖGY har föreslagit för exempelvis en del av de elever som i dag söker till olika konsumtionsutbildningar.

Lagutskottet bör hemställa att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utbildningsutskottet nu har anført om försöksverksamhet med konsumtionsutbildning.

3. Finansiering av förtroendemannautbildning

Birger Hagård (m), Birgitta Rydle (m), Göran Allmér (m), Ylva Annerstedt (fp) och Lars Leijonborg (fp) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar "Utskottet har" och slutar "till konsumentutbildning" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående hänvisat till den roll konsumentnäm-

derna kan spela för att man lokalt skall uppmärksamma konsumentfrågor i undervisningen. Utskottet inser värdet i att t. ex. ledamöter i konsumentnämnder får en relevant utbildning men finner att kommunerna i det här fallet, liksom när det gäller övrig förtroendemannautbildning, själva bör stå för denna i vad gäller såväl uppläggning som finansiering.

Lagutskottet bör därför hemställa att riksdagen med bifall till motion 1985/86:405 yrkande 5 ger riksdagen till känna att särskilda medel inte bör ges till studieförbunden för utbildning av förtroendevalda.

4. Medel till konsumentverket för forskningsstimulerande uppgifter

Birger Hagård, Birgitta Rydle och Göran Allmér (alla m) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar "Utskottet konstaterar" och slutar "yrkandena 2 och 4" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner att dessa uppgifter naturligen ankommer på forskningsråd och enskilda högskolor. Därför bör lagutskottet hemställa att riksdagen med bifall till motion 1985/86:402 yrkandena 2 och 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utbildningsutskottet nu har anfört.

Näringsutskottets yttrande 1985/86:6 y

LU 1985/86: 34
Bilaga 4

om inriktningen av konsumentpolitiken m. m.
(prop. 1985/86:121)

NU
1985/86:6 y

Till lagutskottet

Lagutskottet har hemställt om yttrande av näringsutskottet över proposition 1985/86:121 om inriktningen av konsumentpolitiken m. m. jämte motioner som har väckts med anledning av propositionen, allt i de delar som ligger inom näringsutskottets beredningsområde.

Näringsutskottet vill anföra följande.

Marknadsekonomi och konkurrenspolitik

Konsumentpolitiken bedrivs inom ett marknadsekonomiskt system, vars innebörd kortfattat beskrivs i propositionen (s. 7). Där anförs också att marknadsekonomin i praktiken har många brister, som på olika sätt försämrar konsumenternas situation. En politik i konsumenternas intresse bör, heter det, ta fasta på marknadsekonomin goda sidor och främja dessa. Det betecknas som centralt "att konsumentintresset kanaliseras så att produktion och konsumtion anpassas till det" och att konkurrensen är god. Det talas vidare om att marknadsekonomin brister måste korrigeras på ett sådant sätt att en rättvisare fördelning av både materiella och icke materiella tillgångar och en god hushållning med natur- och produktionsresurser uppnås. Särskild uppmärksamhet ägnas åt konkurrenspolitiken. I ett särskilt avsnitt behandlas sambandet mellan pris-, konkurrens- och konsumentpolitik. Konkurrenspolitiken skall medverka till att effektiviteten inom näringslivet främjas och priserna pressas. Som en positiv effekt nämns att konkurrensen kan driva fram en bredd i utbudet. Konsumentpolitiska åtgärder kan, anförs det, ofta leda till förbättrad pris- och prestationskonkurrens, men de kan också i vissa fall begränsa konkurrensen så att det uppstår negativa konsekvenser för konsumenterna. Sammanfattningsvis slås det i propositionen fast att fortsatta och intensifierade insatser för att befrämja konkurrensen är av central betydelse för konsumenterna. Härvid erinras om de uppgifter som fullgörs av näringsfrihetsombudsmannen (NO) och statens pris- och kartellnämnd (SPK).

En del synpunkter i motionerna 1985/86:402 (m) och 1985/86:405 (fp) rör det avsnitt i propositionen som nu har refererats.

I den förra motionen anförs vissa betänkligheter mot resonemanget om marknadsekonomin brister. Motionärerna vill särskilt betona fördelarna med ett marknadsekonomiskt system. I ett sådant är det, säger de, konsu-

menterna som ytterst avgör utbudet av varor. Marknadsekonomin i Sverige är visserligen inte helt fri från brister, men dessa kan motverkas bl. a. genom lämplig lagstiftning. Kvar står emellertid, hävdar motionärerna, att marknadsekonomin har visat sig överlägsen alla andra ekonomiska system när det gäller att anpassa produktionen av varor och tjänster till konsumenternas önskemål och att hålla kostnaderna nere. I fråga om konkurrenspolitiken uttalas i denna motion att den i större utsträckning än i dag bör ses som ett viktigt konsumentpolitiskt medel.

Även i motion 1985/86:405 (fp) diskuteras marknadsekonominns innebörd och effekter. Motionärerna motsätter sig att man försöker främja konsumenternas intressen genom "en fördjupning av den svenska förhandlingsekonomin" som vidgar fältet för ett politiskt och ekonomiskt maktspel mellan olika intressegrupper. De varnar för att samhällsingenripanden av detta slag kan ge upphov till en kumulativ process som urholkar marknadsekonominns förmåga att fungera. Den bästa konsumentpolitiken är i stället, menar motionärerna, att genom lagstiftning mot konkurrensbegränsning skapa goda förutsättningar för konkurrens. Samhället bör, sägs det avslutningsvis i detta avsnitt av motionen, begränsa sig till att ange spelreglerna på den fria marknaden i syfte att främja marknadsekonominns existens och funktionssätt.

Beträffande båda motionerna gäller att de refererade synpunkterna skulle komma till uttryck i de riktlinjer för konsumentpolitiken som motionärerna påyrkar att riksdagen skall uttala sig för.

Näringsutskottet anser att propositionen ger en korrekt och realistisk bild av konsumentpolitikens allmänna förutsättningar. Det föreligger inte något förslag om att det marknadsekonomiska systemet skall uppges eller väsentligen förändras. Marknadsekonominns brister får man dock inte bortse från. Enighet tycks råda om att dessa brister i första hand bör bekämpas genom lagstiftning och att konkurrenslagstiftningen därvid spelar en nyckelroll. Näringsutskottet vill från sina utgångspunkter understryka det som i propositionen sägs om effektiv konkurrens som ett led i konsumentpolitiken. Fortsatta och intensifierade insatser för att befrämja konkurrensen bör alltså utgöra ett viktigt inslag i denna politik. Något särskilt uttalande av riksdagen om att detta bör vara fallet "i större utsträckning än i dag" — såsom sägs i motion 1985/86:402 (m) — eller att monopoltendenser etc. skall motverkas "genom en lagstiftning mot konkurrensbegränsning" — såsom sägs i motion 1985/86:405 (fp) — finner näringsutskottet inte motiverat. En sådan lagstiftning finns ju sedan länge. Någon närmare vägledning skulle regeringen och de konsumentpolitiska organen inte få genom uttalanden av detta slag. Gentemot den förstnämnda motionen vill utskottet framhålla att moderata samlingspartiet vid tillkomsten av den nuvarande konkurrenslagen (1982:729) motsatte sig en viktig del av denna, nämligen bestämmelserna om fusionskontroll (NU 1981/82:55 res. 1). Motionärernas plädering för att konkurrenspolitiken skall utnyttjas "i större utsträckning än i dag" ter sig mot denna bakgrund inte helt övertygande.

Det har länge varit en kontroversiell fråga huruvida — och i så fall i vilken mån — de konsumentpolitiska organens aktionsfär skall omfatta även offentliga regleringar och offentlig service. Denna fråga, som också

tas upp i propositionen och i flera av motionerna, faller i huvudsak utanför näringsutskottets ämnesområde. Ett avsnitt i den aktuella delen av propositionen har näringsutskottet emellertid anledning att beröra, eftersom det gäller SPK:s verksamhet.

Föredragande statsrådet konstaterar (s. 10) att det inom vissa produktionsområden finns offentliga regleringar som innebär ingrepp i marknadsprisbildningen. SPK har redan tidigare i sin ordinarie verksamhet ofta belyst konsekvenserna för pris- och konkurrensförhållanden av skilda offentliga regleringar. Föredraganden betecknar det som angeläget att ytterligare insatser görs för att "belysa och förstärka konsumentintresset" inom de reglerade områdena. Det är önskvärt att SPK:s tidigare arbete på detta sätt fullföljs, anför han. Detta bör, uttalar han vidare, komma till uttryck i SPK:s instruktion genom att där anges att SPK i anslutning till sin utredningsverksamhet särskilt skall belysa hur offentliga regleringar påverkar pris- och konkurrensförhållanden och därmed konsumenterna.

Näringsutskottet välkomnar ett sådant tillägg till SPK:s instruktion, vilket det ligger inom regeringens kompetensområde att besluta om. På detta sätt tillgodoses till en del de önskemål som, enligt vad som framgår av propositionen, åtskilliga remissinstanser har framfört om att de offentliga regleringarna skulle uppmärksammas inom konsumentpolitikens ram.

Några ytterligare anslagsmedel är det inte fråga om att SPK skall erhålla i detta sammanhang. Näringsutskottet — som inom kort kommer att yttra sig över regeringens förslag i budgetpropositionen rörande anslag till SPK (NU 1985/86:26) — förutsätter att SPK gör sådana prioriteringar vid sin verksamhetsplanering att tillräckliga resurser kan avsättas för de utredningsinsatser som nu har berörts.

iii

Varu- och serviceförsörjningens strukturutveckling

I den utrednings- och undersökningsverksamhet som skall förbättra kunskaperna om hushållens situation bör, sägs det i propositionen (s. 44), studier av varu- och serviceförsörjningens strukturutveckling och hushållens insatser inom varudistributionen ges hög prioritet. I detta sammanhang anförts bl. a. följande. Butiksstrukturens utveckling inger delvis oro. Detta kan gälla etableringen av s. k. lågprismarknader, ofta med begränsat sortiment, stormarknader och blandade försäljningsställen, t. ex. bensinstationer med livsmedelsförsäljning. Butiker av dessa slag kan ha fördelar för många konsumenter, men negativa verkningar uppkommer genom att de tar sitt kundunderlag från andra butiker. Dessa får sämre lönsamhet och måste i en del fall läggas ned, vilket är till nackdel särskilt för äldre konsumenter, för handikappade och för hushåll utan bil.

I kommunernas ansvar för att trygga konsumenternas varuförsörjning måste, sägs det vidare, anses ligga att alla konsumentgruppers behov av service skall tas till vara. Omstruktureringarna inom handeln kan för övrigt medföra ökade kostnader för social hemhjälp etc. Kommunerna får genom den nya plan- och bygglagen ökade möjligheter att påverka butiksutveck-

lingen. Atskilliga kunskapsproblem måste lösas om etableringsfrågorna skall få erforderlig belysning. Bland instrument på detta område nämns kommunala varuförsörjningsplaner, som på olika sätt innehåller värderingar om butiksstrukturen. Det erinras också om att regeringen år 1984 har inrättat ett råd för frågor om handel och distribution (I 1984:D) med anknytning till industridepartementet. Det är enligt föredragande statsrådet naturligt att rådet fortsättningsvis följer strukturutvecklingen inom handel och distribution, initierar projekt och föreslår åtgärder av betydelse för utvecklingen inom hela distributionssystemet samt att konsumentverket har ett nära samarbete med rådet. Sammanfattningsvis rekommenderas i propositionen en höjning av samhällsorganens ambitionsnivå när det gäller att ta fram underlag för och formulera ståndpunkter i butiksplaneringsfrågor.

Motion 1985/86:410 (s) tilldrar sig uppmärksamhet i detta sammanhang. Där efterlyses ytterligare åtgärder varigenom tillgång till dagligvarubutik inom rimligt avstånd från bostaden tryggas för alla kategorier av konsumenter. Motionärerna anser att konsumentsynpunkterna inte förmår hävda sig i den etableringsvåg som kännetecknar dagligvaruhandeln. Det har, säger de vidare, visat sig att kommunerna inte förmår hantera varuförsörjningsfrågorna på sådant sätt att man får ett butiks nät som fungerar för alla konsumentkategorier. Den kommunala konsumentverksamheten borde mer konsekvent kopplas in i serviceplaneringen. Kommunerna skulle behöva ett mer omfattande underlag för beslut i etableringsfrågorna. Motionärerna vill att riksdagen skall uttala att alla kommuner bör upprätta varuförsörjningsplaner med konsumentintresset som utgångspunkt.

Näringsutskottet vill betona att strukturutvecklingen inom handeln är ett viktigt ämne och att fördjupade kunskaper på detta område är eftersträfvansvärda.

Med tillfredsställelse noterar näringsutskottet att ett forum för behandling av hithörande problem i samarbete mellan staten och näringslivet har kommit till stånd genom inrättandet av rådet för frågor om handel och distribution. Utskottet vill understryka betydelsen av att rådet får spela en aktiv roll i arbetet på att skaffa in kunskap om serviceförsörjningen och att utforma åtgärder från statens sida i syfte att förbättra denna.

Vad gäller åtgärder på det lokala planet för att påverka varu- och serviceförsörjningens strukturutveckling vill näringsutskottet hänvisa till vad utskottet i sitt yttrande NU 1985/86:3 y till bostadsutskottet har anfört om regeringens förslag (prop. 1985/86:1) till ny plan- och bygglag (PBL). Kommunerna får enligt PBL något vidgade möjligheter att styra etableringar inom handeln. I frågan om regleringen av handel genom planbestämmelser enligt PBL ansluter sig näringsutskottet till vad som i propositionen sägs om att den kommunala planeringen måste ge möjlighet till förändring och förnyelse. Vad gäller handeln med livsmedel betecknar utskottet det emellertid som rimligt att kommuner skall kunna begränsa eller helt förbjuda etableringar som antas kunna få från plansynpunkt starkt negativa effekter på butiksstrukturen. Åtgärderna bör då, såsom har anförts i propositionen om PBL, grundas på en utredning om serviceförhållandena i berörda områden, t. ex. i en kommunal varuförsörjningsplan.

Med anledning av en motion (s), enligt vilken det borde vara obligatoriskt för kommunerna att upprätta varuförsörjningsplaner som anger riktlinjer för handels struktur, har utskottet i samma yttrande utförligt diskuterat vad som bör gälla beträffande sådana planer. Om rådande förhållanden nämns först att varuförsörjningsplan i någon form finns i 235 av landets 284 kommuner, att kommunerna själva avgör planernas omfattning och inriktning och att planerna därför innehållsmässigt är mycket olika, i de flesta fall begränsade till att avse dagligvaruservice. PBL innehåller ingen föreskrift om att varuförsörjningsplan skall upprättas av kommunerna. I propositionen om PBL hänvisas dock i ett par sammanhang till sådana planer. Det anförs sålunda att kommunerna har ett ansvar för att markens användning planeras så att konsumentens valfrihet så långt möjligt skall kunna upprätthållas. Detta gäller t. ex. valet mellan låga priser, närhet till butiken och hög servicegrad. Riktlinjer i dessa hänseenden har i många kommuner angetts i form av varuförsörjningsplaner. Den utredning av serviceförhållandena vilken — såsom nyss nämnts — krävs för att en kommun genom bestämmelse i detaljplan skall få begränsa eller förbjuda livsmedels-handel skall vara en sådan som normalt ingår i underlaget för kommunala varuförsörjningsplaner.

Näringsutskottet har i det berörda yttrandet konstaterat att de motivuttalanden som propositionen om PBL innehöll låg väl i linje med vad som sades i den då aktuella motionen. Med hänsyn till det ansvar och de möjligheter som genom PBL skulle ges kommunerna när det gällde att planera för en ändamålsenlig kommunal service fanns det enligt näringsutskottets mening inget behov av närmare föreskrifter om hur kommunerna skall arbeta för att fylla denna uppgift. Upprättande av varuförsörjningsplaner kunde vara ett lämpligt arbetssätt och skulle enligt lagförslaget i vissa fall användas. Något generellt krav på kommunerna att de skall låta upprätta varuförsörjningsplaner inom ramen för en total serviceplanering borde inte ställas.

De sålunda refererade synpunkterna är tillämpliga också på den nu föreliggande motionen 1985/86:410 (s). Denna bör alltså enligt näringsutskottets mening inte föranleda någon åtgärd.

Stöd till kommersiell service i glesbygd

Av anslaget till regionala utvecklingsinsatser m. m. — under industridepartementets huvudtitel — avsätts årligen betydande belopp till glesbygdsstöd. Bl. a. ges stöd till kommersiell service i glesbygd, varvid syftet är att trygga försörjningen med dagligvaror och drivmedel. Under budgetåret 1984/85 uppgick det sistnämnda stödet till närmare 19 milj. kr., som fördelades på investeringsstöd, driftstöd och stöd för hemsändning av varor. Frågor rörande glesbygdsstödet tillhör arbetsmarknadsutskottets område. Näringsutskottet har emellertid vid skilda tillfällen, senast hösten 1985 (NU 1985/86:3), behandlat vissa frågor beträffande det kommersiella stödet och vill i detta yttrande beröra några motionsyrkanden som avser detta stöd.

Motionärernas utgångspunkt är att konsumentpolitiska kommittén föreslagit att vissa medel skulle föras över från glesbygdsanslaget till konsu-

mentverket, att användas för studier av varu- och serviceförsörjningens strukturutveckling samt andra varudistributionsfrågor, ett förslag som regeringen dock har avvisat (prop. s. 44, 46). I motion 1985/86:404 (c) begärs ett uttalande av riksdagen om betydelsen av ett bevarat glesbygdstöd. Också på lång sikt måste man, menar motionärerna, slå vakt om ett stöd som riktas direkt till särskilt drabbade områden i landet och bidrar till att bevara möjligheten till närservice för alla människor i landet. I motion 1985/86:405 (fp) understryks likaledes att statligt stöd till glesbygdsbutiker har stor betydelse för glesbygdens folk och behövs även i fortsättningen. Detta uttalande torde omfattas av motionärernas yrkande att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna vad de i övrigt — dvs. utöver vad som är underlag för mera preciserade yrkanden — har anfört i motionen om inriktningen av konsumentpolitiken.

Näringsutskottet erinrar om att industriminister Thage Peterson i proposition 1984/85:115 om regional utveckling och utjämning (s. 99 f.) uttalade att stödet till kommersiell service haft mycket positiva effekter för varulförsörjningen i glesbygden och att det saknades grund för förändring av denna stödform. Vid riksdagsbehandlingen kom ingen annan mening till uttryck (AU 1984/85:13).

Mot här angiven bakgrund finns det enligt näringsutskottets mening inte skäl för att riksdagen i detta sammanhang skulle göra något särskilt uttalande rörande stödet till kommersiell service i glesbygd. Utskottet avstyrker följaktligen motionerna 1985/86:404 (c) och 1985/86:405 (fp) i här berörda delar.

Brukaraspekter på produktutformningen

Ett förslag i propositionen (s. 46) är att insatser för att få brukaraspekter beaktade vid produktutvecklingen skall förstärkas. Konsumentverket föreslås få medel för att kunna initiera sådana insatser på viktiga områden och för att till viss del kunna framställa eget underlag. Produkternas utformning styrs, framhålls det, av olika intressen, vilka kan avvika från konsumenternas. Dessas möjligheter att göra sina krav gällande genom beslut om köp eller avstående från köp och genom reklamationer förmår inte registrera alla konsumentbehov, särskilt inte behoven hos grupper med speciella problem.

Många andra parter än företagen själva kan bidra med underlag för produktutvecklingen, sägs det vidare. Bl. a. nämns styrelsen för teknisk utveckling (STU) och de branschforskningsinstitut som staten och näringslivet driver tillsammans. Även via universitet och högskolor samt vissa myndigheter med uppgifter som rör brukarkrav satsas statliga medel på att befordra en produktutveckling i konsumenternas intresse. I konsumentverkets vidgade verksamhet för att främja en brukarorienterad produktutformning skall, som nyss antytts, ingå att framställa underlag för en vidgad diskussion om brukaraspekter. Provnings- och mätmetoder liksom verkets egen provningsverksamhet skall utvecklas. Verket bedöms komma att spela en viktig roll som initiativtagare och pådrivare gentemot företag, närings-

livsorganisationer och andra intressenter. I propositionen berörs också frågan om representation för konsumentverket i branschforskningsinstitutens styrelser och om samråd mellan STU och konsumentverket inför STU:s förhandlingar om avtal med sådana institut. Föredragande statsrådet säger sig förutsätta att STU på lämpligt sätt samverkar med konsumentverket när det gäller att få konsumentaspekterna uppmärksammade i branschforskningsinstitutens arbete.

Mot detta program riktas kritik i motion 1985/86:402 (m). Motionärerna påpekar att företagen lägger ned betydande summor på forskning, produktutveckling och andra aktiviteter med sikte på att konsumenternas behov och önskemål skall tillgodoses. Det saknas, menar de, skäl för antagandet att konsumentverket skulle ha kompetens och resurser för motsvarande undersökningar och utvecklingsarbete. Motionärerna ställer sig också frågande till vad syftet med en sådan verksamhet skulle vara. Är det, undrar de, regeringens tanke att marknadsekonomi skall ersättas av ett slags korporativ förhandlingsekonomi för forsknings- och produktutveckling? I så fall skulle konsekvenserna för konsumenter och företag kunna bli ödesdigra. Annorstädes i motionen ifrågasätts om det är eftersträvanvärt att konsumentverkets egen provningsverksamhet expanderar. Provingen av hushållskapitalvaror borde snarare överföras till statens provningsanstalt, och även i övrigt borde provningsuppdrag läggas ut på andra institutioner. Det yrkande i motionen som närmast hänför sig till de refererade synpunkterna är att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna vad i motionen anförts om konsumentverkets verksamhet.

Anpassningen av produkter och service till konsumenternas krav anges i propositionen vara en viktig konsumentpolitisk fråga. För näringsutskottet är det naturligt att betona att en sådan anpassning även från industripolitisk utgångspunkt är en viktig angelägenhet. Om varu- och serviceproduktionen inte inriktas på att så väl som möjligt tillgodose konsumenternas behov och önskemål minskar dess effektivitet och ökar risken för bortfall i efterfrågan, vilket allt är ett hot mot fortsatt lönsam verksamhet. Det är följaktligen ett allmänt intresse att olika vägar att ta till vara och konstruktivt utnyttja konsumentsynpunkterna blir prövade. Genom konsumenternas agerande på marknaden får företagen fortlöpande viktiga signaler om hur de bör utveckla sina produkter, men detta innebär inte att andra informationskällor bör negligeras. Av propositionen framgår hur det redan förekommande samarbetet mellan konsumentverket och olika produktionsinriktade organ med enkla medel kan byggas ut och förbättras. Det är härvid ingalunda fråga om att, som motionärerna framställer saken, ersätta marknadsekonomi med en annan ordning. Vad det gäller är att inom ramen för ett väletablerat system för samverkan mellan olika intressenter komplettera marknadsekonomins funktion i producenternas och konsumenternas gemensamma intresse. Näringsutskottet ställer sig bakom vad regeringen i det nu aktuella avsnittet av propositionen har anfört bl. a. om konsumentverkets verksamhet och tar avstånd från den kritik som framförs i motsvarande del av motion 1985/86:402 (m).

Sammanslagning av statens pris- och kartellnämnd och konsumentverket

LU 1985/86: 34
Bilaga 4

Från moderata samlingspartiets sida framförs i motion 1985/86:402 på nytt tanken att konsumentverket och statens pris- och kartellnämnd (SPK) skall — i besparingssyfte — slås samman till ett organ. Tidigare förslag i samma riktning under åren 1983—1985 har avslagits av riksdagen efter att ha behandlats av näringsutskottet (NU 1982/83:45, NU 1983/84:16, NU 1983/84:6 y, NU 1984/85:5 y) och de två senaste gångerna därjämte av lagutskottet (LU 1983/84:28, LU 1984/85:39), varvid moderata samlingspartiets representanter i samtliga fall har anmält avvikande mening. Motionärerna hävdar att den organisationsförändring som de föreslår skulle möjliggöra en ytterligare samordning av den konsumentinformation som de båda verken producerar. Ytterligare rationaliseringsvinster borde därvid kunna göras.

Konsumentpolitiska kommittén, vars förslag ligger till grund för proposition 1985/86:121, har enligt sina direktiv haft att pröva konsumentpolitikens inriktning, ej dess institutionella ram. Det sades i direktiven att den statliga konsumentpolitiska organisationen på det konsumentpolitiska området, med bl. a. ett konsumentverk som central förvaltningsmyndighet, i stort sett borde ligga fast. Följaktligen har kommittén inte tagit upp frågan om en sammanslagning av SPK och konsumentverket, trots att denna under kommitténs verksamhetstid upprepade gånger har aktualiserats i riksdagen. Moderata samlingspartiets representant i kommittén har inte avgett någon reservation eller något särskilt yttrande.

Näringsutskottet erinrar om SPK:s nuvarande uppgifter och organisation. SPK är central förvaltningsmyndighet för frågor rörande prisövervakning och skall i den egenskapen följa utvecklingen av och främja allmän kännedom om pris- och konkurrensförhållanden inom näringslivet med undantag av bank- och försäkringsväsendet. SPK skall utföra sådana utredningar som behövs för att klarlägga prisbildning och konkurrensförhållanden inom näringslivet samt för tillämpning av konkurrenslagen (1982:729) och lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden. Vidare skall SPK föra kartell- och marknadsregister. Sådana prisregleringar som kan beslutas när allmänna prisregleringslagen (1956:236) är i tillämpning administreras av SPK. I fråga om kompetensfördelningen mellan SPK och konsumentverket gäller sedan år 1975 (prop. 1975:1 bil. 12, NU 1975:26) att det ankommer på SPK att bedriva information om priser och prisutveckling i det kortsiktiga, nyhetsförmedlande perspektivet, under det att konsumentverket ansvarar för information som har långsiktig och utbildningsmässig inriktning. SPK:s personalresurser motsvarar innevarande budgetår 169 helårstjänster. I årets budgetproposition (prop. 1985/86:100 bil. 9 s. 50) aviserar en översyn av SPK:s organisation.

Innebörden av motionärernas förslag är, konstaterar näringsutskottet nu som förut, att två stora, sinsemellan i huvudsak skiljaktiga grupper av uppgifter skulle sammanföras till en myndighet. SPK:s viktiga roll när det gäller att utreda och sprida kännedom om konkurrensförhållanden inom näringslivet tycks motionärerna inte fästa tillräckligt avseende vid. Trots tidi-

gare invändningar har motionärerna inte försökt att närmare förklara hur den föreslagna sammanslagningen skulle kunna ge upphov till betydande besparingar. Något dubbelarbete som skulle kunna elimineras har de inte pekat på. Allmänna stordriftsfördelar är vad de kan hänvisa till. I det sammanhanget bör noteras att konsumentverkets organisation — med en personal som för närvarande motsvarar 197 helårstjänster — förblir större än SPK:s även efter en sådan nedskärning som den i motion 1985/86:402 (m) föreslagna anslagsminskningen skulle föranleda. Näringsutskottet vill också betona att det finns risk för effektivitetsförluster när mindre enheter slås samman till en större med en mångfald olika uppgifter och en mera komplicerad organisation.

Sammanfattningsvis avstyrker näringsutskottet alltså yrkandet i motion 1985/86:402 (m) om en sammanslagning av SPK och konsumentverket.

Decentraliserad produktion

Motion 1985/86:404 (c) avslutas med en del synpunkter på hur näringslivsstrukturen påverkar konsumenternas möjligheter. Det finns, framhåller motionärerna, en tendens att små och medelstora företag slås ut och att storföretag bildas genom företagsammanslagningar. Utvecklingen mot allt större företagsbildningar har fortsatt i multinationella företag, som nu behärskar stora delar av marknaden. Resultatet har, sägs det i motionen, blivit en mer eller mindre fjärrstyrd produktion och minskad närservice. Motionärerna menar att det ligger i konsumenternas intresse att den angivna utvecklingen begränsas. Genom att förbättra villkoren för små och medelstora företag skulle man kunna åstadkomma en decentraliserad produktion. Till följd härav skulle fler orter och kommuner kunna erbjuda sina invånare god service. Mindre företag skulle ge konsumenterna möjligheter till ökad insyn och påverkan på produktionen. Också från distributions- och transportekonomisk synpunkt skulle en decentralisering av tillverkningen vara fördelaktig för konsumenterna. Till detta resonemang knyter motionärerna yrkandet att riksdagen skall som sin mening ge regeringen till känna vad de har anfört om stimulans för lokal produktion och decentralisering av produktionsresurserna.

Näringsutskottet erinrar först om vissa riksdagsbeslut m. m. som avser åtgärder till förmån för små och medelstora företag. Ett flertal förslag till sådana åtgärder framlades våren 1984 i proposition 1983/84:135 om industriell tillväxt och förnyelse. De bifölls av riksdagen, delvis i konkurrens med motförslag från de borgerliga partiernas sida (NU 1983/84:42). Därefter har riksdagen tagit ställning i småföretagsfrågor på grundval av förslag i de båda senaste årens budgetpropositioner och i åtskilliga motioner (senast NU 1985/86:14, 15). Statens industriverk har nyligen av regeringen fått i uppdrag att utreda frågan om uppköp av familjeägda små och medelstora industriföretag (se NU 1985/86:15 s. 7 f.). I konkurrenslagen (1982:729) finns bestämmelser om kontroll av företagsförvärv (fusionskontroll).

Liksom motionärerna konstaterar näringsutskottet att det finns en påtaglig tendens till att mindre företag går upp i stora företagsenheter och till att

multinationella företag får en framträdande position på olika delmarknader. Samtidigt pågår fortlöpande en nybildning av små företag, vilkas utveckling och fortbestånd på olika sätt främjas av statsmakterna. En tendens som motionärerna inte uttryckligen berör är att stora företag koncentrerar sin produktion till ett mindre antal tillverkningsställen. Detta är inte minst fallet inom jordbrukets föreningsrörelse. Näringsutskottet finner det osannolikt att motionärerna vill rekommendera åtgärder från statens sida mot strukturrationaliseringen inom denna del av näringslivet.

Att näringslivet till stor del utgörs av små och medelstora företag är angeläget i många hänseenden. Det bidrar till mångfald och förnyelse inom industri, handel och tjänsteproduktion, och det är av central betydelse från regionalpolitisk synpunkt. Säkerligen kan en sådan decentraliserad produktion som motionärerna pläderar för också i många fall medföra särskilda fördelar för konsumenterna. Möjligheterna till insyn i och påverkan på produktionen kan emellertid ibland vara större när tillverkaren är ett stort företag, som måste hantera ett stort antal kundkontakter och som bevakas av massmedierna, än när det är fråga om ett litet, utanför lokaliseringssorten kanske relativt okänt företag. Produktion eller distribution i stor skala kan också medföra lägre kostnader och andra fördelar för konsumenterna. Sammanfattningsvis finner näringsutskottet att de beskrivna tendenserna bör bedömas på ett väsentligt mera nyanserat sätt än vad som är fallet i motionen.

Under alla omständigheter gäller, menar näringsutskottet, att ett sådant allmänt uttalande av riksdagen som det motionärerna förordar inte kan få någon påtaglig styrande effekt på den konsumentpolitiska verksamhet som propositionen avser. Frågan om i vilken mån och hur lokal produktion och decentralisering av produktionsresurserna skall främjas bör lämpligen prövas i andra sammanhang, t. ex. närings- och regionalpolitiska. Näringsutskottet avstyrker sålunda det berörda motionsyrkandet.

Stockholm den 24 april 1986

På näringsutskottets vägnar

Nils Erik Wååg

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Christer Eirefelt (fp), Rune Jonsson (s), Sten Svensson (m), Birgitta Johansson (s), Åke Wictorsson (s), Per Westberg (m), Bo Finnkvist (s), Ivar Franzén (c), Gudrun Norberg (fp), Lars Ahlström (m), Mats Lindberg (s), Elving Andersson (c), Göran Magnusson (s) och Paul Lestander (vpk).

1. Marknadsekonomi och konkurrenspolitik

Christer Eirefelt (fp), Sten Svensson (m), Per Westerberg (m), Ivar Franzén (c), Gudrun Norberg (fp), Lars Ahlström (m) och Elving Andersson (c) anser att den del av yttrandet — under rubriken Marknadsekonomi och konkurrenspolitik — som börjar med "Näringsutskottet anser" och slutar med "helt övertygande" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet uppskattar att regeringen i propositionen ansluter sig till marknadsekonomins principer. Detta sker emellertid med oroväckande stark betoning av brister i det marknadsekonomiska systemet vilka skulle legitimera olika slags ingrepp från statens sida. I praktiken har det också visat sig att regeringen är beredd till allehanda ingrepp som är oförenliga med ett mer konsekvent marknadsekonomiskt synsätt. Ett aktuellt exempel på detta är de nya element av etableringskontroll som regeringen nyligen har föreslagit (prop. 1985/86:126). Utskottet återkommer i det följande till ett par förslag i den nu föreliggande propositionen vilka likaledes representerar avvikelser från den marknadsekonomiska linjen. De riktlinjer för konsumentpolitiken som riksdagen fastställer bör enligt näringsutskottets mening annorledes än propositionen innefatta en klar anvisning om att en aktivt konkurrensbefrämjande verksamhet, med konkurrenslagen som främsta instrument, skall vara basen för denna politik.

2. Viss utredningsverksamhet vid statens pris- och kartellnämnd

Christer Eirefelt (fp), Sten Svensson (m), Per Westerberg (m), Gudrun Norberg (fp) och Lars Ahlström (m) anser att den del av yttrandet — under rubriken Marknadsekonomi och konkurrenspolitik — som börjar med "Några ytterligare" och slutar med "har berörts" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet kommer inom kort att yttra sig över regeringens förslag i budgetpropositionen rörande anslag till SPK (NU 1985/86:26). Utskottet vill nu betona att den arbetsuppgift som här har berörts inte får tas till intäkt för krav på att SPK skall erhålla ytterligare anslagsmedel. Fastmer bör den tilltänkta aktiviteten kunna rymmas inom ramen för ett lägre anslag än det som har anvisats till SPK för innevarande budgetår.

3. Rådet för frågor om handel och distribution

Christer Eirefelt (fp), Sten Svensson (m), Per Westerberg (m), Gudrun Norberg (fp) och Lars Ahlström (m) anser att den del av yttrandet — under rubriken Varu- och serviceförsörjningens strukturutveckling — som börjar med "Näringsutskottet vill" och slutar med "förbättra denna" bort ha följande lydelse:

De kontakter mellan staten och näringslivet som är önskvärda när det gäller varu- och serviceförsörjningen får inte i onödan formaliseras på ett kost-

nadskrävande sätt. Från moderata samlingspartiets och folkpartiets sida har i år som tidigare riktats kritik mot regeringens användning av olika råd och delegationer för dess kontakter med näringslivet (NU 1985/86:14 res. 1). Riksdagen har uppmanats att uttala sig för en successiv avveckling av sådana organ och att reducera det anslag varmed deras verksamhet finansieras. Detta gäller inte minst det ganska nyinrättade rådet för frågor om handel och distribution. Sedan riksdagen i dagarna har sagt nej till de båda partiernas generella krav beträffande de nämnda råden vill näringsutskottet inom ramen för detta ärende föreslå en framställning till regeringen om att det nu aktuella rådet skall avskaffas.

4. Varuförsörjningsplaner m. m.

Christer Eirefelt (fp), Sten Svensson (m), Per Westerberg (m), Gudrun Norberg (fp) och Lars Ahlström (m) anser att den del av yttrandet — under rubriken Varu- och serviceförsörjningens strukturutveckling — som börjar med "Vad gäller" och slutar med "inte ställas" bort ha följande lydelse:

Vad gäller åtgärder på det lokala planet för att påverka varu- och serviceförsörjningens strukturutveckling vill näringsutskottet hänvisa till vad som från moderata samlingspartiets och folkpartiets sida har anförts i näringsutskottets yttrande NU 1985/86:3 y till bostadsutskottet över bl. a. proposition 1985/86:1 med förslag till ny plan- och bygglag. Vad som i propositionen uttalades om möjligheter att genom planbestämmelser m. m. hindra olika etableringar, särskilt inom handeln med livsmedel, öppnade på ett olyckligt sätt vägen för en ökad reglering. Tillkomsten av nya konkurrenskraftiga butiksformer har, underströks det i polemik mot propositionen, stor betydelse för att öka produktiviteten inom handeln. Försöken att bromsa detaljhandels utveckling genom regleringar gynnade varken branschens eller konsumenternas intressen. Detaljplaner borde alltså inte kunna användas för att styra utvecklingen inom handeln. I konsekvens med det sagda avvisades också förslaget i den då aktuella motionen (s) att det skulle vara en obligatorisk uppgift för kommunerna att upprätta varuförsörjningsplaner inom ramen för en total serviceplanering.

5. Stöd till kommersiell service i glesbygd

Christer Eirefelt (fp), Ivar Franzén (c), Gudrun Norberg (fp), Elving Andersson (c) och Paul Lestander (vpk) anser att den del av yttrandet — under rubriken Stöd till kommersiell service i glesbygd — som börjar med "Mot här" och slutar med "berörda delar" bort ha följande lydelse:

Mot bakgrund av den ringa förståelse för betydelsen av stödet till kommersiell service i glesbygd som konsumentpolitiska kommitténs förslag vittnar om finns det fullt fog för ett uttalande av riksdagen om att detta stöd måste bevaras också på längre sikt. Näringsutskottet föreslår att riksdagen med anledning av de berörda yrkandena i motionerna 1985/86:404 (c) och 1985/86:405 (fp) riktar en sådan meningsyttring till regeringen.

6. Stöd till kommersiell service i glesbygd

Sten Svensson, Per Westerberg och Lars Ahlström (alla m) anser att den del av yttrandet — under rubriken Stöd till kommersiell service i glesbygd — som börjar med "Mot här" och slutar med "berörda delar" bort ha följande lydelse:

Det finns enligt näringsutskottets mening inte skäl för riksdagen att göra något uttalande om stödet till kommersiell service i glesbygd på grundval av motionerna 1985/86:404 (c) och 1985/86:405 (fp). Däremot bör i detta sammanhang erinras om de synpunkter på glesbygdssstödet som framförs i arbetsmarknadsutskottets betänkande AU 1985/86:13. Enhälligt uttalar arbetsmarknadsutskottet att de insatser som görs inom ramen för glesbygdssstödet kontinuerligt bör följas upp. Detta gäller, vill näringsutskottet tillägga, inte minst den del av glesbygdssstödet som avser kommersiell service.

7. Brukaraspekter på produktutformningen

Christer Eirefelt (fp), Sten Svensson (m), Per Westerberg (m), Gudrun Norberg (fp) och Lars Ahlström (m) anser att den del av yttrandet — under rubriken Brukaraspekter på produktutformningen — som börjar med "Anpassningen av" och slutar med "motion 1985/86:402 (m)" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet finner motionärernas kritik välbefogad. Vad regeringen föreslår är i själva verket ett markant avsteg från marknadsekonomins principer. Konsumenternas behov och önskemål skall enligt propositionen komma till uttryck genom ställningstaganden av en myndighet, vilken måste skapa underlag för dessa genom en omfattande av staten finansierad verksamhet. Statsinflytande och byråkratisering i stället för marknadsorientering är regeringens recept för samspelet mellan företagen och konsumenterna. Den satsning på ökade resurser för konsumentverket i detta syfte som regeringen föreslår är desto mer anmärkningsvärd som den skulle åtföljas av en partiell nedrustning av allmänna reklamationsnämnden, ett värdefullt konsumentpolitiskt organ som näringslivet på goda grunder slår vakt om. Näringsutskottet tar alltså avstånd från vad regeringen i det nu aktuella avsnittet av propositionen har anfört bl. a. om konsumentverkets verksamhet och ansluter sig till vad som anförs i motsvarande del av motion 1985/86:402 (m).

8. Sammanslagning av statens pris- och kartellnämnd och konsumentverket

Sten Svensson, Per Westerberg och Lars Ahlström (alla m) anser att den del av yttrandet — under rubriken Sammanslagning av statens pris- och kartellnämnd och konsumentverket — som börjar med "Innebörden av" och slutar med "och konsumentverket" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet finner förslaget i motion 1985/86:402 (m) om en sammanslagning av SPK och konsumentverket välmotiverat. De invändningar som har framförts mot tidigare motionsyrkanden med samma syfte saknar

tyngd. En konsumentpolitik inriktad på att fungera som ett medel att stärka marknadsekonomin och stimulera en fri konkurrens skulle på ett naturligt sätt bäras upp av ett sammanhållet organ för pris-, konkurrens- och konsumentfrågor. Vid den aviserade översynen av SPK:s organisation bör uppmärksamheten i första hand inriktas på en förändring enligt motionärernas förslag.

9. Decentraliserad produktion

Christer Eirefelt (fp), Sten Svensson (m), Per Westerberg (m), Gudrun Norberg (fp) och Lars Ahlström (m) anser att den del av yttrandet — under rubriken Decentraliserad produktion — som börjar med "Liksom motionärerna" och slutar med "berörda motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Det är, vill näringsutskottet framhålla, ett väsentligt konsumentintresse att det skapas goda förutsättningar för redan etablerade mindre företag och att nyföretagande stimuleras. För effektiv konkurrens krävs många fristående företag med olika storlek och ägarformer. Moderata samlingspartiet och folkpartiet har i olika sammanhang redovisat förslag som innebär generell förbättrade villkor för näringslivet, inte minst för de mindre och medelstora företagen. Enligt utskottets uppfattning utgör en näringspolitik baserad på sådana åtgärder den bästa grunden för att motverka en för konsumenterna skadlig koncentration i näringslivet och för att främja konkurrens och mångfald.

10. Decentraliserad produktion

Ivar Franzén (c) och Elving Andersson (c) anser att den del av yttrandet — under rubriken Decentraliserad produktion — som börjar med "Liksom motionärerna" och slutar med "berörda motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet instämmer till fullo med motionärerna. Den påtagliga koncentration till färre och större enheter som kännetecknar industrin och även handeln är ett hot mot väsentliga konsumentintressen. Möjligheterna till insyn i och påverkan på företagets verksamhet minskas. Förlängda transportvägar medför ökade kostnader för konsumenterna. Kommuner och orter som drabbas av företagssammanslagningar och företagsnedläggelser får svårt att ge sina invånare god service. Många skäl talar alltså för att stimulans till lokal produktion och till decentralisering av produktionsresurserna bör anges som en av de styrande principerna för konsumentpolitiken. Riksdagen bör med anledning av motion 1985/86:404 (c) göra ett uttalande till regeringen av denna innebörd.

Kommuner utan kommunal konsumentvägledning

LU 1985/86: 34
Bilaga 5

(Fallande storleksordning)

Län	Kommun	Invånare	Anmärkning
R	Falköping	31 565	Start -86
P	Lerum	30 898	Utreds
AB	Österåker	25 810	Utreds
N	Laholm	21 404	Start -86
AB	Vallentuna	19 189	
F	Eksjö	18 054	
AB	Ekerö	16 375	
K	Sölvesborg	15 560	Utreds
C	Håbo	13 780	Utreds
S	Hammarö	12 535	Utreds
D	Tjörn	12 425	Utreds
E	Söderköping	12 175	Start -86
W	Malung	11 796	Utreds
W	Säter	11 140	
W	Rättvik	11 115	Start -86
N	Hylte	10 921	Utreds
S	Grums	10 420	Utreds
F	Kinda	10 230	Utreds
S	Årjäng	9 866	Utreds
Z	Åre	9 603	
P	Värgårda	9 459	Utreds
L	Örkelljunga	9 303	Utreds
Z	Bräcke	8 944	
R	Habo	8 666	Utreds
W	Älvdalen	8 289	Utreds
AC	Storuman	8 265	
W	Vansbro	8 246	Utreds
R	Karlsborg	8 087	
AC	Nordmaling	7 952	
H	Torsås	7 921	
AC	Robertsfors	7 778	Utreds
W	Orsa	7 379	Utreds
BD	Jokkmokk	6 941	
R	Mullsjö	6 900	Utreds
AC	Vindeln	6 758	Utreds
AB	Vaxholm	6 263	Utreds
E	Boxholm	5 692	
AC	Åsele	4 442	Utreds
AC	Sorsele	3 775	

Sammanfattning	1
Propositionerna	1
Motionsyrkanden	2
Motioner väckta med anledning av proposition 121	2
Motioner väckta under allmänna motionstiden	4
Yttranden från andra utskott	6
Utskottet	6
Inledning	6
Propositionernas huvudsakliga innehåll	8
Proposition 100	8
Proposition 121	8
Allmänna synpunkter	9
Marknadsekonomi och konkurrenspolitik m. m.	11
Konsumenterna och den offentliga sektorn	14
Konsumentinflytande	17
Företagens ansvar och egenåtgärder	24
Utbildning	27
Konsumentutbildning i grundskolan	28
Konsumentutbildning i gymnasieskolan	29
Utbildning och fortbildning av lärare m. fl.	31
Produktion av läromedel	32
Allmän konsumentinformation	33
Företagens informationsansvar	35
Prismärkning på varor	35
Livsstilsreklam	39
Könsdiskriminerande reklam	41
Vissa särskilda frågor om marknadsföring	43
Information på produkterna m. m.	45
Utredningar om hushållens förhållanden	51
Varu- och serviceförsörjningens strukturutveckling på det lokala planet	51
Stöd till kommersiell service i glesbygd	54
Brukaraspekter på produktutformningen	55
Forskning	57
Lokal konsumentpolitisk verksamhet	58
Allmänt	58
Arbetsområden m. m.	62
Organisatoriska frågor m. m.	67
Konsumentverket	67
Allmänna reklamationsnämnden	69
Finansierings- och anslagsfrågor	72
Övriga frågor	76
Utskottets hemställan	81
Reservationer	85
1. Allmänna synpunkter (m)	85
2. Marknadsekonomi och konkurrenspolitik (m)	85
3. Marknadsekonomi och konkurrenspolitik (fp)	86
4. Marknadsekonomi och konkurrenspolitik (c)	88
5. Decentraliserad produktion (c)	89
6. Decentraliserad produktion (m, fp)	89
7. Konsumenterna och den offentliga sektorn (m, fp, c)	90
8. Regleringar inom den offentliga sektorn (m, fp, c)	91

9. Konsumentråd med forum för folkrörelser (m, fp, c)	91
10. Frivillig konsumentverksamhet (fp)	91
11. Stöd till frivillig konsumentverksamhet (m)	92
12. Stöd till hushållningssällskapens hemkonsulentverksamhet (c)	92
13. Undervisning i konsumentfrågor i gymnasieskolan (c)	93
14. Förlängning av konsumtionslinjen (fp, c)	94
15. Ökat ekonomiskt stöd till studieförbundens utbildning av för- troendevalda (m, fp, c)	94
16. Produktion av läromedel (m)	95
17. Konsumentverkets varuprovningens verksamhet (m)	95
18. Livsstilsreklam (m, fp, c)	96
19. Medel till utredning om könsdiskriminerande reklam (m)	96
20. Forskning vid universitet och högskolor (m)	97
21. Rådet för frågor om handel och distribution (m, fp)	97
22. Varuförsörjningsplaner m. m. (m, fp)	98
23. Stöd till kommersiell service i glesbygd (fp, c)	98
24. Brukaraspekter på produktutformningen (m, fp)	99
25. Rådgivning till enskilda konsumenter (m)	100
26. Sammanslagning av statens pris- och kartellnämnd med konsu- mentverket (m)	100
27. Partssammansatt råd knutet till allmänna reklamationsnämnden (m, fp, c)	100
28. Anslag till allmänna reklamationsnämnden (m, fp, c)	101
29. Anslag till konsumentverket (fp, c)	102
30. Anslag till konsumentverket (m)	103
Särskilda yttranden	103
1. Undervisning i konsumentfrågor i grundskolan (fp)	103
2. Bredare produktinformation (c)	104
3. Utbyggnad av den lokala konsumentverksamheten	104
4. Synpunkter på utskottets yttrande (m)	104
Bilagor	105
Bilaga 1 Konstitutionsutskottets yttrande	105
Bilaga 2 Skatteutskottets yttrande	108
Bilaga 3 Utbildningsutskottets yttrande	110
Bilaga 4 Näringsutskottets yttrande	117
Bilaga 5 Förteckning över kommuner utan kommunal konsu- mentvägledning	131

